

Bibliatudomány fejlődéstörténete,

az egyháztörténeti adatok tükrében

Ebben a kronológiában pápák, zsinatok császárok, és jelentősebb politikai események sorrendjében két külön oszlopban tüntettem fel a szenteket és a teológusokat, elsősorban a Biblia tudománnyal foglalkozó kutatókat, katolikus, protestáns felekezethez tartozókat azokat is amelyeket a katolikus egyház eretnekeknek tart. Nem csak a kánoni könyvekkel kapcsolatos adatokat, mint például az írás idejét, és kódexek felfedezését közöltem, hanem a legismertebb apokrifok keletkezését illetve apokrif gyűjtemények későbbi felfedezésének idejét is feltüntettem a kronológiába. Hasonló módon a zsidó filozófusokat, elsősorban azokat, akik a Biblia szövegével és magyarázatával, kiadásával foglalkoztak. Különösen akkor tartottam fontosnak jelezni a működésüket, ha magyarázatuk, közvetve vagy közvetlenül a keresztény magyarázókra is hatott. Úgyan ebből a megfontolásból jeleztem a kronológiában a zsidó-keresztény vitákat is. A kronológiába felvettem minden olyan adatot, amely véleményem szerint befolyásolta a Biblia tudományának fejlődését. A katolikus egyház zsinatai, jelentős pápai dokumentumok, intézmények alapítása. Másrészt mindazok a felfedezések, amelyek elősegítették a tudomány fejlődését. Mivel a bibliatudomány fejlődéséhez jelentősen hozzájárultak az egyetemek, ezért ezek alapítási évét is felvettem a kronológiai adatai közé. A nyomda és a nyomtatás fejlődése elsősorban a tudományos eredmények terjesztéséhez járultak hozzá, ezért szerepelnek a kronológiában. A nemzetközi adatok mellett külön ügyeltem a magyar történelem, teológia és bibliatudomány egy-egy jelentősebb eseményének a feltüntetésére. A Bibliafordítások megjelenése, magyar teológiák alapítási évei és jelentősebb magyar biblikus kiadványok szerepelnek a kronológiában. A kronológiába iktattam néhány fontosabb szöveget is, a Bibliából, Josephus Flaviustól, az ókeresztény egyházi irodalomból (pl. Eusebiosz), illetve zsinati döntések egy-egy idézetét, amely kiemelkedő jelentőséggel bír a katolikus biblikusok tudományos fejlődésére. Hasonlóan a kor szellemi arculatának megjelenítését szolgálják a lexikon részben nem szereplő, de a táblázatban feltüntetett jelentősebb dogmatikusok, irodalmárok és filozófusok, valamint olyan személyek neveinek feltüntetése, akik tanításukkal meghatározták a kor gondolkodását és közvetve hatottak a Bibliatudomány fejlődésére. Ezzel a kronológiával helyeztem egyház- és európa-történeti összefüggésbe a bibliatudományi fejlődését, remélve, hogy az olvasóknak újabb összefüggések felismerésére adok lehetőséget ezzel az összehasonlító táblázattal. A Bibliakutatók feltüntetése a kronológiában nem a születésük dátumához igazodik, hanem a feltételezett tudományos munkásságuk megkezdéséhez, egy 20-30 évvel a születésük utánra kalkuláltam. Így a táblázatban egymás mellé kerültek a kortársak és a különböző felekezeti olvasók együtt láthatják működésüket az egyháztörténelem kevésbé ismert eseményeivel. Úgy vélem, hogy azok számára érdekes ez a kutatás, akik szellemtörténeti érdeklődéssel forgatják ezt az összeállítást.

	Pápa	Esemény	Szentek	Teológusok
1-36?		Augustus uralkodása Jézus élete	Szt. Anna és Joachim; Zakariás és Erzsébet;	
i.e. 1.		Az első év a keresztény naptárban (Anno Domini, Kr.u.) ekkor Augustus (Gaius Julius Caesar Octavianus) volt a római uralkodó.		
6?		Heródes Archelaust Augustus tette meg Szamaria, Júdea és Idúmea királyává. Júdea provincia közvetlenül a császári adminisztráció alá tartozott, a provincia fővárosa Caesarea volt. Quirinius legátus (helytartó) Szíriában, az első római adóösszeírás Júdeában	Aprószentek †6-7	
6-9		Coponius: Róma prefektusa Júdában (Szamaria, Júdea, és Idúmea irányítását felügyelte)		
7-26		Rövid békés korszak, mentes a lázadástól és a vérontástól Júdeában és Galileában		
9-12?		M. Ambivius: római prefektus Júdeában (Szamária, Júdea és Idúmea irányítását felügyelte)		
12?-15		Annius Rufus: római prefektus Júdeában (Szamaria, Júdea és Idúmea irányítását felügyelte.)	Szt. József †15 körül	
14-37		I. Tiberius római uralkodó.		
Kr.e. 42-25?		Mózes mennybemenetele (végrendelete), apokrif irat eredetileg héber, később latin nyelven is ismertté vált		
26-36		Poncius Pilátus: római prefektus Júdeában (Szamária, Júdea és Idúmea irányítását felügyelte)		Strabon (geográfus) †25
27-29?		Keresztelő János megkezdte működését (Lk 3,1-2) (Tiberius uralkodásának 15. éve)		
30		Mezopotámia Heléna Adiabene zsidó hitre tér támogatja a zsidókat Júdeában		
27-34?		Jézust megkereszteli Keresztelő János (Mk1,4-11)		
33-34?		Keresztelő Jánost Heródes Antipász letartóztatja és megöli (Lk 3,19-20)	Keresztelő János †29	
33-36?		Jézus nyilvános működése		
36?		Jézus keresztre feszítése. (Pénteken, Niszán 14-én, március 30-án. Ebben az évben péntek és Niszán egybeesésére ápr 7. vagy 30. a lehetséges, az utolsó vacsora csütörtök este volt.)		
36?-35?		A szóbeli keresztény hagyomány korszaka Jézus és az első evangélium (Márk) között, majd az evangélium elterjed Júdeában és Szamariában (ApCsel 8,11sköv).		

36?-67	Az új keresztény egyház vezetője Péter lesz , az egyház központja fokozatosan Jeruzsálemből Rómába tevődik át. Péter római megjelenése későbbi, mint a római keresztény közösségek kezdete.			
36?-37		Tarzus-i Pál jelen van István megölésénél Jeruzsálemben, ahol ez az esemény sokkolja az egyházat. 37-ben Tarzus-i Pál megtér (ApCsel 9)	István diakonus †34	
37-41		Gaius Caligula római császár istennek deklaráltatja magát.		
37-41?		Marullus : római prefektus Júdeában (Szamariában és Júdeában és Idúmeában)		
40		Pál Jeruzsálemben megy Péterrel konzultálni (Gal 1,18-20)		Kerinthosz
41-54		Claudius római császárt megmérgezi felesége, Agrippina		
44		Jakabot , János testvérét, I. Heródes Agrippa idején elítélik (ApCsel 12,1-3)	Jakab apostol †42	Pontus-i Aquila
47-48		Pál és Barnabás Cipruson prédikál (ApCsel 13,4-12)		Philon, Alexandriai 45-70
47		Alexandriai könyvtár lerombolása Julius Caesar által 400.000 könyvet semmisít meg.		
48-49		Jeruzsálemi zsinat , az első keresztény „zsinat”, a körülmetélés és az étkezési szokások kérdésében egyetértnek Pállal az apostolok és a presbiterek, és levelet írnak az „Antióchiában, Szíriában és Kilikiában élő keresztény testvéreknek” (ApCsel 15)		
48-57?	Pál Galáciában			
Kr.e. 20- Kr.u. 50		Alexandriai Philón , a Tóra allegórikus exegézise; egyik tanítványa, Pantaenos keresztény hitre tér (Eusebios ET V 10,1sköv), katekétai iskolát nyit, 180 körül Alexandriában, leghíresebb tanítványa Alexandriai Kelemen lesz. (Eusebios ET V 11, VI 13,2 vö. Kelemen: Strom. I. 11,2. 14,1)		
49-50	Pál Korintusban (ApCsel 18), Claudius időlegesen kiűzi a zsidókat Rómából – Priszka és Akvila ekkor találkozik Pál apostollal.			
50?		Pesitta fordítás megkezdődik, a héber ÓSz-i szentírást szír és arám nyelvre fordítják (A görög ÚSz 400 k. már egyetlen gyűjteményben terejed)		
50?		Izajás menybemenetele apokrif irat, eredeti szöveg héber (Etióp Biblia része)		
51-52		Pál 1. Tesszaloniki levele, Pál Gallio előtt	Szt. Szilás ?	
51-52?		Pál 2. Tesszaloniki levele		Seneca †65
53-62		Pál Filippieknek írt levele		
54-68		Néró római császárságának ideje, fokozódik a hisztéria a keresztények ellen.	Szűz Mária †54;	
56-57		Pál 1. Korintusi levele,.		Johannan ben Zakkai rabbi 7-80
56		Pál Rómaiaknak írt levele		
57		Pál 2. Korintusi levele		Kerinthosz 10-40

57		Pál utolsó látogatása Jeruzsálemben (ApCsel 21)		
58		Pál letartóztatása, Caesareában börtönben (ApCsel 25,4) a végén Pált Rómába szállítják fogolyként.		Ignác Antióchiai 58-117
59		Néró megöli saját anyját, Agrippina-t		
60		Pál első római fogsága (ApCsel 28,16) ld. 52	Bertalan ap. †60	Papiász 60-120
61-63?		Pál? ír az Efezusiaknak (Laodicea?)	András apostol †60	
61-63		Pál ír Filemonnak Onesimosz érdekében	Máté ev. †60 körül	
61-63		Pál ír a Kolosszeieknek		
61-63?		Az 1-2. Timóteus és Titus levelek, mint „pasztorális levelek” közismertek, a püspök, presbiter és diakónus intézménye ismert az egyházban.	Timotheosz pk. †97 Titusz pk. ?	
62?		Jakab a jeruzsálemi egyház vezetője (Gal 2,9?), „katolikus” levél		
63-67?		Pál mártírhalála Rómában	Péter Pál apost. †67	
62		Jakab halála „Ezért ezen a személyek [i.e., szívtelen szaduceusok], Ananus számára ez volt a megfelelő lehetőség, mert Festus éppen meghalt és Albinus éppen ezért volt úton, ezért összehívta a zsidók gyűlését [szó szerint; „sanhedrin”-t] és kezükbe adta messiásnak nevezett Jézus testvérét, Jakabot és másokat is. A törvény megsértésével vádolták és megkövezték őket” (JF 20.9.1),		
62		Néró megöli feleségét , Octavia-t és Poppaea Sabina-t veszi feleségül.	Ifj. Jakab ap. †62	
64		A nagy római tűzvész , Néró gyújtotta föl a várost és a keresztényeket vádolta gyújtogatással. (Tacitus: Annales 15.44)	Róma első vértanúi	Menander 98-100?
64-95?		I. Péter levél Rómában, Péter apostoltól? „katolikus” levél.	Tamás ap. †67 Simon, Juda-Tádé †64	
65-125		Evangéliumok keletkezése Ebben az időszakban születik meg a 4 evangélium, az Apostolok cselekedetei és a Jelenések könyve, a maradék apostoli levél ekkor íródik. Péter mártírhalála, mielőtt az első evangélium elkészült, majd 7 pápa uralkodik, mielőtt az utolsó levelek is megszülettek volna.	Márk ev. †100	
65?		Q forrás , (német: Quelle, jelentése „forrás”) vagyis annak a feltételezett görög szövegnek a keletkezési ideje, amelyet a Mt és Lk evangélium írásánál felhasználtak.		
65-150		Didakhé : Apostoli utasítások		
65-150		A megváltó beszélgetései , Péter csodás evangéliuma és más apokrif írások	Papias †150	
65-150		Oxyrhynchus papirusz 1224. töredék, amelyet 1914-ben publikáltak.		
65-150		Tamás evangéliuma , mely a Q? forráson alapul, 1959-ben tették közzé, eredetije görög, Oxyrhynchus papirusz 1,654-5 a legrégebb szöveg tanúja	Polikárp †155, (169) Antióchiai Ignác †110	
65-175		Oxyrhynchus papirusz 840. töredék, melyet 1908-ban publikáltak.		

65-175		Egerton 2 papirusz (ismeretlen evangélium) töredék, 1935-87-ben publikálták. Palesztinai görög szöveg, egyik legrégebbi keresztény szövegtanú.	Barnabás ap. †65	
65-250		Fayyumi papirusz (P. Vindob. G. 2325) a töredéket publikálták 1887-ben		
65-350		„Zsidó-keresztény evangéliumok” : 7 töredék az ebioniták evangéliumából és 7 töredék a héberek evangéliumából görögül; 36 töredék a názáreti arám evangéliumából.		
66-70		Rómaiak zsidó háborúja ; a következményeként a rómaiak Titus vezetésével a második templomot lerombolják (Heródes Temploma). <i>Eddig tart az apostoli kor, melynek jellemzője: élő szóbeli hagyomány Jézusról, parúzia-várás (visszatérés) erős. Ezt követi az apostoli kor (korai katolicizmus), a korai parúzia eltolódása, az egyházi szervezet kiépülésének kezdete, az egyes közösségek felépülése, az eredeti egyenlőség a karizmatikus szolgálatok révén (vö. 1Kor 12; Róm 12) lassan létrejön a lelki hierarchia (1Tim, Tit) 1Kelemen (100k). „Tanuljatok alárendeltséget.” Az összetartozást ünnepélyes formulák alakítják ki (pl. 1Tom 3, 1sköv), istentisztelet rendje kialakul: ApCsel 2,42; Kol 4,16; 1Tim 4,13 különösen „A 12 apostol tanítása” (95k.) ökeresztény irat szabályozza, a keresztelek rendjét, az eucharisztia kiszolgáltatását, a, prédikációt, a diakónusok feladatát és a püspöki hivatalt.</i>		
67		Péter (Pál) mártírhalála , Pétert fejjel lefelé feszítették keresztre Rómában, Pál lefejezték.		
67-78		Linus pápa Péter utóda (Linus említi 2Tim 4,21) Az ő idejében esett el Jeruzsálem és rombolták le a templomot. A keresztény zsidó rabszolgákat segítette Rómában.	Linus pápa †78	
67		Vespasianus római generális elfoglalja Galileát		
68		Néro öngyilkosságot követ el, „Nero redivivus”, Jelenések könyve 666-os szám jelentése.		
68-69		Galba római császár		
68		Qumrán (esszénus?) közösséget lerombolják a rómaiak. Ennek iratai lennének a Holt-tengeri tekercsek, melyeket csak 1949-ben találnak meg.		
69		Otto római császár (1/69-4/69)		
69		Vitellius római császár (6/69-12/69)		
69		Flavius család uralma Rómában (Vespasianus, Titus, Domitianus)		
69-79		Vespasianus császár , letartóztatások Rómában és Jeruzsálemben		
70		Zsidó vallás templomi korszakának a vége. A rómaiak elfoglalják Jeruzsálemet és kifosztják a templomot. A zsidó önkormányzat összeomlik Júdeában és a Templom lerombolása Jeruzsálemben. Trajanus zsidó rabszolgákat visz Rómába		Suetonius 70-140
70		Márk evangélium írása Rómában (Péter tolmácsa? 1Péter 5,13), az eredeti befejezése nyilvánvalóan elveszett, a kiegészítés 400 körüliek.		
70?		„A jelek evangéliuma” János evangélium része, az a feltételezett		

		görög szöveg, melyet a János evangéliuma felhasznált annak igazolására, hogy Jézus a Messiás.		
70-640		Sanhedrin (zsidó legfelsőbb bíróság). A judaizmus időszaka, Hillél iskolájának felvirágzása. 70-132 Javnéban a Tiberias tó partján.		
73		Masszada eleste, zsidók kollektív öngyilkossága		
75-90		Lukács evangéliuma , Márkra és a Q forrásra támaszkodik.		
75-90		Apostolok Cselekedetei, ugyanaz a szerzője, mint Lukács evangéliumának. <i>A keresztények megtagadják a császár képe előtti áldozatot, mely államellenes véteknek minősül. János jelenéseinek háttere ez az összeesapás. (vö. 13 és 17 f.).</i>		
79-81		Titus római császár , Vespasianus idősebb fia.		
79-91		I. Anaklét (Anacletus) pápa, mint „feddhetetlen” ismert (vö. Titus 1,7?) Athénban (?) született, már korábban Péter segítője volt a római egyház kormányzásában.	Anaklét pápa †91	
79		A Vezúv vulkán kitörése előnti a Nápolyi-öblöt, elpusztítja Pompei-t az öbölben. Az idősebb Plinius helyszíni tudósítása ez eseményről.		
80-85		Máté evangélium megszületése, Márkra és a Q-ra épül, a legnépszerűbb az ősegyházban.	Lukács ev. †83	Johan ben Zakkai †80
81-96		Domitianus római császár , Vespasianus fia, „Nero redivivus”?	Fülöp ap. †81	Arisztón 87-140
81-96		János Jelenések könyve (Zebedeus fia) és/vagy az ő tanítványa alkotása.		Menander gnosztikus 98-100
90-100		1. János levél, a 4. evangélium szerzője írta, „katolikus” levél.		
90-100		2-3. János levél, melyet „az öreg” János tanítvány írt (Zebedeus fia?), „katolikus” levél.		
90-100		János evangéliuma , melyet János (Zebedeus fia) írt és mások, Jézus tetteinek egyetlen szemtanúja? Jézus szeretett tanítványa? Gnosztikus szekták zavarják a hívők életét.		
90?		Josephus Flavius összeszámolja a Zsidó Biblia könyveit : 22 zsidó könyvet (ÓSz), melyből 5 törvény, 13 történeti, 4 himnikus könyv.		
91-101		Kelemen pápa (vö. Fil 4,3?) a korintusiaknak levelet írt, melyet 95-től Kelemen levélnek hívnak. Ósz-re hivatkozva kéri, hagyjanak fel az emberek az irigység és a féltékenység bűneivel. A püspökök védelmében lép fel. Nevéhez kapcsolódó irodalom a „Klemen-iratok” apokrifok, valamint az „Apostoli konstitúciók”.	Kelemen pápa †101	
94		„Zsidó régiségek” c. művet (Antiquitas Judeorum), melyet Josephus Flavius írt eredetileg arámul, majd lefordították görögre, ebben található a Testimonium Flavianum, melynek szövege így hangzik: „Ebben az időben feltűnt Jézus, a bölcs ember. Ha lehet őt egyáltalán embernek nevezni, aki tanította a népet az igazság elfogadására. És számos zsidó és pogány követőt szerzett. Amikor Pilátus lázadás vádjával elítélte, keresztre feszítették azok, akik szerették őt korábban, bár semmi okuk nem volt rá. De mind a mai napig létezik a keresztények csoportja (a nevüket róla kapták) akik azt állítják, nem halt meg.” (JF, 17.3.3)		
95		János apostol halála a hagyomány szerint Patmosz szigetén.	János ap. †100	

96?		Zsidó levél íródik? Római Kelemen levele a korintusi egyházhoz.		
96-98		Nerva római császár uralkodása		Polükárposz 98-1677
98-116		Traianus római császár. A római birodalom legnagyobb kiterjedését az ő uralkodása idején érte el.		
100?		Salamon ódái, görögül vagy szírül íródott nem kánoni iratok, utalnak Jánosra?		
100?		Barnabás levele, LXX keresztény magyarázata (exegézise)		
100?		2. Kelemen levél, egy régi beszéd, de nem Kelementől származik.		
100?		2. Ezdrás (Vg.-ban 4. Ezdrás), héber szöveg, hozzá számolják a 24 ÓSz könyvhöz (Vulgatában és a Pesittában a Biblia része.)		
100?		Báruk Apokalipszise (2. Báruk szír nyelven, 3. Báruk görögül) (Pesittában a Biblia része)		
100?		Jeremiás bölcsessége (4. Báruk), héberül írták (Etióp Biblia része)		
100?		A Tizenkét Pátriárka Testamentuma, arám és héber töredékeket találtak a Qumráni barlangban 1,4 (Örmény Biblia része)		
100?		Júdás levél, feltehetően Jézus rokona (Márk 6,3), számos ősegyházi forrás megtagadja, és kapcsolatba hozza a Hének apokrif könyvével (14.v.), „katolikus” levél.		
100		Ulpiánus Könyvtár Alapítása Trajánus császár által, a császári archívum őrzésére Rómában.		
100-125?		2. Péter levél ismeretlen szerző? 400-ig nem kerül bele a kánonba, mint Júdás, „katolikus” levele.		
100-150		Jakab titkos könyve (Apocryphon), Mária Magdolna evangéliuma, Tamás és Jakab gyermekség evangéliuma, Titkos evangélium (Márk teljes evangélium) – apokrifok.		Justinosz 101-166
104		Kínában Papír gyártás felfedezése Tsai Louen		
100-300		Zsidók szétszóródása a Római Birodalomba, önálló törvénykezés, felmentés a katonai szolgálat alól 300.k. 3 millió zsidó él a Birodalomban 1 Millió Macedonia nyugati részén. 45-300 között nagyszámú kikeresztelkedés, Szardesz, Laodicea, Philadelphia, Szmyrna, Pergamon, Iconium, Antiochia, Ciprus, Sziriai Antiochia, Szidon, Tyrus, Caesarea, Jeruzsálem, Alexandria, Cyrene, Kreta Tesszalonika, Filippi.		
101-109	Evaristus, pápa – betlehem-i zsidó fia (?) – mártír, akit a Vatikán dombon temettek el. Ál-Izidori gyűjtemény két levelet hamisított irat az ő nevében.		Evaristus pápa †109	
109-116	Alexander, - „natione romanus ex patre Alexandro”		I. Sándor szt. †116	
110?		Polikárpnak a filippieknek írt levele, Polikárp írta (160)		
110?		„Ignác levele”, antióchiai püspök, Rómában mártír, a levelének tárgya a 4. sz.-i legnagyobb keresztényüldözés.	Ignác halála 117 (110 ?)	Julius Cassianus 102-170
115-117		Kyreneikában, Egyiptomban a zsidók a rómaiak ellen fordulnak.		

		Cipruson lázadnak a zsidók a rómaiak ellen 40.000 zsidót üznek el.		
116-125	I. Sixtus –római születésű pápa, szent.		I. Sixtus †125	Markion 105-160
117-138		Hadrianus római császár, falat épít Britániában a légiók védelmére.		Meliton Sardesi 112-190
125-350		A kereszténységnek ebben a szakaszában állították össze az első Bibliát. A keresztényeket még két évszázadi keményen üldözték a római birodalomban, mint „religio non licita”-t.		Apollóniosz 123-183
125-136	Telesphorus pápa , mártír- karácsonyi éjjeli mise bevezetése (?) fűződik a nevéhez.		halála 136	
125?		Papirusz 52: a legrégebbi ŰSz-töredék, csak 1935-ben publikálták (Jn 18,31-33.37-38)		
125?		Hermasz Pásztor , Rómában írták		
130-200		„Keresztény apologéták” a római pogányság ellen írt: Jusztinosz mártír (165), Athénagorasz (180?), Arisztidész (145?), Antióchiai Theofilosz (185?),		
130?		„ Baszlidész evangéliuma ”, a 24 könyv kommentárja? – elveszett		
130?		Papiasz , hierapoliszi püspök Kis-Ázsiában: „Az Úr szavainak magyarázata”, elveszett, Eusebiosz részletesen idézi (340)		Papiász halála Pontus-i Aquila
130?		Pontuszi Aquila , római keresztény, a zsidóságból megtért, rabbi Gamálieel tanítványa, irodalmi görög ŰSz-et állított össze Jamniában		Hegeszipusz 134-200
132-135		Bar Kochba lázadás: utolsó zsidó lázadás, Júdeát és Jeruzsálemet véglegesen letörölték a térképről, Szíria egész déli részét Palesztinának nevezték (ld. Hérodotosz pénzén) Hadriánus leveri, Palesztinában alig marad zsidó		Jehuda ben Nasi rabbi 135-200
136-140		Hyginus pápa – athéni filozófus fia (?) Kedro és Valentianus rómában zavarokat kelt.		Pantaenos 137-200
138-161		Antoninus Pius római császár		Suetonius halála
140		Markion levél , saját kánont készített az ŰSz nélkül, egyedül csak az erősen átdolgozott Lk evangéliumát fogadta el valamint Pál 10 levelét, idézi a „nyugati” típusú evangélium szövegét.		Kelemen Alexandriai 140-150
140?		Péter apokalipszis , görögül írták		
142-155		I. Pius pápa -Aquileiában született és Hermasz testvére volt. Uralkodása alatt Valentinos és Markion eretneksége ellen küzdött.		
150?		Egyiptomiak evangéliuma , kopt fordításban maradt meg, az eredetije görög ld Nag-Hammadi felfedezések kapcsán került elő.		
150?		„ Nyugati redaktor ” hozzáad és elvesz az eredeti ApCsel szövegéhez, a „nyugati” változat 10%-kal bővebb, mint a P ²⁹ , P ³⁸ , P ⁴⁸ papiruszban talált szöveg és Béza Kódex (D)		
150?		Papirusz Chester Beatty 6. R963 Számok 5,12-36,13, Mtörv 1,20-34,12 , görög szövege található benne.		

155-166	Anikétosz (Anicetus) pápa uralkodása idején folyik a gnoszticizmus elleni harc. Húsvét pontos idejének meghatározása. Niszán 14-ét követő vasárnapra teszi. Polikárp római látogatása tisztelet Róma püspökének.	Justinos vértanúsága †166, vagy 187;	Ireneusz 157-102
160?	Polikárp , Szmirna püspöke, 86 évesen mártír, a fogságból írta a: „Filippieknek írt levelet” (110)	Karpos, Papülosz és Agathonike vértanúk †161	Polikárp halála 155
160?	Polikárp mártírúma görögül		Tatianosz, szír 160-220
161-180	Marcus Aurelius római császár: Elmékedések, sokáig Nagy Konstantinnak tulajdonították őket, a keresztény egyházon belül ezért lett népszerű. A kora középkorban a szerzetesek olvasmány volt.		Szerapion 167-211
164-180	Prófécia - „nagy csapás” a római birodalomban		Hermász Pasztor 175-200
166-175	Szótér (Soterus) pápa , Marcus Aurelius ildőzés idején halt meg.		
170	Ireneus, lyoni püspök (177) levele a „nyugati” evangélium szövegtípusa. Keresztényüldözés Lyonban	Fotinosz pk. és Blandina társaival †177 (Lyoni vt.)	Ireneus halála
170	Montanisták (eretnység Kis-Ázsiában) ellenzsinat a megfélemezésükre		Julius Cassianus halála
170	Dionüsziosz , korintusi püspök levele, a keresztények cseréljék ki egymással a birtokukban lévő leveleket és evangéliumokat.		
170	Tatianosz elkészíti „Diatessaron”-t (evangélium-harmonizáció) melyben a 4 evangélium „nyugati típusú” szövegét egyetlen evangéliumban egyesíti		
170?	Szümnaosz , az ebionita, az ŐSz-nek új görög fordítását készíti el.		
175-189	Eleutherius pápa – Ekkor lép fel Montanus frigiai eretnősége, mely vissza akarta hozni az első keresztények aszketikus életmódját.- Mivel a pápa Rómában személyesen nem ismerte az eretnőséget, nem hozott vele kapcsolatban határozott ítéletet.		
175?	Apokrif Pál cselekedetei – apokrif (benne a 3. Kor. levéllel) elkészül görögül.		
180k	Diognétosz levél - Védekező iratok a kereszténység elleni irodalmi támadások ellen. Az apologéták számára feltétlenül szükséges a keresztény gondolkodás élesebb fogalmazása. A védekezés a kor egész gondolkodását áthatja és a kereszténység tanbeli megformálódásához vezet. A tanítás „az egyetlen biztos üdvözítő filozófiáról” (Jusztinosz)		Dionüsziosz Alexandriai 180-265
180-192	Commodus római császár Alexandriai Kelemen Pantenosz tanítványa, a Philón-féle allegorikus exegetikai hagyomány átvétele a keresztény egyházban.	Speratusz és társai †180; Apollonius †183; Szkillibeli vértanúk †180.	Alexandriai Kelemen halála Órigenész 185-245

185-350	<p>Az ÚSz kánon megszületése, az újszövetségi írásokból a továbbiakat kizárják. A válogatás elvei: időbeli elv, (közel áll a történeti Jézushoz), tárgyi – dogmatikus – elv „közel ahhoz, amit Krisztus mozgatót” (Luther).</p> <p>A kereszténység behatárolása a hamis tanítók ellen szükséges, a hamis tanítókat is felszólítják a Szentírás használatára (vö. 2Pét 3,16).</p> <p>Normák: tiszta keresztény tanítás az 1. Keresztelési hitvallás – minden hamis értelmezés kizárása, egyre részletesebben, 2. ÚSz kánon, 3. Az apostoli hagyomány „apostoli szukcesszió” – püspök közvetlen utóda és leszármazottja az apostoloknak, valószínű, hogy az Írás helyes magyarázatának a továbbadása.</p>		Sardesi Meliton halála
189-199	<p>I. Viktor (Victorius), az első latin pápa „Quartodeciman” bullájával kiközösítette a keleti egyháznak azt a részét, amely Niszán 14-én ünnepelte a húsvétot és nem vasárnap. Döntését a lyoni Ireneus védelmébe vette.</p>	Kristóf Szent	
189	<p>Misna lezárása Jehuda Hanászi vezetésével</p>		
190 (5?)	<p>Római zsinat A Húsvét időpontjának rögzítésére zsinatot hívnak össze, amely „hivatalosan” meghatározza a húsvét ünneplésének idejét: „A húsvétot minden püspök a hold 14. napján ünnepli”</p>		
191	<p>Palatinusz Könyvtárt Rómában tűz emészti meg.</p>	Panténosz Alexand. egyházatya †191	
193-211	<p>Septimus Severus római uralkodó</p>		
197	<p>Apollonius írásai, melyben a „katolikus” fogalmat az 1. János levélre is vonatkoztatja</p>		
198-217	<p>Zephyrinus pápa – Septimus severus császár idején a keresztény üldözések újra kezdődtek. Korának eretneségei monarchianizmus, modalizmus, adoptionizmus.</p>	Perpetua és Felicitas †202/203	
200	<p>Antióchia püspöke utal arra, hogy Péter evangéliumát (1. 65?) Kilikiában használják.</p> <p>A gnózis (megismerés). Már az ÚSz-ben is küzdöttek ellene (vö. 1Kor, Kol, Zsid, Ján). <i>Megváltástan: a lélek az anyagba van beleágyazva, nincs önmegváltás, ezért szükséges a mennyország, amely a megváltás útját mutatja (kegyelemvallás).</i></p> <p>„Minden misztériumot ki akarok zárni, meg akarom mutatni az istenek természetét és elfedni az üdvösség útját, a gnózis azt jelenti: tedd, amit én hirdetek.” (vö. Nazireus-ének).</p> <p>Markion. Saját egyház alapítása, számára elegendő a 10 Pál levél és a zsidó sajátosságoktól megtisztított Lukács evangélium. Az Ószövetség elvetése. Az Ószövetség és az Újszövetség Isten-képének szembeállítását egymással: bosszúálló, teremtő Isten (ÓSz) – szerető, megváltó Isten (ÚSz).</p> <p>Montanizmus. Alapító Montanosz, aki önmagát „vigasztalóként” (Jn 14,26) értelmezi. Aszketikus és eksztatikus mozgalmak. A közeli világvég várása az újabb apokalipszisek alapján. A montanista írások próféciák, amelyek a kinyilatkoztatásnak harmadik forrásai az ÓSz és az ÚSz mellett.</p>		Cipriánus 200-258 Vincentius 200-500? valamikor élt.
200?	<p>Papirusz 66. 2. Bodmer papirusz, János szövegét tartalmazza, 1956-ban tették közzé, „Alexandriai, vagyis nyugati” típusú szövegtanúja.</p> <p>Papirusz 75: Bodmer 14-15, Lukács és János szövegét tartalmazza, Lukács</p>		Plotinosz 205-270

	szövegének korábbi kivonata, Vatikáni kódexben található Papirusz 46: 2. Chester Beatty papirusz, „alexandriai” szöveg-típus képviselője, Pál leveleinek töredékeit tartalmazza. Papirusz 32: J. Rylands könyvtárban: Titus 1,11-15 2,3-8 Papirusz 64 (+67): Mt 3,9.15 5,20-22.25-28. 26,7-8.10.14-15.22-23.31-33		
200?	Ósi szír (arám) evangélium, Syr(s) és Syr(c), „nyugati” típusú szöveg tanú		
200?	Itala Latin Biblia fordítása Karthágóban (?), az eredeti csak kivonatokban maradt fenn, majd Jeromos javítja.		
200?	Kopt szahidi copt(sa) bibliafordítás Alexandriában		
212-217	Geta, Caracalla római császárok	Szent Ireneus †202	Plotinosz 205-270
217-236	<i>Hippolytus ellenpápa Róma püspöke</i> , „Logosz” eretnekséget ítélte el. Ő az első ellenpápa a legitímálása bizonytalan a pápai trónon, vagy elfogadják, vagy tagadják a történészek.		Szerapion †211 Gregoriosz Thaumaturgosz 231-275
217-222	I. Kallisztosz (Callixtus) pápa – Szabelliosz és követőinek elítélése, aki a Szentháromság modalista felfogását vallották.	Januárius Szent †304	
218-222	Heliogabalus római császár		
219	Misna lezárása		
220	A gót invázió Kis-Ázsiában és a Balkánon törnek előre.		
220?	Alexandriai Kelemen püspök, idézi az ÚSz „alexandriai” típusú szövegét, Márk titkos evangéliumát és az Egyiptomiak evangéliumát, de szerzője a „Buzdítás a görögöknek”; „A gazdag emberek üdvözlése”, „Az újonnan kereszteltekhöz” iratoknak is.		
226	Szasszanida perzsa uralkodó-dinasztia Perzsiában		
222-230	I. Orbán (Urbanus) pápa –vértanúsága bizonytalan.		
222-235	Alexander Severus római császár		
223?	Tertullianus megírja: „De Spectaculis” (latin) c művét, melyben 30.6 v.-ben utal arra, hogy Jézust prostituált fiának nevezik az eretnekek és a zsidó források, „Az ÚSz-t” idézi „nyugati” típusú evangélium-szöveget használva.		
225?	Papirusz 45: 1. Chester Beatty, Evangéliumok (cézáreai eredetű), Cselekedetek (alexandriai eredetű) szövegeit tartalmazza.		
225?	Papirusz 967: Chester Beatty 9, görög Ezekiel 11,25-vége, ld még Vatikáni Kódex		
230-235	Pontianus pápa; Hippolytus ellenpápával együtt számkivetésbe kell menniük és Szardínia szigetén halltak meg.		
230-250	Római keresztény zsinat, Demetriosz alexandriai püspök elítéli Órigenészt, aki 248-ban Celsusra hivatkozva idézte a pletykát, mely szerint: „Jézus ácsnak a fia, akít a felesége megcsalt és ezt a zsidó források idézik. Elhagyta férjét és szegényen fedél nélkül szülte meg Jézust a mágusok által megjelölt helyen, aki titokban mágiát tanult, és ennek következtében nyerte el az 'Isten' címet.” (vö: CC1.28-32, Marginal)		

235-238		Maximus római császár , a keresztény szakadás megszüntetése Rómában, azzal, hogy Pontianus pápát és Hippolytus ellenpápát Szardínia szigetére száműzte, ahol kibékültek, de hamarosan mindketten meghaltak.		
235-236		Anterus pápa - mindössze 40 napig uralkodott		
236-250		Fábián (Fabianus) pápa –Bizalmába fogadta a művelt Novatiust a későbbi ellenpápát. Decius üldözése idején halt meg.		
238-244		I. II. Gordianus, Balbinus, Pupienus, III. Gordianus római császárok		
220-250		Karthágói zsinatok – több zsinat egymás után. eretnek keresztelés érvénytelen, libellatici feloldása, lapsik feloldozása, de nem lehetnek papok		242 Mani fellépése
244-249		Philipus Arabus római császár		244 Plotinosz Rómában
248-249		Cyprian Kathágóban püspök lesz		
249-251		Decius római császár – <i>Decius üldözése az első egész birodalomra kiterjedő keresztényüldözés. Számos keresztényt megölnek, még többet elbuknak. Az elbukókat (lapsi) két csoportra osztjuk: 1. azok, akik a császárkép előtt a tömjénáldozatot a kényszer hatására bemutatták. 2. azok, akik szereztek maguknak igazolást erről az áldozatbemutatásról.</i>	Szent Cecília †250 Szent Kristóf †250 Szt. Apollónia †249 Szt. Dénes †250	Arius 250-312 Lactantios 250-317
249		Róma 1000 éves fennállását ünnepli		
250		Róma fokozza a keresztények üldözését , az egyházban a mártírokat szentnek tekintik.	Szt. Agátha †250	Órigenész halála
250		Methodiosz levele , Pistis Sophia, Tíruszi Porphüriosz; egyházatyák	Szt. Konon †251;	
250?		Mandeusok (Keresztelő János követői) „Geniza” kompilációk kezdete.		
250?		Papirusz 72 : Bodmer 5-11+, - publikálták: 1959-ben, „alexandriai” szövegtípus: Mária születése, mely idézi 3. Korintusi levelet; Salamon ódáit (11 db); Júdás levelét 1-25 ; Melitón püspök homíliáit a húsvétról; himnusz-töredékeket; Filetász apológiáját; valamint Zsolt 33,34; 1Pt 1,1-5,14; 2Pt 1,1-3,18-at.		
155-157		Eretnek-keresztelési vita – az eretnekek által kiszolgáltatott kereszttség nem érvényes.		
250?		Chester Beatty papirusz : Tartalma Ószövetségi töredékek királyok könyvéből valamint Ter 8,13-9,2 24,13-46:33, Hénok 91-105; 7, 18.18-19 13,38.14-45 5,54,1=60,22; 8. Jeremiás 4,30-5,24; 10. Dániel 1-2,13 (+), Bél és sárkány 4-39, Zsuzsanna 5-ig, Eszter 1,1a-8,6 (+)		
251-253		Gallus római császár – türelmi rendelete a keresztényeknek		
251-253		Kornél (Cornelius) pápa - Lucina matróna kérésére Péter és Pál hamvait a katakombákból a Vatican dombra viteti át.	Kornél pápa †253	Cipriánus halála

251-268	<i>Novatianus ellenpápa:</i> elfogadja azt az elvet, hogy a keresztelés után elkövetett halálos bűnökre nincs bocsánat V. századig vannak követői ennek az eretnekségnek Afrikában.		Ant. Lukianosz ex.250-312
253-260	Valerianus római császár, minden püspököt, papot és diakónust üldöz		Arius 260-336
253-254	I. Lucius pápa – a „lapsi” az üldözés alatt gyengeséget mutató keresztényekkel szemben mérsékelt álláspontra helyezkedett, és nem tagadta ki őket az egyházból.		Caes. Eusebiosz 265-339
254	Órigenész levele , akinek Jézusnak az Istennel való egylényegűségéről szóló tanítását elfogadja nikaiai zsinat (325). Ő az, aki összeállítja a „Hexapla”-t, melyben 6 szöveget helyez egymás mellé. LXX mellé állítja a héber szöveget, a héber szöveg görög átírását, Aquila görög fordítását, Szümmakhosz görög fordítását, Órigenész LXX revízióját, Theodotion LXX revízióját; Quinta/Sexta/Septima fordítását is. Tetragrammot mindig héberül írja zárójelben, idézi az „alexandriai” és „caesareai” szövegtípus szerint az ÚSz szövegét. Eusebiosz arról tudósít, hogy Órigenész kasztrálta magát Krisztusért Mt 19,12 sajátos értelmezése miatt [ET 6.8.1-3]	Balázs Szent	Afrahát 260-345
254-257	I. István (Stephanus) pápa , - a római püspök primátusát vitatják, ő ezt megerősíti. A kor nagyobb eretnekségei az újrakeresztezők és az aposztáták. Más püspökök vitás kérdésben hozzá fordulnak a vita eldöntésére.	Ilona Szent	Arnobius
257-258	II. Sixtus pápa , mártír – a jómódú keresztények vagyonát elkobozzák ebben az időben. A papság tagjait pogány áldozatok bemutatására kötelezték.	II. Sixtus †258; Szt. Lőrinc †258	Ciprián halála
257	A vizigótok és a keleti-gótok inváziója a Fekete-tenger környékén, frankok hódítása Spanyolországban		
258	Cyprian mártírhalála. <i>Róma püspöke ellen nyilatkozott: „számunkra nem létezik a püspökök püspöke, aki nem mutat kollegialitást a püspöktestvéreivel, hanem tirannusi erővel uralkodik.” Egyházfogalma: „Egyházon kívül nincs üdvösség.” „Az embernek nem lehet Isten az Atyja, ha nem az egyház az anyja.”</i> <i>Katolikus összegzésben: A pápa nevében korlátozzák az egyes püspökök kinevezését és Róma püspökének elsőségét el kell ismernie az új püspöknek. Antióchiai Ignác (mártír kb. 112-ben): „a római közösségnek előjoga van a szeretetben”.</i> <i>Az egyházközségek tagjait laikusoknak nevezik (gör. laos – nép), a közösség vezető személyiségeit klérusnak (gör. kleros – örökség). Lehető legkorábban igyekeznek a következő szentségeket kiszolgáltatni: keresztség, bérnálás, Eucharisztia, bűnbánat, házasság. Az ősegyházban leggyakrabban hirdetett tan a testvéri szeretet.</i>	Ciprián †258; Marán és Jakab vértanúk †259; Szt. Fructuosus, Augurius, Eulogius vértanúk †259; szt. Montanus, Lucius és vértanú társaik †260; Dénes pk. †259	Pakhomiosz 287-347 Caesareai Acacius Alex. Diónisziosz †265
260-268	Gallinus római császárt leveri Valerianust, és visszaállítja a korábban üldözött római egyházat szerzett jogaiba.		Caes. Eusebiosz 265-339
259-268	Dionysius (Dénes) pápa újraszervezi a római egyházat Valerianus meggyilkolása után. A szabellianosz féle eretnekség elítélése 261-ben a római zsinaton. Döntését az alexandriai püspök is elfogadja.		
264-268	Antióchiai zsinat szamoszatai Pál antióchiai püspök miatt, az adoptionizmus eretneksége miatt (Jézus ember volt egészen addig, amíg a Szentlélek le nem szállt rá a kereszteléskor) 264? Dionysius, alexandriai püspök levele		
268	A gótok kirabolják Athént, Spártát, Korintust		

268-270		II. Claudius római császár		
269-274	I. Felix pápa – Szamoszatai Pállal kapcsolatos döntést ő kapta meg. Nevéhez apokrif levél fűződik.			Samosatai Pál †272
270-275		Aurelianus római császár		Gregoriosz Thaumaturgosz 213-275
275-283	Eutüchianosz pápa , a bab és a szőlő megáldásának bevezetése a misében			
275?		Papirusz 47 : 3. Chester Beatty, Sinai kódex, Jelenések 9,10-11,3.5-16. 15,17-17,2 szövegeit tartalmazza		Marius Victorinus 275-305
276-282		Marcus Aurelius Probus római uralkodó		
276		Manit 215-ben keresztre feszítették, ő a manicheus keresztény szekta alapítója Perzsiában az ő eretnek tanítása virágzik ebben a korban manicheizmus néven.	Szent Mór és társai †284	Victorinus Petau exeg. 267-304,
283-296	Caius pápa - a püspökségnél alacsonyabb egyházi rendek végérvényes bevezetése.		Szent Sebestyén †288	
284-305	Diocletianus római császár , rendszeresen üldözi a keresztényeket, négy rendelet adott ki ebben a tárgyban.			
285		A római birodalmat felosztják nyugati és keleti császárságra	Miklós Szent	Calaris-i Lucifer 287-370
290-345		Pakhomiosz megalapítja a remeték mozgalmát Egyiptomban	Szt. Marcel †298; Szt. Maximilián †295 (vértanúk)	Cirill Jeriuzsálemi 298-387
296-304	Marcellinus pápa , az aposztáták, akik Diocletianus parancsára bemutatják a pogány áldozatot szentségtörők. 302 Elvira első spanyol zsinat fegyelmi kérdések megodása érdekében.		Antióchiai szt. Margit †304; (vértanú)	Euagriosz Pontikosz 289-345 Pieriosz ex.312 Efrém Szír 300k-373
300?		Bohairi, kopt bibliafordítás Alexandriában		Athanasziosz, Alexandria 297-373
300?		Alexandriai Heszükhiosz , mártír, héberből görögre fordítja az ÓSz-et, sajnos a szövege elveszett	Alex.szt Katalin †a század elején vért.	Macarius
300?		Berlin papirusz , Teremtés könyvének görög kódexe; Bodmer 24 papirusz, görög zsoltárok kódexe; Freer Kódex a kispróféták görög kódexe, mindegyiket 1927-ben publikálták		
300?		Papirusz alapú kódexek 3. századi ÚSz szövegének tanúi: P1 - Mt 1,1-9,12.14-20 P4 -Lk 1,58-59.62 2,1. 6-7. 3,8. 4,2.29-32.34-35. 5,3-8.30. 6,16 P5 - Jn 1,23-31.33- 40 16,14-30 20,11-17.19-20.22-25 9,1 Jn 4,11-12.14-17 P12 - Hébl,1 P15 - 1Kor 7,18-8,4. P20 -, Jak 2,19-3,9. P22 - Jn 15,25-16,2.21-32. P23 - Jak 1,10-12,15-18. P27 - Róm 8,12-22.24-27.33-9,3.5-9. P28 - Jn 6,8- 12.17-22. P29 - Csel 26,7.8.20. P30 - 1Tessz 4,12-13.16-17. 5,3.8-10.12-18.25- 28 2Tessz 1,1-2. P38 - Csel 18,27-19,6.12-16. P39 - Jn 8,14-22. P40 - Róm 1,24- 27.31-2,3 3,21-4,8 6,4-5,16 9,16-17,27. P48 - Csel 23,11-17.23-29. P49 - Ef 4,16-29.31-5,13. P53 - Mt 26,29-40 Csel 9,33-10,1. P65 - 1Tessz 1,3- 2,1.6-13. P69 - Lk 22,41.45-48.58-61. P70 - Mt 2,13-16.22-3,1 11,26- 27 12,4-5 24,3-6.12-15. P80 - Jn 3,34. P87 - Filip 13-15.24-25. 0171 - Mt 10,17- 23,25-32 Lk 22,44-56.61-64. 0189 - Csel 5,3-21	Januárius †300 György †303 Marcellin és Péter †303; Kozma és Damján †303;	Hegessippos 2.sz.

303-311	<p>Az utolsó keresztényüldözés Rómában Szerzetesség kezdete. Legréggebbi formája a remeték, elhagyott vidéken élnek (Antal 300 előtt). Korai formája: kolostori élet, szerzetesek közössége. Az első kolostori szabályzatot Pakhomiosz adta (300 k. Egyiptom). Lelkigyakorlat, a munka kötelező, feltétlen engedelmesség, nincs magánvagyon, életfogytig tartó fogadalom.</p> <p>A szerzetesség gyors elterjedése keleten, lassú fejlődése nyugaton. A legsúlyosabb keresztényüldözés Diocletianus alatt. A keresztény befolyás alapvető kiirtása a római állami életből. Az üldözési koncepció megszületése, mint később az albígensék, valdiak, hugenották, Prosozok és Liven-ek ellen is alkalmazták. Ilyen értelemben nem a római gondolkodásmódnak a következménye (Herder).</p>	<p>Szt. Pongrác †304 Szent Lúcia †304 Szent Flórián †304 Szent Ágnes †304 Szt. Dorottya †304 Szt. Orsolya †304 Nereus és Achilleus; Crispina, Agapé, Khionia, Eiréné vt. †304</p>	<p>Victorinus Petau ex. halála Heszükhiosz 4.sz Arnobius 327</p>
304	Viktor pápa levele Pettau püspöknek	Lerini Vince †304	Titosz Bostra-i 306-378
300-500	Talmud szerkesztése Jeruzsálemi és Babiloni Talmus		
306-337	Nagy Konstantin császár, a keresztény hitre tér. – a kereszténység igazi támogatója édesanyja szt. Ilona.	Bonifác †306; szt. Borbála †306	Tyconius 307-378
306-312	Maxentius a nyugat-római birodalom uralkodója	Vazul Nagy ?	
308-309	I. Marcellus pápa , - A lapsi – kérdés keltett nagy vitát. A pápát száműzik Rómából és a császári istállóban kell dolgoznia vezeklő ruhában.		Pieriosz exeg. 312-376
309	Eusebius pápa , - görög orvos. A lapsi vitában kemény büntetést szabott a gyengékre. A neki tulajdonított 8 dekretális nem eredeti. Szicíliába száműzi Heraclius ellenpápával együtt Maxentius	Szt. Quirinus †309; Pamphilosz és társai vt. †309;	
311-314	Miltiades pápa , Konstantin (313-as Milánói ediktumban) a Fausta palotát a pápa rezidenciájának adja, ezt hívták Lateráni palotának. 19 püspök, gyűlést tart itt, a kathagói püspök szabálytalan felszentelése miatt.		Wulfilas 311-383
312	Lucianus , exegetikai iskolát alapít Antióchiában, mártír	Anti. Lukiánosz (Lucius) vt. †312	
312	Konstantin legyőzi Maxentiust a Milvius-i hídnál , egyesíti a két római birodalmat		
313	Milánói ediktum , Konstantin megerősíti a keresztényekkel szembeni türelmi rendeletet. <i>A kereszténység más vallásokkal egyenrangú. Teljes vallásszabadság. Az egyházi tulajdonok visszaadása.</i> A kereszténység történetének fordulópontja, a heves üldözés megszűnt, majd kedvezmények, később pedig egyeduralom korszakának kezdete. <i>A változás alapja: 1. Konstantin személyes döntése, 2. Az univerzális birodalom univerzális vallást kívánt. 3. A kereszténység szervezési hálózata fontossá válik. 4. A keresztény közösségek magas erkölcsiséget képviselnek. 5. Monoteizmus. 6. Sok elterjedt késő antik gondolkodási formát felvesz ekkorra a keresztény egyház.</i> 319 Pogány vallásoknak adott magánadományok megtiltása. 321 Vasárnap állami munkaszüneti nap. A világi tartományi beosztás lassú átvétele az egyházban. Állami provinciák – egyházi provinciák. Provincia székhelye – metropolita székhelye.		Vak Didümosz 313-398
313	Miltiades kiközösíti Donatust , mivel az aposztaták újra-keresztelését várja el mindenkitől.		

314-335	I. Szilveszter (Silvester) pápa – 21 évig uralkodik, a nagy városokban, Róma, Konstantinápoly, Jeruzsálem bazilikát építenek. Donatosz és Áriusz eretnekek ellen zsinatok. – Donatio Constatnini hamisítvány viszont hamisítvány.		
314	Arles-i zsinat , Konstantin által összehívott donatisták (Donatus) eretneksége ellen <i>Donatista eretnekség (szakadás), Észak-Afrikában képződött magánegyház. Oka a Diocletianus-féle üldözés. Donatus Karthágó püspöke: egy halálos bűnben levő (az üldözés idején elbukott pap) által kiszolgáltatott szentség érvénytelen. A mártírium felértékelése és szigorú erkölcsösség. Ennek ellenében Róma a szentségek működését határozza meg. Konstantin Róma oldalán állást foglal. Erőszakos üldözés sikertelenül. 321-től a donatista egyház megtűrése.</i>	Balázs †316 Ilona †328 Szebasztei 40 szt. vértanú †320	Hilarius Poitiers-i 315-367 Apollinarisz 315-390 Epiphániosz 315-403
317	Lactantius levelei , korai keresztény egyházatyák		
321	Nagy Konstantin császár elrendeli, hogy a vasárnap legyen a római keresztények hivatalos ünnepe		
325-64	Római korszak vége (324), Bizánci korszak kezdete		
325	Niceai zsinat 1. Ökumenikus zsinat (általános egyházi összejövetel), melyet a császár hív össze. Jeromos az első egyetemes zsinatnak nevezte, 318 püspök volt jelen. Niceai Hitvallás ezen a zsinaton született. <i>Az egyház és az állam egyaránt igényelte a zárt egységet, Konstantin hívja össze, mert igyekezett a szentháromságtani vitát vezérelni.</i> Problémák: az apologéták a kereszténység ellenségeivel csaptak össze, mindkét csoport megtartotta a saját nyelvhasználatát. Ehhez jött, hogy a „logosz” fogalmat (Jn 1) átvette ugyanígy Ireneus, Tertullianus, Cyprián, Órigenész. <i>Azonban az önállóan ható „Ige” elkülönítése a monoteizmustól. Így látták ezt a monarchiánusok: 1. adoptianista monarchiánusok számára Krisztus ember, akit Isten adoptált. 2. modalista monarchiánusok számára Krisztus Isten megjelenési formája (módja). A Logosz-tanítás védelmezői ellentmondtak ennek, mivel ez Jézus Krisztus önálló személyiségét nem fejezte ki. A Logosz-tanítás elfogadottá válik. A szentháromságtani vita útja bezárul.</i> Az alapkérdés: Mi a Logosz viszonya Krisztushoz és az Istenhez? Érdekükben állt megtartani Isten változhatatlanságát és ugyanakkor teljes kapcsolatát az istenségnek az emberi természettel. „Amit nem vett fel, azt nem válthatta meg” (Nazianzi Gergely). Ezzel lobban fel a vita az antióchiai Arius és alexandriai Athanasziosz között. Arius: „Krisztus Isten legelső teremtménye” (később: Istenhez hasonló, majd lényegi egyenlőség – homoiousion). A beavatkozó császár Athanasius mellé áll: a Fiú azonos az Istennel (lényegi egység – homousion) „Isten az Istentől, egyetlen természet az Atyával” – a niceai hitvallás alapja. Ugyanezen a véleményen voltak a niceai zsinat alexandriai, antióchiai, jeruzsálemi és római pátriárkái és ezzel zárult a vita.		Athanasz 297-373
325?	Fayyumi kopt töredék Jn 6,11-15,11		
324-330	Konstantinápoly felépítése		

330	A régi Szt. Péter bazilika Konstantin ajándéka, helye: Péter apostol sírja fölött Rómában a Vatikán dombon	Világosító szt. Gergely pk. †330	Hilarius 315-366
331	A római császár székhelye Konstantinápoly lesz (Bizantinum formában)	I. Szilveszter pápa †335	
336	Márk (Marcus) pápa – Constitutum de omni Ecclesia – egyetemes egyházjogi szabályozás kezdete.		
336	Arius , görög teológus – arianizmus (Jézus teremtett lény)	Szt. Alexander pk. (Áriusz ellenfele) †328	Áriusz
337-350	A római birodalom ismét kettéválik , Konstans a nyugati uralkodó 350-ig.		Basilus Caesarea 329-379
337-361	Konstantin a kelet uralkodója 361-ig		
337-352	I. Gyula (Julius) pápa – az apostoli szentszék tekintélye növekszik. Nevéhez apokrif decretáliák fűződnek.	Szt. Gyula pápa †352	
338	A zsidó naptárt módosítják , hogy megszüntessék a különbséget a szoláris naptártól		Hieronimus 347-420
340?	Caesareai Euszebiosz (260-340), teológus és egyháztörténész, idézi „caesareai” ÚSz szöveg-típust, megírja: „Egyháztörténetét” (ET). Papiasz, hierapoliszi püspök (130?) utal arra, hogy János, az öreg, Jézus tanítványa mondta neki, hogy Márk „ <i>Péter tolmácsa volt és pontosan leírta, amire emlékezett, és amit az Úr mondott, de nem a megfelelő sorrendben</i> ”. Arra is utalt, hogy „ <i>Máté állította össze az Úr szavait héberül [valószínűleg arámul] és mindegyiket le is fordította, ahogyan csak tudta</i> ”. (vö: ET. 3.39.15), Euszebiosz ÚSz kánon: ismeri a 4 szent evangéliumot, Apostolok Cselekedeteit, 14 Pál-levelet, 1 Ján, 1 Pét leveleket. Vitatott könyvek: Jelenések, Jakab, Júdás, 2 Pét, 2-3 Ján levelek. Pál cselekedetei, Hermász Pásztor, Péter apokalipszise, Barnabás levél, Didakche, A héberek evangéliuma. Elvetett könyvek: Péter evangéliuma, Tamás, Mátyás, András cselekedetei, valamint János cselekedetei (ET 3.25). Használja a „katolikus” fogalmat a hét levélre – Jakab; 1,2,3 János; 1,2 Péter; Júdás levele.	Remete Szent Pál †341 Szent Pakhómiosz (idősebb) 346 Szent Miklós püspök †350 Remete Szent Antal †356; Szt.. Simon pk †341	
350-400	Wulfilas a gótok püspöke (Gót Biblia Az első keresztény Biblia és az első nyugati keresztény Biblia megszületése, nem világos, hogy ebben a korban mely könyveket tartalmazta a Biblia	Szt. Pahómiosz †348 (egyiptomi)	
4. sz	Etheria (Egeira) Burdigalia szentföldi zarándok „útínaplója”		Prudentius Aurelius Clemens 348-450
350	Adamantius , Firmicus Maternus; ősi keresztény egyházatyák		
350?	Sínai Kódex a legrégebbi keresztény Biblia (LXX) 3Makkabeus – Salamon zsoltárai - Ps151 † 27 könyves Úsz + Barnabás levél + Hermasz Pasztor), kihagyja Hermas 31.7; „alexandriai” szöveg-típus: a legpontosabb szöveg-típus		
350?	Vatikáni Kódex (B): a legrégebbi keresztény Biblia (LXX – 1-4 Makkabeus – Salamon Zsoltárok – Zs 151 + 27 Újszövetségi könyv);		

		kihagyja: Ter 1-46,28, Zsolt 105,27-137,6, 1Tim, Filem, Zsid 9,14-et; „alexandriai” szöveg-típus: a legpontosabb szöveg-típus	
350?		Antinopolisi papirusz , Példabeszédek könyve görögül, 1950-ben publikálták.	
350?		Chester Beatty papirusz : 4.R961: Görögül Ter. 9,1-44,22. 11 töredék görögül Sir. 36,28- 37,22. 46,6-47,2; 12. töredék: görögül Hénok 93,12-13. 94,7-8.97,6- 104 13.106,1-107,3	
350?		Bodemer papirusz 45-46 görögül, Zsuzsanna, Dániel 1,1-20 (Theodotion-féle LXX szöveg)	
350?		Keleten a kánon : 24 ÚSZ könyv (kimarad Jakab, Júdás, Zsidókhoz írt levél)	
350?		János evangélium Akhmimi kopt és Sub-Akhmimi kopt fordítása	
350?		Wulfila, a gótok (germánok) apostola görögből gótra fordítja az ÚSz-t	Wulfilas 311-383
352-366		Liberius pápa –Constantinus császár beavatkozik az egyház belügyeibe. Athanáz-t elítéli. Tekintélye Rómán kívül meggyengült.	
354-430		Augustinus (Szt. Ágoston) . Változatos élet után (Rómában szónok, manicheizmus követője) 386 megtérése, 395 püspök Hippóban (Regium, ÉszakAfrika). <i>Mind a mai napig ható tanítása, szinte minden jelentős teológiai problémával foglalkozott. A megigazulás-tan megszületése. Fő műve: „Az Isten államáról”: az Isten országa a világ végéig győzedelmeskedik a sátán országa felett. Talán Alarik 410-es Róma feletti uralmának hatására írta ezt a művet (később a pápaság és az egyház állam feletti hatalmára értették).</i> <i>„Vallomások” – az életének útkeresése tükröződik benne. Eucharisztia-tan: a szentség Isten láthatatlan kegyelmét hordozza, ez a „jele” a kegyelemnek: szimbolikus értelmezés</i>	
355-365		I. Felix ellenpápa	
		Athanasiusnak az ÚSZ kánonról írott húsvéti levele óta, az egyház ma is így foglalja össze az újszövetségi iratokat.	
361-363		Julianus apostata császár	
363		Marius Victorinus , Caesareai Akakiosz levelei; korai egyházatyák	Marius Victorinus, Caesareai Acacius
364		Laodiceai zsinat , halál-dekrétum azokra a keresztényekre, akik a szombatot tartják 7. napnak	
366-384		I. Damasus pápa , spanyol eredetű, diakónusként került Rómába. Egy Izsák nevű zsidó, Róma prefektusánál bevádolta. Ennek az ügynek a vége egy jogi elv megfogalmazása lesz, hogy püspök fölött, csak püspökök ítélkezhet. Az arianizmus ellen küzdött. Róma püspöki székének kiváltságát megerősítette. Művelt és kedveli az irodalmat. Jeromost megbízza a Biblia latin szövegének javításával.	Marcobiosz 365-435
370		Rómában 28 nyilvános könyvtár van ebben az időben.	
366-367		Ursinus ellenpápa , aki az előző pápát támogatók vezetője volt. Bérgyilkos ölte meg.	Pachomiosz id.346-384
367		Athanasziosz , Alexandria püspöke először idézi a modern 27 könyves	Athanasziosz, Alexandria 297-373

		ÚSz-i kánont		
367		Poitiers-i Hilarius levele, Calaris-i Lucifer; korai egyházatyák	Poitiers-i Hilarius †367	Poitiers-i Hilarius 315-366
370		Epiphanosz , Szalamisz püspöke, Ciprus; idézi a 27 könyves ÚSz kánont és Salamon Bölcsességét	Gázai szt. Hiláron †371	Epiphanius
370		Edesszai doktrina , 17 könyves ÚSz kánon használja a Diatesszaront (4 evangélium egyben) + ApCsel + 15 Pál levél (benne a 3 Korintusi levél is)	Vercelli Eusebius (Őzséb) †371; Gót Szabbász †372	Vincentius ex.
373		Szír Efrém idézi az Apostolok Cselekedetei „nyugati” szövegtípusát	Alex. Atanáz †373;	Szír Efrém
374		Ambrus Milánó püspöke	Szt. Nonna †374	Nicetas 413-487
378		Bostrai Titus levele , Ambrosiaster, Priscillianus; egyházatyák		Ambrosziaszter, Priscillianus
379-395		Nagy Theodosius , az egyesített birodalom utolsó uralkodója	Ifj. szt. Makrina szűz †379	
380		feb. 27. Theodosius császár a kereszténységet hivatalos államvallásnak deklarálja		
381		Konstantinápolyban 2. ökumenikus zsinat, Theodosius, Jézusnak valódi emberi lelke volt		Ammianus Marcellinus, sz. 330
381		Konstantinápolyi (2. egyetemes) zsinat. Niceában (325) a caesareai püspökök túlsúlya volt a jellemző, a szentháromságtani viták kiéleződése. A korábbi ellenzők Arius halála után (336) meggyengültek. Nikomédiai Eusebiosz egységkísérlete eredményezte az elmozdulást a niceai értelmezéstől (a háromság hangsúlyozása az egységben). A három kappadókiai: Baszileosz, Nazianzi Gergely és Nüsszai Gergely által vezetett 381-es zsinat vezetett a niceai-konstantinápolyi hitvalláshoz. Ez lesz a niceai zsinat vitáinak lezárása és döntéseinek megerősítése. A hitvallás fontossága miatt bekerül a liturgiába is.		Hadriánus ex. Johannes Cassianus 360-430
382-384		I. Damazus pápa megízásából Jeromos javítja a latin (Itala) Bibliát		Jeromos
383		A római légiókat megkezdik kivonni Britaniából	Szt. Száva †382	
384		Jeromos bemutatja I. Damazus pápának az új latin evangéliumokat; az eredeti szövege elveszett	Szervác †384	Tyconius
384-399		Siricius pápa , idézi Jeromos Biblia fordítását, erős pasztorációs érzelme volt. Vitázik arról, hogy a szüzesség és a házasság egyenértékű, vagy sem. A rendelkezéseit be kell tartani, aki ezt nem teszi „leválik az apostoli szikláról” – „statuta apostolicae sedis”	Szent Ambrus †397 Turs-i Szt. Márton †397	Nazianzénosz Gergely †389 Nüsszai Gergely †394
390		Laodiceai Apollinarius: Jézusnak emberi teste, de isteni lelke volt	I. Damazus pápa †384	
390		Tyconius levele , Nüsszai Gergely, Alexandriai Didimus; egyházatyák.		
391?		Ammianus Marcellinus (sz. 330), keresztény történész: „Res gestae”	Szt. Mónika †387	
391		Alexandriai könyvtár Antiochiai Theophilosz püspök lerombolja.	Egyiptomi Szt.	

392	Theodosius és II. Valentinianus rendelete a pogányság ellen	Makáriosz †390; Alexandriai Szt. Makáriosz †393;	
393-397	Augustinus a zsinaton , idézi 27 könyves ÚSz-t (ld. 354)		
395	Theodosius megtiltja a pogány szertartásokat, beleértve az olimpiai játékokat is, halála után a római birodalom kettéválik.		
395	Ausonius , (sz. 310?), gall keresztény uralkodó		
396	Alarik , vizigótok királya, Athén kifosztása	Ágoston Hippo püspöke	
397	Ambrus (sz. 333), Milánó püspöke és kormányzója halála. Fő műve: „de Fide”	Szt. Ambrus †397 Toursi Szt. Márton †397	
399-401	I. Anasztáz (Anastasius) pápa – Órigenésznek Rufinus rossz fordítása miatti elítélése. Észak- Afrikában a donatista eretnokség.	Aranyszájú Szt. János 344/47-407;	
400-484	Az első nyugati keresztény Biblia és a nagy szakadás közötti időszak – megszületik a keresztény tanrendszer, a római birodalom vége	Konstatinápoly püspöke	
400?	Vulgata – Jeromos (340?-420) Bibliája ; az eredeti példány elveszett, Vulgata latin szövege a nyugati keresztények elfogadott keresztény Bibliája lesz	† Jeromos (Hieronimus) Fabiola özv. †400	
400?	Jeromos idézi Márk „hosszabb” bevezetését Márk után Márk 16,14		Prosper Aquitaniai 390-440
400?	Jeromos beveszi a házasságtörő asszony perikópáját (János 7,53-8,11)		
400?	Vercelli Kódex it (a) : latin evangélium, „európai” szöveg-típus		
400?	Pesitta Biblia , Szír (Arám) Vulgata, Syr(p), ÓSz + 22 ÚSz, kizárja az apokrifokat 2Pt, 2-3Jn, Júd, Jel; Peshitta a Szír keresztény egyház elfogadott Bibliája lesz		
400?	Bobbiensis Kódex (k) : Mt/Mk fele latinul, „afrikai” (Karthágó) szöveg-típus, benne Mk „rövidebb” befejezésével Mk 16,8		
401-417	I. Ince (Innocentius) pápa , a római szokást a kereszténység mértékének deklarálja. A barbárok kifosztják Rómát. A nyugati császárság hosszú pápsága idején omlik össze. Sedes apostolica – tekintélye növekszik.		
401	Vizigótok inváziója Itáliában		
403	Constantini Epifánus levele , Aranyszájú Szt. János; egyházatyák	Szt. Paula özv. 347-404;	
410	Vizigótok kirabolják Rómát , „sacco di Roma”, Alarik király	Olümpiász özv. 368-408; Pammachius hitvalló †409	
411	Karthágói zsinat Ágoston vezetésével, donatizmus és Pelagius elítélése 412 Ágoston irodalmi küzdelme Pelagius ellen.	Eufrázia szűz 380-412;	
414	Reimsi Nicetas levele , Orosius; korai egyházatyák		

415		Alexandriai Cyrill püspök (444) Hypatia megölése		
416		Vizigótok elfoglalják Spanyolországot		
417-418		Zosimus pápa – meggondolatlan döntések aláásták a tekintélyét.		
418-422		I. Bonifác (Bonifatius) pápa - Galliában visszaállította a régi egyházkormányzatot, amelyet elődje kicsit összezavart. – Alexandria és Antiochia ellenében döntő bizottságban egyedül Róma a fő, a többiek csak tagok.	Eusztachium szűz †420	
418-419		<i>Eulalius ellenpápa</i>		
418		Frankok elfoglalják Galliát		
420		Szt. Jeromos (Hieronimus, sz. 340?), latin tudós halála Betlehemben	Szt. Jeromos 347-420;	
422-432		I. Celestin (Coelestinus) pápa - Nesztoriosz konstantinápolyi pátriárka „ouszia” tana támaszt vitát. Ágoston Hippó-i püspök fellépése..		
423		Theodoretosz ciruzsi püspök , Tatianosz evangélium-harmóniáját (170) széles körben használják	Ágoston 354-430;	Cassianus †430 Pulcheria 399-457
429		Piktek és skótok jó részét kiűzik Dél-Angliából az angolok-szászok-jütök		
430		Szt. Ágoston (sz. 354), egyházatya és filozófus halála; „eredeti bűn” fogalma, „Isten városa”, „Vallomások”		
430		Marcus Eremita levele, Ankürai Nilus; egyházatyák		
431		Efezusi zsinat (3. ökumenikus) . <i>A probléma felvetés: hitvallási formulák. Krisztus igaz isten és igaz ember. Most a kérdés: Min alapszik az istenség és az emberség Krisztus személyében? Nesztoriosz/Antiochia: Krisztus emberi természetét hangsúlyozza. Az isteni és az emberi egysége a tevékenységbeni egységet is jelenti. Az ember Jézus isteniként viselkedett. Mária Krisztus-szülő (Chrisztó-tokosz). Cirill/Alexandria: Krisztus isteni természetét hangsúlyozza. Jézus Krisztus pszichikailag isteni. Mária Istenszülő (theo-tokosz). A zsinat Cirill szellemében dönt. Nyitott kérdés: Krisztusnak egyetlen vagy két természete van? A Pelagius-féle vita befejeződött. Pelagius tanítása: a bűn betegség és nem a születés által lett. Az ember eredeti állapota nem a véték. Ez a felvetés Ágoston befolyására (az eredeti bűn tanításán keresztül) változott. A semi-pelagiánus vita vége (529 oráni zsinat): a megigazulásról szóló tanítás azáltal, hogy Isten kegyelme az ember minden fáradozását megelőzi.</i>	Szír szent Efrém †373 Nagy szent Vazul †379 Jeruzsálemi szt. Cirill †387	
431		A szír kereszténység keleten terjeszkedik (nesztoriánusok nem értenek egyet az efezusi zsinattal), nyugaton a jakobiták	Nolai szt. Paulinus 353/54-431;	
432		Szt. Patrik megkezdi az írek misszionálását		
432-440		III. Sixtus pápa - Efezusi (431) zsinat döntéseinek békés elfogadtatása a célja. Tiltakozik az ellen, hogy a konstantinápolyi pátrárka az illír tartományra is kiterjeszse ellenőrzését. Santa Maria Maggiore bazilika építése – Mária dogma.	Ifj. Melánia 383-439;	Petrus Chrisologosz 380-450
433-453		Attila, a hun, „Isten ostora” támadásai	.	Jeruzsálemi Heszükhiosz 450k

440-461	I. (Nagy Szent) Leó pápa. A pápaság eszméjének teljes bevezetése. Korábban ez változó sikerrel valósult meg a vezetésben. (Ünnepek ideje, eretnek viták, püspöki kinevezések tőle függenek). Mint „Péter-utódra”, a pápára átszáll 1. a kulcsok hatalma (ez a legfelsőbb bírói hatalmat jelenti az egyházban, (Mt 16,19.)), a legfelsőbb közigazgatási hatalom az egyházban (Jn 21,15). A neve alatt fennmaradt 173 levélből 143 hiteles, kb. 100 beszéde maradt ránk. Tanításából a krisztológiai vonatkozású fejtette ki a legnagyobb hatást. Egyáztanának lényege, Krisztus az egyház örök püspöke, aki Péternek engedte meg, hogy örökösen résztvegyen ebben a püspöki hatalomban. Ebből részesülnek Péter utódai. Ez a „jurisdictiós primátus alapja.		
444	Alexandriai Cyrill levele, az ifjabb Arnobius; egyházatyák	Alexandriai Cyrill 370-444;	
449	„Rablózsinat” Efezusban		
450	Márk-féle „Jézus feltámadás”-elbeszélés a Biblia kiegészítése (Mk 16,9-20)	Szt. Poimen †450	
450?	Alexandriai Kódex (A): (LXX – 1-2Makkabeus + 14 Egyházi ódák + 27 Úsz + Mt 1-25,6, Jn 6,50-8,52, 2Kor 4,13-12,6, 1Kor 5,7-63,4, 1-2 Kelen levél), kihagyja 1K12,17-14,9 Zsolt 49,20-79,11, Salamon Zsoltárai,		
450?	Béza Kódex (D): görög/latin evangéliumok + ApCsel; Washingtoni Kódex (W): görög evangéliumok; mindkettő „nyugati” szöveg-típus: „számos magyarázó jegyzetet tartalmaz”		
450?	Efrém Kódex szír rescriptus (C): görög LXX + 27 Úsz könyv, számos hiányos szöveg		
450?	Marchalianus Kódex (Q): görög LXX + Lukács + Jn, számos hiányos szöveg		
450?	Ambrosianus Kódex (F): görög, Teremtéstől József könyvéig	Aranyajkú szt. Péter 400-450	
450?	Freer Kódex: görög, Mtörv. és József könyve		
450?	Colberto-Sarravianus Kódex: Origenész-féle görög Hexapla LXX–ből Ter-Biráki. Palatinus Kódex it(e): latin evangéliumok, „afrikai”		
450?	(Karthágó) szöveg-típus		
450?	Veronai Kódex it(b): latin evangéliumok, „európai/Vulgata” szöveg-típus		
450?	Szír (pal), Palesztin Szír (Arám) evangéliumok „caesarei” szöveg-típus		
450?	Arám targumok, Onkelos Targum a Tórához, Jonathan Targuma a prófétákhoz		

451	Kalkedoni, 4. egyetemes zsinat , Jézusnak két természete van: emberi és isteni. Egyben megkísérli megoldani Jézus Isten-ember eretnekségét hirdetők vitáját is. <i>431-ben nem válaszoltak Krisztus természetének kérdésére; csak Eutichus hirdeti: Krisztusnak egyetlen természete van. Ezzel szemben I. Leó: Krisztusban két természet van: isteni és emberi, de egy személy. A zsinat Leó szellemében dönt (Eutichus ellen) de a döntéshez hozzá teszik „megosztás és keveredés nélkül” van meg a akét természet (Nesztoriosz ellen). Bizánc és Róma püspöke azonos véleményen vannak!!!.</i>		I. Leó pápa †461
451		Konstantinápolyi Nesztoriosz , Mária „nem” „Isten-anyja volt”	
451		Hészükhiosz levelei , Quodvultdeus; korai egyházatyák	
454		Konstantinápolyi Eutychus , monofizita: Jézusnak isteni és nem emberi természete volt	Oszlopos Simon †459
455		Vándálok kifosztják Rómát	
457-474	I. Leó pápa , a Római birodalom (nyugati) megmaradt részének uralkodója lesz		I. Leó pápa †461
461-468	Hilarus pápa -megszigorította a szent rendekbe való felvétel szabályait. (465 római zsinat). Sok templomot restaurált.		Szt. Patrik †461
463		Prosper Aquitanus levelei; korai egyházatyá	
466		Círuszi Theodoretosz ; egyházatyá	
468-483	Simplicius pápa – politikai nyugtalanságok kora. A monofizita eretnekség ideje. Efezusi és a Khalkedoni zsinat eltérő szabályozása Zénó császár rendeletének záravara az egységről (Henotikon).		Mar Szabai Szt. Szabbász 439-532
474-491		Zénon , a kelet-római birodalom uralkodója	Szt Zsuzsanna †475
476		A nyugat-római birodalom hivatalos vége, az utolsó császár Romulus Augustulus	szt. Euthümiosz 377-473
480-547		Szt. Benedek , a bencés szerzetesrend alapítójának születése.	szt. Benedek 480-547;
482-511		Klodvig frank király (Meroving család). A germánok egyesítése, frank birodalom megalapozása	Noricumi szt. Szeverin †482
483-492	II. Felix pápa – Akakiosz konstantinápolyi pátriárka keltette zűrzavar. A pápai primátus kérdésében összezsapnak a keleti és a nyugati vélemények. A pápa leteszi 484-es római szinoduson a pátriárkát.		
484-640		A nagy szakadástól az alexendriai könyvtár lerombolásáig . A római birodalom vége után a katolikus egyház zavaros korszakot él át a megosztott Európában, amelynek lakosságát „megfelezik” a csapások, a nagy földrengések	szt. Teodóziosz apát 423-529;
484-519		Akakián szakadás . „Henotikon” megosztja a keleti (görög) és nyugati (római) egyházat. Photinosz, Tesszalonikiben diákónus, görög egyházhoz tartozik és segíti az Akakianosz eretnekségét, amely tagadta Krisztus isteni atyaságát. Photinosz meggyőzte I. Anastasziosz uralkodót, hogy fogadja el az Akakianosz eretnekségét	
484		Tapsusi Vigilus levele, öskeresztény egyházatyá.	Cassiodorus Flavius 485-580

489		Zénon elpusztítja a nesztoriánus (451) edessai iskolát, Szt. Simeon egyházának eredete		
491		Az örmény egyház elszakad a keleti (Bizánc) és a nyugati (Róma) egyházaktól		
491-518		I. Anasztasiosz római uralkodó		
492-496		I. Gelasius pápa , „Krisztus helyettese” címet először használja más címeivel együtt. A Krisztusban lévő két természet tanát megerősíti. Pelagius-al szemben állította az ember képtelen a bűn nélküli életre. Kiterjedt levelezésével építi a primátus eszméjét.		
496-498		II. Anasztáz pápa , Klodvig frank uralkodó megkeresztelkedik (498/499), frank győzelem a nyugati gótok felett.	Páviai szt. Epifánusz pk. 438-497;	
498		Nesztoriánusok (451) elfoglalják Nisibisit, Perzsiában		
498-514		Symmachus pápa – ő vezette be a Glória imádkozását a vasárnapi misékben.		
501-505		Laurentius ellenpápa, Laurencian szakadás		
514-523		Hormisdas pápa – 518 akoiméta szerzetesek arra kényszerítették Johanépsz pátriárkát, 518-ban, hogy vesse el a „Henotion-t” – „egység dektérum” – és állítsa helyre a kapcsolatot a szentszékkal. Regula fidei Hormisdas.		
514-524		Boethius , Hormisdas pápa titkára – „az utolsó római”, 524 halála		
523-526		I. János (Ioannes) pápa , mártír. Nagy Theodorik a keleti gót király és Jusztinosz császár összecsapása. A pápa sikertelenül közvetít, Theodorik börtönbe veti. Ravennában halt meg.		Julius Africanus 527-565
500		A tömjént bevezetik a keresztény egyház liturgiájába, a Vatikán első terve		
500?		Sangallensis Kódex , Vulgata legrégebbi kódexe, kizárólag latin Vulgata, evangéliumok.		
500?		Argentus Kódex (gót) : a legrégebbi csaknem teljes gót (német) evangéliumok.		
500?		Cottonianus Kódex: görög Teremtés könyve		
300-500	Talmud	Talmud szerkesztésének befejezése. Karaiták elutasítják a Talmudot és csak a Bibliát fogadják el (Mezopotámia). A karaiták Mezopotámiából szétszóródnak Oroszországban. Főleg a Krim félszigeten élnek sokan. 1943-ban sokat legyilkol Hitler.		
500-100		Zsidó települések Róma, Ravenne, Li vorno, Velence, Genova, Marseille, Avignon, Augsburg, Regensburg, Würzburg, Prága Worms, Speyer, Matz, Verdun, Köln, Merseburg, Magdeburg		
502		Narsai Mealletha , szír költő, a nesztoriánus Nisibisi (498) iskola vezetője.	Párizsi szt. Genovéa 422-512	
518-527		I. Jusztinosz bizánci uralkodó		
524		Boethius , római keresztény filozófus: teológiai traktátust írt: „A	Boethius vértanú	

		filozófia vigasztalása”	480-524	
525		Dionysius Exiguus apát meghatározza a keresztény kalendáriumot (a.d.): Jézus születésével kezdődik, amely szerinte i.sz. 1. dec. 23-án volt.		
526		Az antióchiai földrengés 250.000 embert öl meg.		
526-530		IV. Felix pápa –Theodorik jelöli, és nem a római nép választja Félix diakónust. Csak Theodorik halála után fogadják el. Uralkodása végén maga jelölte meg utódát Bonifác személyében. A ravennai udvar védelmezte és elismerte függetlenségét. A kegyelemtani viták folytatódnak uralkodása alatt.	I. János pápa †526	Venatius Fortunatus 535-600
527-565		Justinianus , a nagy bizánci uralkodó		
527		Fulgentius levele , őskeresztény egyházatya	Szt. Fulgentius pk. 467-533;	
529		Justinianus pogánynak nyilvánítja és bezáratja az 1000 éves athéni filozófiai iskolát.		
529		Monte Cassinói apátság alapítása a Nursiai Benedek által (480-543). Bencés rend, szabályzat , kolostorhoz kötöttség a vándorló szerzetesekkel szemben (Ora et labora), hűség. A kolostorok feladata: szegények gondozása, képzési kötelezettség (kolostori iskolák), szállás. A kolostorok kulturális központokká válnak.		
530-532		II. Bonifác pápa – germán eredetű nem választással kerül hatalomra. A szemipelagianizmus ellen foglalt állást.		
530		<i>Dioskuros ellenpápa</i>		
533-535		II. János pápa – első pápa, aki nevet változtatott a pápai trónra lépve. Mercius pogány nevet Jánosra cserélte. A theopaszkhizmus (isten szeved) kérdésében hozzá fordulnak az akoiméta szerzetesek.	Szt. Remig pk. †533	
533		Észak-Afrikát elfoglalja Beliszariosz vandál vezér, bizánci provincia lesz		
534-870		Málta bizánci provincia lesz		
535-536		I. Agapétosz pápa –Leteszi a konstantinápolyi pátriárkát, és maga keni fel Menasz pátriárkát, aki elfogadja a Regula Fidei hormisdæ-t, de pár nap múlva rejtélyes körülmények között meghalt. Testét Rómába hozzák és a vatikáni bazilika előcsarnokába temetik el. Cassiodorus szerint Rómában keresztény egyetemet akart alapítani.		
536-537		Silverius pápa , mártír – Beliár bizánci hadvezér, magához hívatta, a felesége Antonia lerántotta pápai palástját, szeszeti ruhába öltöztette, és trónfosztottnak nyilvánította. – Utódának Vigiliust nevezték ki.		Boetius 480-524
537-555		Vigilius pápa , Belizár védelmét élevezte, Silverius pápa elhalálzásának körülményeibe belekeveredett. Róma népe és papsága nem fogadta el pápaságát. Ezért Justinianus császárral és Theodora császárnővel együtt kiközösítette 550-es észak-afrikai zsinat. 537 Hagia Sophia bazilika felszentelése		Dionüsziosz Areopagira 487-432 Julius Africanus 527-565 Venatius Fortunatus 535-600
539-562		Bizánc és Perzsia háborúja		
540		Szt. Benedek regulája		

541-546		Fuldensis Kódex vg (F): Latin Vulgata, 27 ÚSz + Laodiceai levél	Tours-i Gergely 538-594	
542		Egyiptomi és szíriai patkányok által terjesztett pestis Konstantinápolyban megjelenik, majd Európában is terjed.	Arles-i Caesarius pk. 470/71-542	
543		Justinianus elítéli Órigenészt (254), katasztrofális földrengések sújtják a világot		
544		Justinianus Mopszvesztiai Theodorosz „3 fejezetét” (428) és más írásait is elítéli, amelyek „két-természetről” szólnak.		
547		Vigilius pápa feljegyzése: „Iudicatum”, támogatja Justinianusnak a „két-természet” elleni nézetét.	547 Nursiai Benedek halála	
547		A pestis eléri Britanniát	Skolasztik 480-547	
548		Apringius Pacensis levél, őskeresztény egyházatyá		
550-1553		A konstantinápolyi középkori görög nyelv kialakulása (Bizánci általánosan elfogadott göröggé válik) az irodalmi szöveg a keleti bibliák szövege lesz, sokkal szabályosabb és kiegyenlítettebb	Szt. Galla †550	
550		Szt. Dávid Wales tartományt a kereszténységre téríti, a kereszt legfőbb keresztény szimbólum lesz.		
550?		Kánon lista: 27 ÚSz + Barnabás + Hermasz Pasztor + Pál cselekedetei + Péter Apokalipszise; „nyugati” szöveg-típus		
550?		Mediolanensis Kódex Vg (M): latin Vulgata evangéliumok		
550?		Veronai Kódex: görög és régi latin zsoltárok		
553		2. konstantinápolyi, 5. egyetemes zsinat, Justinianus hívja össze. <i>Megerősíti és lezárja Kalkedont (451). Mivel erőteljesen hangoztatja Krisztus két természetét, eredménye a szír és a kopt egyház leszakadása.</i>		Leontinosz Bizánc 550-643
556-561		I. Pelagius pápa, korábban egyházi követ Konstantinápolyban. Itáliában ellenszével fogadták, bizánci sereg védte a trónja elfoglalásukat. Elhatárolódik Justinianustól, „Iudicatum” irat (547).	Hallgatag szt. János 454-558	Sevillai Isidorus 560-633
561-574		III. János pápa, Justinianus császár jóváhagyja a választását, a longobárdok elől Nápolyba menekült. Csak élete végén tért vissza Rómába.		
565-578		II. Jusztinosz bizánci uralkodó		
567		Cassiodorus levelei, Primasius; őskeresztény egyházatyák		
572-628		Háború Bizánc és Perzsia között		
575-579		I. Benedek (Benedictus) pápa A római papság választotta meg, de II. Jusztinosz jóváhagyja – Vele kezdődik a kora középkor. Rómát és Itáliát éhség fenyegeti.		Szophroniosz 638 Maximos ho homológétész 580-662
578-582		II. Tiberiosz bizánci uralkodó		
579-590		II. Pelagius pápa, gót származású püspök, Itália ebben az időben a longobárdok kezén van. A frankokat hívja segítségül. Pestisben halt meg.	Bragai szt. Márton 515-580	
582-602		Maurikiosz, bizánci uralkodó	Hermenegild 550- 585	
587		A vizigót Spanyolország keresztény hitre tér	Radelgundis 518-	

			587	
589		Longobárdok Itáliában megkeresztelkednek		
590		Pestis Rómában		
590-604		I. (Nagy Szent) Gergely (Gregorius) pápa, - római nemes, jogot tanult, és a város prefektusa volt. A római nép választotta meg. Gyarapítja a pápa birtokát. Rómát éllelmezi. A rabszolgákat felszabadította. 595-ben angolszász rabszolgák vásárlásával beindítja a missziót Angliában, Ágoston Canterbury érsek szervezi az új Róma központú missziót. Elrendelte, hogy a bencések St. Domingo de Silos énekeit énekeljék általánosságban a szertartásokon (ezek, mint gregorián énekek válnak ismertté) tanulmányt írt Jób könyvéről (Expositio in beatum Job – Moralia). Egzegézt Ezekiel, Énekek éneke, Királyok I. könyvéről. A Bibliát szenvedélyesen olvasta, tanulmányozta és kommentálta. Ld. Még regula pastoralis. A pápa címe: Servus servorum Dei (Isten szolgáinak szolgája). A pápaság centralizálása és a pápaság világi hatalmának megalapozása. Gergely felismeri a germán népek jelentőségét, és Rómát hozzájuk köti. Istentisztelet reformja zajlik az ő uralkodása alatt.	Sevillai szt. Leander 549-600	
590		Luxeuil apátságban melyet Columban alapított kéziratokat vásárolnak.		
594		Az 542-ben kezdődött pestisjárvány vége, mely „megfelezte” Európa lakosságát!		
596		Canterbury Szt. Ágoston és társait a britanniai misszióba küldik	Kolumba bencés apát 521-615	
600?		Harleianus Kódex Vg (Z): latin Vulgata evangéliumok		
600?		Philoxena Kódex, szír (ph/h): Syriac 27. ÚSz, „nyugati” szöveg-típus		
601		Ethelbert, Kent királya megkeresztelkedik – Anglia misziója Canterbury Ágoston vezetésével.	Canterbury Ágoston apát †604	
602-610		Phokasz, bizánci uralkodó megöli Maurikiosz császárt		
604-606		Sabinianus pápa, Phokasz császár hitelesíti a választását. Pápasága éhség idejére esik, ennek enyhítésére eladta az egyház kincseit, ezért támadták ellenfelei.	Nagy szt. Gergely pápa 540-604	
607		III. Bonifác, pápa Phokasz császár hitelesíti a választást – egy év „sede vacante” után kerül hatalomra. Rendelkezése az általa összehívott zsinat segítségével, hogy a pápa nem jelölheti ki az utódát.		Olümpodorosz 6. sz
608-615		IV. Bonifác, pápa Phokasz hitelesíti a választást –		
609		A római Pantheon (pogány templom) Santa Maria Rotonda-ra keresztelik.		
610-641		Herakleiosz bizánci császár lesz, miután megölte Phokasz-t		
611		Mohamed (539-632) híres látomása Allahról a Hira hegyen		
614		Perzsák elfoglalják Damaskuszt, Jeruzsálemet és a „Szent Keresztet”		
615		Legkorábbi feljegyzések Mohamed tanításáról		
615-618		Deusdedit (Adeodatus) pápa – két szentmise mondásának lehetősége egy napon.	Szt. Vendel 554-617	

619-625	V. Bonifác pápa , Herkleiosz császár hitelesíti a választását, Róma longobárd kézben van egész uralkodása alatt.	Szt. Gál (Gallus) missz. 550-620	
622-680	Monotheléták ellentéte , a konstantinápolyi 6. ökumenikus zsinat elítéli		
622	Az iszlám. Kb. 570-632 Mohamed, 610 a Korán rögzítése. Hidzsra (futás) Mekkából Medinába. <i>Az iszlám időszámítás kezdete. 630 visszatérés Mekkába, a város megtisztítása és a Kába-kő zarándoklat alapítása (ősi arab szentély). Az iszlám harcoss terjesztése: 638 Palesztina, Szíria, 641 Kis-Ázsia, 642 Alexandria (Észak-Afrika megnyílik). 711 Spanyolország.</i>		
622	A muszlim naptár első éve , a Hidzsra, 1 a.h., (a.h. = anno hegirae)		
624	Mohamed házassága Aisa-val, Abu Bekr lányával.		
625	Római Pál Northumbriát keresztény hitre téríti	Chozibai szt. György †625	
625-638	I. Honorius pápa –Petronius konzul fia. Építkező felújította a Szt. Péter bazilikát. Beleegyezett a monothelista tézisekbe.		
625	Mohamed elkezd a Qur'an-t (Korán) diktálni		
626	Edwin , Northumbria királya megalapítja Edinburgh-ot és ezzel megkezdődik a keresztény térítés		
627	Bizánciak legyőzik Perzsiát Ninivénél		
628	Herakleiosz császár visszaszerzi „Krisztus keresztjét” a perzsáktól		
628	Mohamed elfoglalja Mekkát és előírja az iszlám szabályait		
629	Herakleiosz visszafoglalja Jeruzsálemet a perzsáktól		
629	I. Honorius pápa Heraclius császárral a monotheléták oldalán (622)		
632	Mohamed (sz. 570?, arab próféta az iszlám alapítója) halála		
632	Kelet-Anglia keresztény hitre tér		
632	Abu Bekr , az első iszlám kalifa, elfoglalja Medinát		
634	I. Omar , a 2. kalifa, elfoglalja Szíriát, Perzsiát, Egyiptomot; Herakleiosz szent háborúba keveredik		
635	Wessex keresztény hitre tér		
635-750	Damaszkusz az iszlám kalifátus fővárosa lesz	Sevillai szt. Izidor 556-636	
636	A dél-ír egyház a római katolicizmust elfogadja		
637	Jeruzsálemet elfoglalja az iszlám, zsidók változó helyzete Jeruzsálemben az arab hódítás alatt. 639-ben egész Mezopotámia elfoglalása		
636	Órigenész által alapított Caesareai könyvtár lerombolása. 309-től működött.		
638	Herakleiosz császár „Ekthesisz” bullája kinyilvánítja Krisztus egyetlen természetét – „monotheléták” átmeneti győzelme.		
640	Severinus pápa – Császári rendelet a monothelétizmus mellett, Róma és a pápa ellene van. Uralkodása idején megostromolták a lateráni bazilikát és kincseket raboltak onnan.		

64-1099	Korai Iszlám időszaka			
640		Alexandriai könyvtár égése? , „A nyugati kultúra központja” volt, 300.000 ősi papirusztekercs teljesen elpusztul. A tudósítások ellentmondásosak		
640-642	IV. János pápa – dalmát eredetű. Sok foglyot szabadított ki, és elrabolt erejkéket szerzett vissza.			Jacobus Edessa 640-708
642-649	I. Theodor (Theodorus) pápa -A longobárdok lassan civilizálódnak, támogatták a rabszolgák felszabadítását. A monotheleta kérdést nem tudta megoldani.			
661-750	Omajjád kalifátus korszaka			
649-655	I. Márton (Martinus) pápa , mártír – Róma és Konstantinápoly kapcsolata a mélyponton. Krisztus akaratáról szóló vita megoldatlan. Krim félszigetre száműzik.	Szt. Aidan pk. †651 I. Márton pápa †655		Joannész Damaszkuszi 650-754
654-657	I. Jenő (Eugenius) pápa , - még Márton a száműzött pápa életében választották meg. Levelében Mártont „pastor”-nak nevezi. Nagylelkű a szegények iránt és közvetlen a papokkal. 756 az egyházi állam létrejött.			
657-672	Vitalianus pápa – 662-ben Konstans császárt nagy ünnepélyességgel fogadta Rómában a kelet-nyugati unió reményében, de az távozóban számos kincset elraboltatott katonáival Rómából a császár.	Lichfieldi Szt. Chad pk. 610-672		
672-676	II. Adeodatus pápa - Római születésű szerzetes. A monotheletizmus ellen küzdött	Szt. Kálmán bencés apát †676		Beda Venerabilis 673-735
675-754	Bonifác (Wifrid) , a „németek apostola”. Friesland-i misszió, Hessen, Thüringia, Bajorország. A keresztény szervezet (püspöki) felépítése, kolostoralapítások.			
676-678	Donus (Domnus) pápa – Római születésű. Szt Péter bazilika előcsarnokát márvánnyal borítják be. Megszüntette a ravennai szakadást.			
678-681	Agathon pápa - Montheletizmus vége, Róma és Konstantinápoly békül. 680-ban megbeszélés Rómában. 125 püspök által aláírt hitvallást visznek keletre. Ez az alapja a 3. konstantinápolyi zsinatnak, mely a 4. egyetemes zsinat.	Szt. Amand pk 600- 679		
680-681	3. konstantinápolyi zsinat	Szt. Bathildis †680		
682-683	II. Leó pápa – szicíliai származású. Művelt, járatos a Szentírásban a görög és a latin nyelvben.			
684-685	II. Benedek pápa – hatályon kívül helyezik a pápa császári megerősítésének szokását.			
685-686	V. János pápa – szír eredetű, keletet jól ismerte. Cagliari érsektől megvonta a szentelési jogot.			
686-687	Kónon pápa - 11 hónapot uralkodott			
687	<i>Theodorus ellenpápa</i>			
687	Szt. Coutbert koporsójába János evangélium kéziratát teszik, 1104-ben találták meg.	Szt. Coutberg pk. 634-687		
687-692	<i>Paschalis ellenpápa</i>	Szt. Kilián pk. †689		
687-701	I. Sergius pápa – Palermóban született, a szíriai Antiochiából származott. II. Justinianus császár el akarta fogatni, de tervét nem tudta kivitelezni.	Biscop szt. Benedek bencés apát 628-689		

690?		Ősi angol bibliafordítások vernacular, ezt a munkát folytatja Beda Venerabilis és mások erről a pontról		
692		Trulloi (tölgyfa) zsinat, nem lehet új Biblia kommentárt írni, csak a régieket gyűjteni. Görög Catenak kezdete.		
700-1016		Kazárok zsidó hitre térése Bulan zsidó király rabbikat hív a birodalmába. Törvénytörők, 2 zsidó, két keresztény 2 mohamedán és 1 pogány bíró. Vallási tolerancia 300 éve. Zsidók folyamatos kivándorlása Kazár országba.		
701-705		VI. János pápa –görög eredetű, igazságos és bölcs uralkodó volt.		
705-708		VII. János pápa – longobárdokkal szemben békés politika. Subiacoi kolostor helyreállítása a szerzetesség pártolása.		
708		Sisinnius pápa – 20 napig uralkodott, közsvényben szenvedett, nem tudott lábra állni.		
708-715		I. Konstantin (Constantinus) pápa -Johannész bizánci pátriárka a papokat börtönbe záratta. Ezt a vitát lecsillapította.		
715-731		II. Gergely pápa – Szentírást és egyházatyákat tanulmányozta. Ravenna, Róma feszültsége. Winfrid- Bonifác segítségével a németek missziójának elindítása Nagyböjt csütörtöki misék elrendelése.	Bonifatius (Winfrid) 673-754 Willibrord pk. 658-739	
715		Codex Amiatius – Vulgáta kézirat Northumbria unciális kódex	Ceolfrith bencés apát 642-716	
731-741		III. Gergely pápa -Szír származású, „Gregorius iunior” – minden zsoltárt emlékeztetőből tudott, jó szónok volt. Védte a szentképeket, és nem engedélyezi a képrombolást. Germán misszió előrehaladása. Számos templomot gazdagított és restaurált.	Salzburgi Rupert †718;Korbiniánusz pk. 680-730; szt. Caedmon †735	Paulos diakónus 720-799
739-42		Bonifác (674-754) püspökségeket alapít, „praeceptor Germaniae”		
741-752		Zakariás (Zacharias) pápa –görög családból származott. Uralkodását a longobárd terjeszkedés és a Konstantinápolyi vita határozta meg. Bonifáccal sűrűn levelezett. A Monte Cassinoi bencés kolostort maga szentelte fel. A lateráni palotát restauráltatta.		
750-969		Abbászida kalifátus korszaka		
750?		Szt. Péter bazilikához első tornyot és átriumot építenek		
750		Codex Aureus – valószínűleg Canterbury-ben készült, ahol sorra gyártják a 13-századik a díszes kéziratokat.		
750		Karaita lázadás a perzsák ellen		
750		Bagdadban papírt gyártanak, 793 Damaszkuszban, 950 Kairóban, 11. században Spanyolországban, Fez és Marokkóban, 1151-től Dél Itáliában		
751		Pippin frank háznagy felemelkedése (751-768), Frankon királya. <i>Egyezés Zakariás pápával, Pippin felkenése (Bonifác által?), az utolsó Merovingot kolostorba küldik. 754 Pippin köteles segíteni II. Isván pápát a longobárdok ellen, védelmi ígéret. Pippin címe: „Patricius Romanus” – Róma védelmezője.</i>	Beda Venerabilis (673-735) halála	
751		Willibrod evangélium vallószínűleg Durrowban készült		

751	A papír használat általánossá válik az Iszlám világban.		
752-757	II. István pápa. A longobárdok ellen a Frank birodalommal erősítette kapcsolatát. „Pippin-i ajándék”. Küzdött a képrombolás ellen. Államegyház alapítása nyugaton (1870-ig), de a konstantini ajándékozás alapján a pápa saját uralmi területet alapított. Ezt először 1450-ben ismerik el. Róma önállóságát Konstantin garantálja, a pápának a nyugati uralmi területét átadja.		
757-767	I. Pál pápa - római születésű. Frankokkal mérsékeli a longobárdokat. Bírálja az ikonok pusztítását.	Willibald pk.701-787; Wunibald ben. apát 701-761	
767	<i>II. Konstantin ellenpápa</i> – államcsíny kísérlet.		
768	<i>Fülöp (Philippus) ellenpápa</i>		
768-772	III. István pápa – elődjét, az ellenpápát megvakították és megszegyenyítették. A pápai udvarban árulás volt, mindenütt a longobárdok mesterkedései miatt. Frank szövetség megerősödött a pápa itáliai uralma nőtt a longobárdoké csökkent.		
768-814	Nagy Károly, védelmező és egyházi vezető (magán-egyház rendszer), Isten kegyelméből király (isten kegyelemtan koncepció fejlődése). Császári beavatkozás a püspöki kinevezésekbe és az istentiszteleti reformba. A királyi küldetés a lelki és a világi terület ellenőrzése. 772-804 Szászok elleni küzdelem. Keresztényesítés, erőszakos térítések. 800 III. Leó a Szt. Péter templomban megkoronázza Nagy Károlyt, valószínűleg meglepetésül Károly számára és Bizánc ellensúlyozására (kelet-római császárság). 831 Lajos társaságára koronázása (a pápa nélkül). Karoling reneszánsz. A tudósok meghívása az aacheni udvarba: Alcuin, Paulus diákomus, Egimhard - történetírás. Iskolák alapítása, a hét szabad művészet oktatása: Trivium – grammatika, retorika, dialektika; Quadrivium – asztronómia, geometria, aritmetika, musica. Építkezések: Pfalzen, kolostorok, Münster.		Alcuin 730-804 Otfried von Wissenburg 750-875 Hrabanus Maurus 783-856 Centerbury Ágoston 730-804
772-795	I. Hadrián (Hadrianus) pápa - 774-ben Nagy Károly szétveri a longobárdokat, és Rómába zarándokol. Területének felosztásáról tárgyalnak, óvatos tervek itáliai befolyás növelésére. A nagy pápai állam helyett, csak kisebb jön létre. Képrombolás vége. Teológiai tudása megnyilvánult a „filioque” kérdésben.	Damaszkuszi szt. János 650-780	
776-856	Hrabanus Maurus , Alcuin tanítványa, apát Fuldában, 874 érsek Mainzban. A német iskolarendszer megalapítása, „Praeceptor Germaniae” – Németország tanítója.	Walburga apáca 710-779; Lioba bencés apátnő 700/10-782	Hrabanus Maurus 783-856
787	2. niceai zsinat – képtisztelet engedélyezése		
795-816	III. Leó pápa – Római, az előző pápa befolyásos rokonai megtámadták. Majd megvádolták Károlynál, de a vádak nem tudták igazolni. Károly nem illetékes a pápa felett ítélni. 800 karácsonyan Károlyt megkoronázza a Pápa Szt. Péter oltára előtt. Szent Római Birodalom kezdete. Alcuin viátja Achenben a „filioque” kérdéstről. Erőszakos eszközöktől sem riadt vissza. 815 képrombolás folytatása Bizáncban	Szt. Liudger pk. 742-809; Anianei szt. Benedek bencés apát 750-821;	

800 k.		Alcuin revideálja a latin Bibliát , Nagy Károly-féle összefoglaló kiadása. Máté evangélium fordítása németre (régi hochdeutsch) Mondseer Mattheus.		Alcuin 730-804
800k		Konstantinápoly- zsidó keresztény hitvita, majd zsidól üldöés		
816-817		IV. István pápa - római patricius. Nem kér császári megerősítést. A pápai és a római polgárok közötti bizalmat akarta helyreállítani. 816 pápa Reims-ben találkozott Jámbor Lajos frank királlyal és megkoronázza őt és feleségét.	Szt.Oszkár 801-865 (észak apostola);	
817-824		I. Paszkál (Paschalis) pápa – római monostor apátja. Frankok és a pápaság szerződésének megerősítése. Lothart Rómában megkoronázzák. 822 Dánia missziója. Szeretett építkezni.		Ottfried von Wiessenburg 750-875
824-827		II. Jenő pápa - Constitutio Romana – pápai állam és a császárság kapcsolatának részleteti. Rómában ellenőrző bizottság létrehozása a megtartására. A pápaválasztás kánoni szentesítése (mos canonica). Skandináviai misszió elindítása. A hit tanítása mellett a püspökök gondja a betű és a hét szabad művészet oktatása. (826).		
827		Valentin pápa – római templom papja. Felszentelése után 40 napra meghalt.		Scotus Eriugena 810-880
827-844		IV. Gergely pápa – Jámbor Lajos és fiai közötti viszályban közvetít. 817 Ordinatio Imperii szabályozta az utódlás kérdését Lothar, Lajos és Pippin között, akik társ-uralkodóként kezdik működésüket Lothár Itáliában, Pipin Aquitánában, Lajos Germániában. Kopasz károly Bajor Judit fia újraelosztást kért és a császár Sváb-földet és Raetiát adta neki. Van-e hatalma a pápának politikai kérdésbe beavatkozni? A pápa a hűségesküre hivatkozik. A fiak apjukat, Károlyt elfogják, kolostorba küldik.		Izsák ben Salomon Israeli 810-880
844		János ellenpápa – Sergius IV. János néven római nép választottja, Lothár ellenes. De nem tartotta be a római konstitúciót.		Nicetas 842-847?
844-847		II. Sergius pápa - Lajos felülvizsgálatot kért metzi Drogo vezette választást, a vizsgálat törvényesnek találta a pápa választást. A Pápa megkoronázta Lajost, metzi Drogo-t apostoli helynöknek nevezi ki az egész frank királyság területén. Saracén betörés Rómába. (846)		
847-855		IV. Leó pápa –római születésű longobárd (családi neve Radulf). Szentírás buzgó tanulmányozója. Dekretáliák sorát írja és zsinatok egész szériáját tartja az egyházfegyelem helyreállítására érdekében. Róma védelmi rendszerének erősítése tőle származik. Fallal vette körül Szt Péter bazilikát.		
850?		Alfréd király számos bibliai könyvet angol népryelvre fordított , hasonlóan tesz Aldhelm és Aelfric is.		
855-858		III. Benedek pápa – a császárnak a követek saját fiát Anastasius presbiter bíborost mutaták be pápaként, akit korábban római szinódussal kiközösítettek. Rómában a nép ellenállását nem tudták megtörni és az erőszakos Anastasiusnak távozni kellett.	Boldog Hrabanus Maurus bencés apát 780-856	Haimo Halbs. †853
855		<i>Anastasius ellenpápa - S. Maria in Trastevere monostorban végzi.</i>		Haimo Aux.ex. 855
856		Korintusi földrengés 45.000 ember pusztul el		
858-867		I. Miklós pápa - A pápa felett senki sem ítélkezhet elv megszilárdul. Világi és egyházi hatalom kettőssége tovább tart. A püspökök az egyházi ügyekkel és ne a	Córdobai szt. Eulogius pk. vértanú	Saadja Josef (Gaon) 892-942

	világi hatalom kérdéseivel foglalkozzanak. Azt kérik, hogy az állami törvénykezést hassa át a keresztény szellem. Ha a világi törvény erkölcsi törvénnyel ütközik megengedett az engedetlenség. Konfliktusa a ravennai érsekkel. II. Lothár házasság-bontását ellenzi. Photiosz és a primátus kérdésének vitája. Pápai primátus jogkörének vitája keleten.	†859	
867-872	II. Hadrián pápa – római nemes, egyházi szolgálata előtt házas ember volt. Pápasága kezdetén feleségét és lányát meggyilkolták. Lothár házassági problémája annak halálával megoldódik. Photiosz pártfogója halála után bukik. Cirill és Metód térítése a szlávok között.	Szt. Ciril 867-869;	
868	Kínában nyomtatott könyv jelenik meg buddhista írásokkal.		
869-870	4. konstantinápolyi zsinat – Plótinosz elítélése		
872-882	VIII. János pápa - Longobárd eredű pápa. Eszes, energikus, körültekintő. Szaracén betörések Itáliába. II. Lajos és Kopasz Károly örökösödési vitája zajlik. Photiosz elismerése. - Metód Morávia és Pannonia pápai legátusa ütközik a salzburgi érsek joghatóságával. - A szláv ábécét használták ürügyül Metód ellen a bajor zsinaton. (870). - Anconiai Paulus Germánia és Pannonia legátusa, joga megelőzi a salzburgi érsekét. - Svatopluk Metód ellen fordult. - Egy vérrokona mérgezte meg Svatoplukot.		
882-884	I. Marinus pápa – előzőleg a szentszék kincstárnoka volt. Guidó gróf elődje összeseküvését szervezte, ezért kiátkozta, de az a szaracénok pártfogását kérte. Jó kapcsolatot ápolt Nagy Alfréd angol királlyal.		Strabo ex. †880
884-885	III. Hadrián pápa – Monostorokat alapított. Mindössze egy évig uralkodott.	884-885 Metód Velehradon	
887	Szicilia, - Ibrahim Mohamedán uralkodó parancsára a zsidóknak szégyen bélyeget kell viselniük.		
885-891	V. István pápa – Római bíboros volt, megválasztása ellen Kövér Károly tiltakozott. A pápán nem tud segíteni, mert a normannok ostromolják Párizst. Photiosz kolostorba zárják. Metódnek megparancsolja, hogy csak szlávul prédikálhat. Metód Bulgáriába vonult vissza.		Izsák ben Salomon Israeli
9.sz.	Salernói egyetem alapítása		
891-896	Formosus pápa korábban Portói püspök. 866-ban hittérítő Bulgáriában Borisz fejedelmet megtéríti, de mivel nem őt nevezik ki püspöknek bizánci hitre tér. VIII. János Pápa elleni összeesküvéssel vádolják, Kopasz károlynál talált lmenedéket. Guidót császárrá koronázta. Rómában kitört zavargások miatt Angyalvárba menekült. De a spoletoiak által kiobbantott lázadás miatt meghalt. Utóda VI. István hulláját megyalázza és megcsonkítja. A pápaság legsötétebb korszaka.		Angelomus ex. † 895
896	VI. Bonifác pápa – Megválasztása előtt portói püspök volt. Uralkodása idején Arnulf és Guidó vitatkozik a germán koronán. Művelt és jó diplomata volt kicsit nagyravágyó. Halála után színóduson ítélik el és holttestét meggyalázzák Róma utcáin. VI. Bonifácus csak rövid ideig (15 nap) uralkodott.		
896	Moze Ben Asher Kolofon könyv- A próféták hábe nyelvű írásaival.		

8-10sz	A masszoréták tevékenysége (Ben Asher) Tiberiásban és Babilonban az ÓSz. héber szövegének pontosítása. A legrégebbi masszoréta héber szövegek a Leningrádi kódexben 1008-ból.		Ben Ascher 900-960
896-897	VI. István pápa - Anagni püspöke. Asszisztált Formosus pápa meggyalázásához. Ezzel akarta a saját választását törvényesíteni.		
897	Romanus pápa – Születésére nézve római volt, csak néhány hónapig uralkodott. Megfosztották hivatalától.		
897	II. Theodor pápa - Csak 20 napig uralkodott. Eltemette Formosust.		
898-900	IX. János pápa – Megválasztása előtt csak diakóknus volt. Békeközvetítő és tiszteletreméltó pápa volt. A pápai állam biztonságát igyekezett helyreállítani.		
900-903	IV. Benedek pápa - A pápaság a törtető itáliai családok játékszere lett. A magyarok betörése Itáliába. A mindenszentek liániájába bekerül: „asagitis hungarorum – libera nos Domine!” Lapert és Berengár versenyez a koronáért. Berengár hívei ölték meg?		Bergengaudus ex. Jel. Könyve 900-982
903	V. Leó pápa – Róm környéki pap, aki erőszakkal szerezte meg a pápai hatalmat.		
903-904	Kristóf (Christophorus) pápa – erőszakkal hatalmat szerez de megfosztják tőle.		
904-911	III. Sergius pápa - summum pontifex címet használta- száműzetésből tér haza. – véreskezű pápa volt, az un „hulla-zsinat” értelmi szerzője és kikényszerítője. Formosus szenteléseit érvénytelenítette. Vita alakult ki a papszentelés érvényességi feltételeiről. Lateráni bazilika újjáépítése, és a Cluny-i apátság alapítása a nevéhez fűződik.	Szt. Vencel 903-929;	
909-910	Cluny kolostor alapítása – lelki megújulás és liturgikus reform kezdeményezője lesz a kolostor. A magyar szt. István levelezett az apátjaival Odiló-val.		
911-913	III. Anasztáz pápa – Római születésű pap, feddhetetlen, de a pápaság Theodóra római matróna hatása alatt ált. A normanok megtérése az ő uralkodására esik.		
913-914	Lando pápa – sabin származású pápa Theodora császárnő bábja.		
914-928	X. János pápa – Ravenna érseke, Theodora császárnő jelöltje, de tekintélyes személy volt. Saracén támadás ellen védte meg Rómát. Berengár friauli herceget császárá koronázta (915). A saracénok kiűzése német és bizánci segítséggel Itáliából. Berengár az itáliai főurak ellen fordult és a magyarokat hívta be portyázni Itáliába 916. Ekkor II. Rudolf Burgundia királyát mozgósítják, és Berengárt meggyilkolják. Itália királya provance-i Hugó. German és Frank zsinatok korszaka. Mazonina matróna Rómában lázadást szervezett ellene, végül is a pápa börtönben halt meg.	Ohridi szt. Kelemen †916	
928	VI. Leó pápa – Mazonina senatrix jelöltje – 2 hónapig uralkodott.		
928-931	VII. István pápa - Mazonina senatrix et patricia teljhatalommal uralkodott. A pápa a psalmodi monostort alapította.		
931-935	XI. János pápa – Mazonina senatrix a saját fiát ültette a pápai trónra (III. Sergius pápa fia?) Burgundiai Hugóval tartott esküvőjük alatt megsérlik Alberichet- a mostoha fiút, aki fellázítja a népet, a pápa és Mazonia ellen, akik börtönbe kerülnek és ott halnak meg. A pápaság felett a hatalmat 20 évig Alberich szerezte meg. Cluny-i apátság exempt, vagyis a helyi püspöki fennhatóság alól kivett és a liturgia		

	megújításán fáradozik.		
933		Kalandozó magyarok veresége Merseburgnál	
936-973		I. (Nagy) Ottó német-római császár uralkodása. A birodalmi egyház alapítása: világi hatalmat átadják a püspököknek. Ennek következménye a püspökségek királyi betöltése (a házasság-nélküliséggel akadályozott örökösödés). Ettől kezdve folyamatos az egyházi javak felhalmozása (része a birodalom javainak). Az egyház a birodalom legfőbb pártfogója lesz. Ez a kapcsolat a pápának direkt lehetőséget kap beleszólni a politikába. <i>962 Ottó császárrá koronázása: a Szent Római Birodalom német népének. Ottó-féle reneszánsz. Corvey-i Eidukin: Res gestae Saxonie (szász történetírás), Gandesheimi-i Hroswitha</i>	Szt. Matild 895-968 Augsburgi szt. Ulrik pk. 890-973; Magdeburgi szt. Adalbert pk. †981; Ifj. szt. Nílus 910-1004;
936-939	VII. Leó pápa - Megválasztása előtt bencés szerzetes volt, pápaként csak egyházi ügyekkel foglalkozott. Odo cluny-i apát személyes jóbarátja volt. Reformálja a papságot és a szerzeteseket.		Clunyi szt. Odó 878-942
939-942	VIII. István pápa – római származású. II. Alberich birtokolja a politikai hatalmat, de a pápa elmélyült vallásos ember. Folytatja elődje vallási reformjait.		
942-946	II. Marinus pápa - Békeszerető ember volt. Montecassino és Volturnó-i kolostort támogatta.		
950	Ebben az időben már Kairóban papírt gyártanak		
946-955	II. Agapit pápa - II. Alberich jelöltje, ennek ellenére megfelelő egyházi vezető. Ottó germán király jelentős hatalomra tesz szert Itáliában. A pápa a szerzetesi reformokat támogatja. A falakon kívüli szt. Pál bazilika kolostorát reformálta meg.		
948	Tormás és Bulcsú magyar vezérek Bizáncban megkeresztelkednek ez a magyarok első megismerkedése a kereszténységgel.		
950-1100	Winchester Iskola a kódexek másolására szakosodik Angliában.		
950-1200	A román kor: az első nyugati keresztény stílus, bizánci és antik elemekkel.		Notker (dadogó) 950-912
955-963	XII. János pápa – II. Alberich gróf a saját fiát a 18 éves Octavianust emeli a pápai trónra János néven. A pápa fiatal, féktelen, kicsapongó római nemes úr volt és nem igazi egyházi vezető. Ebben az időben Ottó (955) császár a Lech mezei csatában leveri a magyarokat, ezt követően Itáliába megy rendet teremteni. Rómában császárrá koronázták, és ezzel újra feltámadt a Római szent birodalom. A pápa és a császár kapcsolatát a „privilegium ottonianum” szerződés szabályozta. Ottó hatalomra tört, a pápa ellene szövetkezik. Ottó Itáliába jön, leteszi a pápát egy zsinaton. Leó levéltárost, egy világit teszi meg pápává, akit ezért gyorsan pappá szentelnek és pápává koronáznak.		Szt. Ethelwold pk. 908-984; Szt. Dunstan pk. 909-988; Szt. Adelheid 931-999;
955		Magyarok veresége Augsburgnál a nyugati kalandozás vége.	
963-964	VIII. Leó pápa – Ottó titkára és levéltárosa. Pápasága jogilag kétséges. Közben megfosztják a tróntól, száműzik, majd ismét viszatér.		
964	V. Benedek pápa - római bíboros, XII. János halála után a római papság választja		Ben Ascher – 960

	meg a tudós és jámbor Benedeket. Ottó császár azonban lemondásra kényszerítette és Germániába száműzte.		
965-972	XIII. János pápa – Ottó császár jelölte ki a trónra, Marozia nővérének fia volt. Jól ismeri a római helyzetet. Az Angyalvárban fogolyként tartják, de Ottó kiszabadította. Az egyház belső reformjáért közd a ravennai zsinaton.(967). A pápa a kelet- nyugati békülést kezdeményezi, de eredménytelenül.		Gerschom ben Yehuda 960-1028
969-1171	Fátimida kalifátus korszaka		
973-974	VI. Benedek pápa - római diakónus, I. Ottó megerősíti a választást, de nemsokára meghalt. A németellenes párt Crescentius család vezetésével meg akarta fosztani hatalmától. Angyalvárba száműzték. Helyette Franco diakónus lesz a pápa, aki megfojtatta a börtönben.		
974	VII. Bonifác ellenpápa – a római nép eltávolítja.		
974-983	VII. Benedek pápa -Sutri püspöke II. Ottó jóváhagyja a megválasztását. Tökéletesen méltó személy a pápaságra. Jóindulatú a germán püspökökkel szemben.	Querfurti szt. Brúno (Bonifác)974-1009	
983-984	XIV. János pápa - II. Ottó jelöltje, de az ekkor 28 éves császár váratlanul meghalt. A német ellenes Crescentius család szervezkedik ellene. VI. Bonifác ellenpápát teszik a trónra, János az angyalvárba száműzik.	Regensburgi szt. Wolfgang pk. 924-994	Berengaudus 982
984-985	VII. Bonifác pápa – választása törvénytelen. Csak XIV János halála után törvényesítik a választást. Halála után holtestét többször meggyalázták.		
985-996	XV. János pápa – Művelt római, de uralkodása idején a Crescenciusok hatalmaskodnak Rómában. Elhagyja Rómát, segítséget kér III. Ottótól, de mire a császár megérkezik a pápa meghalt.		
988	Vlagyimir kijevi nagyfejedelem megkeresztelkedik- oroszok megtérésének kezdete.	Szt. Pilgrim †991	
996	Pannonhalma 996-ban Géza fejedelem Csehországból érkező szerzeteseket telepített le Pannóniában Szent Márton hegyén.		
996-999	V. Gergely pápa – A nép a szokásjog ellenében III. Ottótól kér pápát, aki karinthiai Brunót jelöli meg. Teológiában és politikában járatos. Róma népe jóindulattal fogadta. Alig 15 éves unokatestvérét Ottót császárrá koronázta. Crescentius a császár távozása után a konstantinápolyi pápai legátust teszi meg pápának V. Gergely-t pedig az Angyalvárba záratja. Ennek hírére III. Ottó visszatér, és mindent elrendez. Az Aventinuson császári palotát emeltek. A pápa jámbor egyházas tetteket hajtott végre.	Szt. Benedek, Izsák, János, Krisztián, Máté vt. †1003;	Baszileiosz pp. Prof. Kom.
997-998	<i>XVI. János ellen pápa</i> - rövid életű	Szt. Adalbert †997	
10-11.sz.	Cluny-reformmozgalom. 910 Cluny kolostor alapítása (Burgundiában). Reform a kolostorok elvilágiasodása ellen, valamint a világi urak beavatkozása ellen (magán-egyház). Kb. 200 kolostor összekapcsolása Cluny vezetése alatt. A kolostor-reformból az egyetemes egyház, különösen a pápaság reformja lett.	Szt. Bonifác, szt. Sebestyén †1007; szt. András és szt. Benedek †1010; szt. Nílus 910-1004	Chananel ben Chuschiel 990-1050
10 sz.	Papírt gyártanak Spanyolországban		
999-1003	II. Szilveszter pápa – kora legműveltebb embere családi nevén Gerbert d'Aurillac III.	Szt. II. Henrik 973-	

	Ottó császár jelöltje. Bencés szerzetes volt, aki Cordovában arab iskolákban is tanult. Megválasztása előtt a reims-i székesegyházi iskola igazgatója volt. Uralkodása idején Lengyelország és Magyarország véglegesen a pápai jurisdikció alá került. 1001-ben az esztergomi érsekség alapítása a nevéhez fűződik. A rómaiak tiltakoznak a francia pápa és a német császár jelenléte ellen. A pápa a keresztes háború gondolatával foglalkozott Jeruzsálem felmentése miatt.	1024; kölni szt Heribert 970-1021; Kijevi szt. Vladimir 960- 1015;	
1000	Mainz zsidó vallási megbeszélés- Gerson rabbi hívta össze, és a legfontosabb határozatai, hogy megtiltották a többnejűséget. Elrendelték a zsidó hitközségekben a váláshoz férj-feleség bejegyzése szükséges. Azt is elrendelik, hogy magán leveleket tilos másnak felbontani, mint a címzettnek		
1000	Capua és Nápoly zsidók vezetik az állami pénzverdét.		
1000	István királyá koronázása – magyar egyházszervezés kezdete. 1001 esztergomi érsekség alapítása	Boldog Mór pk. 1000-1070;	
1000	Mainz Gerzson rabbi tiltja a többnejűséget, váláshoz férj és feleség bejegyzése szükséges		
1003	XVII. János pápa - Crescentiusok rokona korábbi neve Romanus Siccus, a tekintélyes római család három pápa uralkodását ellenőrizte.	Athosz-hegyi szt. Atanáz 925-1002	
1008	Leningrádi kódex, ŐSz héber, masszoréta szövege. A qumráni felfedezésekig a Biblia legrégebb héber szövege.		
1004-1009	XVIII. János pápa – korábbi nevén Johannes Fasanus, aki Crescentius jelöltje volt. Német és francia egyházi ügyek elrendezése fűződik a nevéhez. Hat év után lemondott a pápaságról és a falkon kívüli Szt. Pál kolostoba vonult vissza.	Szt.Gaudentius 960 (70)-1011;szt. Kálmán 1012;	
1009-1012	IV. Sergius pápa – a római nép által választott, de Ottó által el nem ismert pápa a Crescentiusok jelöltje volt.	Szt. Borisz és Gleb vt. †1015	
1010	Mohamedánok lerombolják a Szent Sír bazilikát		
1012-1024	VIII. Benedek pápa -A Theophilactus család tagja és jelöltje volt. Crescentius párt eredménytelenül támadta megválasztását. III. Henrik őt ismeri el. Római szinódust a császár jelenlétében tartották meg. Küzdelem a simónia ellen, Filioque a hitvallásban. Pápa Németországba Bambergbe megy, pápasága alatt inkább politizált, mint egyházi ügyekkel foglalkozott.		Berengár 100-1048 Michael Cherulariosz 1005-1059
1012	<i>VI. Gergely ellenpápa</i> -		
1024-1032	XIX. János pápa – Tusculum grófjai Romanust emelték pápává, világi személy, megválasztása után a családja a pápa erejével uralkodik. Inkább államot igazgatott, mint egyházat vezetett. Jellemző, hogy majdnem eladja Konstantinápolynak az „ökumenikus” pátriárka címet. Egyébként ügyes diplomata volt. Clunyi-eket támogatta és bizonyos egyházi reformokat is sürgetett. Arezzoí Guido bencést az új hangjegy feltalálóját Rómába hívta és iskolát alapított neki.	Szt. Romuáld 951- 1027; norvégiai szt. Olaf vt. 995-1030; Szt. Kunigunda 980-1033;	
1032-1045	IX. Benedek pápa - Tusculum-i pápa, megválasztásakor alig 12 éves. Szinódusokat tartott III. Henrikkel jó kapcsolatot ápolt. Crescentiusok ellene felkelést szerveztek, Rómát el kellett hagynia. Egyidejűleg három pápa is uralkodott ekkoriban. Alakja köré sok negatív legenda költődött.	Hildesheimi szt. Gothárd pk. 960- 1038; szt. Asztrik Radla †1036	

1040	Francia ország Troyes – Rási zsidó rabbi és iskolája értelmezi a Bibliát, mindmáig ható magyarázat zsidó körökben.		
1038	István magyar király halála	Szt. István 969-1038; bold. Gizella 980-1059; szt. Imre 1000-1031;	
1045	III. Szilveszter pápa – pénzen vásárolja meg a pápaságot, de csak néhány hónapig uralkodik. Későbbiekben püspökként működik.	Szt. Beszteréd pk. †1045	Ibn Gabriol Salomo (Avicena) 1020-1058
1045-1046	VI. Gergely pápa – korábbi nevén Johannes Gratianus. IX. Benedek bízta meg megfelelő ellenszolgáltatás fejében. III. Szilveszter ellenpápával is számolnia kellett. Sőt IX Benedek elűzéséből adódó ellenérzéssel is foglalkoznia kellett. Ez a három pápa a hivatal tekintélyét megtépázta III. Henrik-nek kell igazságot tenni. Végül Németországba száműzték. A bambergi püspököt Suitger-t választják meg, aki II. Kelemen néven uralkodott pápaként.	Szt. Günter 955-1045; szt. Buldus 1045;	
1046	III. Henrik hívja össze a Piacenza, Sutri, Rómam szinódus. <i>Három pápa letétele. A római nemesség befolyása a pápaválasztásra erősödik II. Kelemen reformpápa megválasztása. A császárság hatalmának értelmezése. Pápaság megerősítése (investitúra-harc).</i>		Bruno (Würzburg) Zsolt. komm. 1045
1046-1047	II. Kelemen pápa - Bambergi püspök III. Henrik jelöltje, megerősítik a „privilegium ottonianum”-ot. Simónia és a konkubinátus elleni intézkedéseket hozott. Végül maláriában halt meg Pasaróban.		Gellért püsp 1046 első Mo-i exeg.
1046 (2)?	Gellért csanádi püspök (Deliberatio) Dániel kommentár részlet. Első Magyarországon született biblikus mű lati nyelven. Vlsz. 1042-ben készült. Gellért írt egy kommentárt a Zsidó levélről is de elveszett, más munkáival együtt. 1724-ben Meichelbeck Károly fedezte fel a kéziratot 11 század végi másolatban a Bayerische Staatsbibliothekben. 1790-ben Batthyanyi Ignác erdélyi püspök adta ki, fordítása 1999-ben jelent meg Szegeden.	Szt. Gellért 980-1046;	
1048	II. Damazus pápa - Henrik választotta de Tusculum gróf kegyeltje uralta a palotát IX Benedek néven. 3 hétig uralkodott		
1050	Troyes- (Fr.o.) Zsidók közötti peres ügyekben a zsidó szinódus dönt.		
1049-1054	IX. Leó pápa – Korábban Toul püspöke Bruno volt. III. Henrik választottja. Művelt, okos és jámbor 40 év körüli szerzetes. Előbb kanonok, udvari káplán, Itáliát járt, püspökként gyakorolta a kormányzást, reformált, kényes császári követségi munkát végzett, idegenkedett elfogadni a hivatalt. Pápaként reformált és utazásokkal, zsinatokkal elősegítette az egyházi reformokat. Reformálta a pápai udvart, határozata szerint a simóniakus (akik pénzzel vásárolták hivatalukat) püspök nem szentelhet érvényesen. Méltatlan püspököket letette a püspöki székből. A normanok fogságába került, de azok, miután feloldotta kiközösítésüket, visszaengedték Rómába.	Boldog Béna Hermann bencés 1013-1054	
1054	Szakadás a keleti bizánci egyház és a nyugati római egyház között. <i>Az ok a politikai különbség: Rómát a frankok megszállják. A császári címet felújítják</i>		

	<i>nyugaton. Ellentétek keletkeznek Dél-Itáliában. Megoldás: IX. Leó deklarálja a jurisdictió-ját Dél-Itália felett is. Erre Bizáncban bezárják a latin templomokat és kolostorokat ellenlépésként. Megkezdődik a keleti és a nyugati egyház viszonyának elmérgesedése. Vitairatok. Róma válasza Humbert bíboroson keresztül: minden különösebb hatás nélkül a kiközösítési nyilatkozat letétele a Hagia Sophia oltárára. Kelet és nyugati egyházak kölcsönös kiátkozása. A szakadás megkeményedéséhez vezetnek kelet és nyugat között a későbbi keresztes háborúk. 1965 A kiátkozás feloldása a keleti egyház ellen a II. vatikáni zsinaton.</i>		
1055-1057	II. Viktor pápa - korábbi neve Gebhard megválasztása előtt a császár bizalmasa volt, de ennek ellenére a kánonok szerinti választást kért, valamint az egyházi javak visszaadását kéri a császártól. Fellep a simónia, egyházi tulajdonok elidegenítése és a konkubinátus ellen. Ő az utolsó német reform pápa.		Anzelm Laoni 1050-1117
1057-1058	IX. István pápa – Lotharingiai Friedrich, apát, előző pápák bizalmasa volt, az egyház korábbi kancellárja. Ágnes császárné utólagosan megerősíti a pápaválasztást. Reformját támogatta Petrus Damianus, Baggioi Anselmus, Montecassinoi Desiderius, Hildebrand szerzetes. Legfőbb bizalmasa Umberto de Silva Candida bíboros volt. Reformok simónia ellenesség norman ellenesség jellemezte uralkodását.		Bruno Segni ex. 1049-1123
1057		Szicíliai földrengés 60.000 ember halt meg.	Rasi (Selomo ben Yicháq) 1040-1105
1057		Humbert bíboros vitairata a „simóniakusok ellen”. Támadás a püspökök király általi investitúrája (beiktatás) ellen. Kívánatos a püspökök klérus általi választása.	
1058-1059	X. Benedek pápa – reform ellenes Velletri püspök, nem kap császári megerősítést.		
1059-1061	II. Miklós pápa - Siénában leteszik a pápai tónról X. Benedeket, helyette Burgundiai Gerhard korábban Firenze püspöke lesz a pápa. Első intézkedése a pápaválasztás szabályait rögzítik, mi szerint csak a bíborosok választhatnak pápát, minden világi beleszólást, még ha az a „privilegium ottonianum” alapján is van törlik. A megválasztott a választás pillanatától pápa. Ez a pápaválasztó törvény lényeges módosítása, mert ezzel megszűnik a római nép és nemesek beleszólása és véglegesen szakítás a világiakkal és róma népének beleszólásával a pápaválasztásba.	Damjáni szt. Péter 1027-1072; Gualbert szt. János rendalapító 1000-1073;	
1059	Pápaválasztási dekrétuma, a római szinódus. A pápaválasztásra kizárólag a bíborosok jogosultak, a bíborosi kollégium választ, a dekrétum a császárság beleszólását véglegesen megszünteti. A szinóduson Baggioi Anselm a nős papok ellen izgatja a népet.		
1060	Troyes – (Fr) Zsidó Szinódusi törvény a hozományról.		
1061-1073	II. Sándor Hildebrand és Baggioi Anselmus segítségével választották pápává, korábban Lucca püspöke volt. IV Henrik Cadalus páрмаi püspököt nevezi ki pápának II. Honorius néven, akit fegyverrel akar trónra ültetni, de 1064-ben a mantovai zsinat leteszi Honorius és száműzi, ennek ellenére haláláig pápának tartja magát. Egyházi reformok kezdeményezése, az arabok által elfoglalt területek felszabadításának kezdeményezése. Simónia és konkubinátus elleni harc a szerzetesek támogatásával		

	folytatódik. A pápa saját adókat szed „Péter fillérek” címen. Spanyolországban a reconquista nevű keresztes háború folyik Ausztria és Aragónia királyai vezetésével. A pápa és IV Henrik császár investitúra harcának kezdete.			
1068	Fatimida szultánok könyvtárat létesítenek Kairóban melyet majd a törökök rombolnak le.			
1069	Német zsidók Lengyelországban menekülnek Vilnom, Biolytok, a jiddis nyelv kialakulása a 14-ig.			
1061-1072	<i>II. Honorius ellenpápa</i>			
1073-1085	VII. Gergely pápa Korábbi nevén Hildebrand, archidiakónus, a megválasztását a nép is követeli. Egyszerű származású szerzetes, aki az Aventinuson tanult, és a Cluny-i apátság lelkes támogatója volt. Korábban szentírási és kánonjogi tanulmányokat végzett. Mestere Johannes Gratianus volt. Élt Kölnben, Clunyben, ismerte benedek reguláját, vezette a falakon kívüli szt. Pál monostort. A reformpápák munkatársa volt. Simónia és konkubinátus ellen harcolt. Engedetlen püspökök eltávolítását szorgalmazta. „Dictatus papae” bullája a pápa hatalmának alapelveit rögzítette. Hangsúlyozta, a pápa tévedhetetlen és felülbíráhatatlan. Fellépett az egyházi hivatalokba való világi beiktatás szokása, az investitúra ellen. IV. Henrik császár kiközösítése, és az alattvalók császárnak tett hűségesküjének feloldása. Azon munkálkodott, hogy az egyházat megszabadítsa a nyugati hatalmi befolyástól. A pápai hatalom keresztülvitele az egyházon belül a császárral szemben. Henrik arra kényszerül, hogy zarándokként Canossa váránál, kérje a pápától a kiközösítés feloldását. Ez után 1080 ellenpápa lép vel ellene III. Kelemen néven. 1083-ban nem koronázza meg Henriket, ezért a pápát a németek kiűzik Rómából. „ <i>Szerettem az igazságot, gyűlöltem a hazugságot ezért halok meg számkivetésben.</i> ”		Szt. Gergely pápa 1020-1085; Dániai szt. Knud vt. 1040-1086; Szt. Salamon kir. †1077; Clunyi szt. Hugó bencés apát 1024-1109;	
1085	Jativa Spanyolország papírmalom létesül			
1075		Laikus investitúra (<i>lelki hivatalba állami hivatalnok iktasson be</i>) megtiltása.		Ibn Ezra Mose 1060-1139
1076		Worms-i birodalmi gyűlés. <i>IV. Henrik és a fejedelmek Gergely pápát letették nyilvánították. A pápa kiközösíti a királyt és alattvalóit feloldja a hűségeskü alól. A fejedelmek lázadása: a király letétele, ha egy éven belül nem oldják fel a kiközösítést („fejedelmek napja” Triburban).</i>	Pecserszki szt. Antal (983), szt. Teodóz 1036-1076	Júda Ha-Levi 1080-1145
1077		Canossa-járás. <i>IV. Henrik arra kényszerül, hogy nyilvános vezekléssel kérje a kiközösítés feloldását. Eközben ellenkirály választása: Sváb Rudolf. Henrik győzelme felette. Itáliai hadjárat, a második kiközösítés hatástalan.</i>	Szt. Szaniszló 1030/35-1079;	Ibn Ezra Ábrahám 1089-1164
1084	IV Herik Rómát elfoglta, Gergely menekült, de mégsem hajlandó a királyt megkoronázni, ezt csak III. Kelemen ellenpápa tette meg.		Skóciai szt. Margit 1047-1093;	
1084-1100	III. Kelemen ellenpápa – IV. Henrik választotta volt.			
1085		VII. Gergely halála száműzetésben. <i>Az egyházi hatalom tekintélyének emelkedése. A császári hatalommal járó isteni kegyelem</i>		

		<i>és isteni együttműködés nincs garantálva a pápa részéről..</i>		
1086-1087	III. Viktor pápa	–korábban Desiderius bíboros, aki egész életében remete életre vágyott, montecassinoi apát volt. Építkezett, könyvtárat bővített, kéziratokat vásárolt, sokat írt. Bíborosi rangot kapott a pápától, de IV Henrikkel is ápolta a kapcsolatokat, akkor is amikor VII. Gergely kiközösítette. Beneventói zsinat kiközösíti és leteszi III. Kelemen ellenpápát.	Hirsau bol. Vilmos bencés apát †1091; Passau sz. Altmann pk. 1015-1091	
1090	Zsidók nagy számban jelennek meg Oxfordban			
1088-1099	II. Orbán pápa	– Ostiai Odo bíboros, Reimsben Szt. Bruno iskolájában tanult, Cluny-ben szerzetes, majd perjel lett, megválasztása előtt Ostia püspöke. A gregoriánus reform követője volt. Nem kemény ellenálló uralkodó, hanem inkább kapcsolatokat ápol. Többször el kellett hagynia Rómát, a biztonsága érdekében a normanok védelmét kereste. I. keresztes háború 1094-ben sikerült Szent Sír vizsaszerni, rövid időre megbékélt a görög egyházzal is. Egész életében a szerzetesi életet ösztönözte, a pápai udvar reformját szervezte.	Boldog II. Orbán 1042-1099; Passau sz. Altmann pk. 1015-1099; sz. Brúnó 1030-1101;	
1099-1291	Keresztes hadjáratok kora, egyben zsidó üldözések kora is. A végén a Mamelukok úzik el a kereszteseket, és támogatják a zsidók betelepődését Palesztinába.			
1095-1291		Keresztes háborúk korszaka. Az első II. Orbán pápa hívja létre, Kis-Ázsia elfoglalása Bizánctól és a Szentföld visszafoglalása a szaracénoktól. Clairvaux-i Bernát buzdító prédikációi a keresztes hadjáratok érdekében.	Szt. Hugó pk.1053-1132;	
1095		Clermonti szinódus. A keresztes hadjáratokban résztvevők feloldozása bűneik alól.	sz. László 1046-1095;	
1096-1999		I. keresztes hadjárat: három évig, siker Jeruzsálem elfoglalása.		
1098		A ciszterci rend alapítása (Cîteaux) 1115 Clairvaux-i Bernát a női kolostornak is apátja lesz.		
1099-1118	II. Paszkál pápa	– Szt Clemente presbiter bíborosa Ranierus, korábban monostorban élt, részben makacs, részben félték természetű volt. A gregoriánus reform elkötelezettje. Investitúra kérdés megoldatlan marad uralkodása alatt. Investitúra jogtól való megfosztás miatt V Henrik elfogadja a pápát és a bíborosokat, két hónap után a pápa börtönben viszkozni kénytelen és enged a kényszernek és V. Henriket megkoronázza. Uralkodása alatt a gregoriánus reform folytatódik. A bíborosok támadják a császárt, a kiközösítését kívánják. A pápát a normanok védik meg, végül az Angyalvárban halt meg.		
12.sz.		Párizsi egyetem alapítása		
1100-1102	<i>Theoderich ellenpápa</i>			Euthimosz Zigabenos 1200-1270
1100-1244	Keresztesek védik a zsidókat Jeruzsálemben és a Jeruzsálemi királyságban, csak Európában van zsidó üldözés Jeruzsálemben nincs.			
1102	Albert ellenpápa			
1105-1111	<i>IV. Szilveszter ellenpápa</i>			Hildegard Bingeni 1198-1179

1106	V. Henrik császár. <i>Az invesztitúra-harc vége a wormsi konkordátum: a császár a pápa kívánságára lemond a gyűrűvel és bottal történő beiktatástól (ezek a püspöki jelvények) és csak a jogart adja át. Megtiltja a jogar átadását a püspökszentelés előtt, Olaszországban és Burgundiában ez csak hat hónappal a szentelés után volt lehetséges. Ezzel a birodalmi egyház elképzelése megrendült és megnyílt a lehetősége annak, hogy a pápa közvetlenül beleszóljon a politikai életbe. Ugyanakkor lazul az egyházi és a világi hatalom kapcsolata enyhébb lesz az egyházi ellenőrzés a fejedelmek és a császár fölött. A keresztes hadjáratok indoka: „Isten akarja ezt!”</i>	Cappenbergi szt. Gottfried 1097-1127	
1109	Korai-skolasztika: <i>Canterbury Anzelm: credo ut intelilgam (hiszem, amit megérték). Megelégedettség tanítás (satisfaktio), ontológiai istenérvek, Isten tökéletes létező, nála nagyobbat elképzelni sem lehet.</i>	Canterbury szt. Anzelm 1033-1109;	
1118-1119	II. Gelasius pápa – Jómódú családból származott, Montecassinóban nevelkedett, megválasztása előtt a római egyház kancellárja volt. Megválasztása után Frangipan lakótornyba záratja, ahonnan a nép szabadítja ki. V Henrik Rómába megy, de Gelasius elmenekül Rómából. Mauritiust ellenpápnak teszik meg a császár, aki kiközösíti a császárt is, meg a pápát is. A nép a számár névvel jutalmazza ezt a tettét. V Hernik elhagyta Rómát.		
1120	A premontrei rend alapítása , különleges feladatuk a lelki gondozás. További rendalapítások a keresztes háborúk alatt: johanniták (lovagrend, sebesültek és betegek gyógyítása), templomosok (a Szentföld védelme).	Szt. Norbert 1080/85-1134;	Hugo Szt. Victor 1100-1141
1118-1121	VIII. Gergely ellenpápa - <i>V. Henrik jelöltje, mégis kiközösítette V. Henriket.</i>		
1119-1124	II. Calixtus pápa - Clunyben választották meg Guido bíboros. Reimsben koronázták meg. Támogatja két jogász chartes-i Ivo és fleuryi Hugo. Elrendeli, hogy a püspöki hivatal átadása világiaknak tilos, mert az szakrális ténykedéssel jár együtt. Worms-i konkordátum az ő idejében születik meg. Egyház autonómiája erősödik, továbbiakban már nem egy birodalom alattvalója lesz.		
1123	I. lateráni zsinat – pápák konzisztóriumokon vitatják meg a főbb kérdéseket a bíborosokkal. Felolvasták a Worms-i konkordátumot, a császár lemondását az invesztitúráról, de a császár továbbra is jelen lehetett az apát választásokon.		
1124-1130	II. Honorius pápa - Korábban Bolognai Lambert, aki Ostia püspöke volt, II. Calixtus bizalmasa és ilyen minőségben elkísérte Franciaországba és javasolta a Cluny-i választást is. Az először megválasztották II. Celesztint, de a Te Deum éneklése közben a katonák agyonverték, így lett ő a pápa. A normanokkal hadakozott. Élete végén kolostorba akarták hurcolni.		
1124	II. Celesztin ellenpápa -Clunyben választják, de a beiktatás közben bántalmazták a katonák és meghal.	Szt. Piroška 1088-1133;	
1130-1143	II. Ince pápa - Frangipane és Almerich család akarja befolyásolni a pápaválasztást. Pár óra múlva II. Anaklét pápát is megválasztották. Mindketten nagy elismerést kaptak. Franciaországba menekül Clairvaux-i Bernát a védelmébe vette, hatására sorra ismerik el az országok Anglia, Skócia, Spanyolország, végül Németország is	Szt. I. Dávid kír.1084-1153; Armaghi szt. Malakiás pk.	

	legálisan megválasztott pápának. Lothár király kíséri vissza Rómába, Anaklét az Angyalvárban marad, majd később Pisaba kénytelen távozni. Jogi vita Bernát és Pietro de Pisa között a választás érvényességéről. Ebben a vitában végül Anaklét magára maradt és nemsokára meghalt. Nevéhez fűződik Abelárd elítélése.	1094/95-1148;	
1139	2. lateráni zsinat – 500 püspök, reformok mellett döntött		
1130-1138	II. Anaklét ellenpápa – Világi nevén Pietro Pierleoni a másik pápával egy napon választották. Zsidó származású volt és Cluny-ben élt szerzetesként.	Bambergi szt. Ottó érsek 1060-1139;	
1138	IV. Viktor ellenpápa		
1140-1190	Winchester Biblia angol román stílusú kéziratok.		
1142	Petrus Albelard A fő probléma: Universaliák. A fő probléma a realitás fogalmának definiálása: az általános fogalmak (universaliák) szerinte látható karakterrel rendelkeznek (objektív realitással). Nominalizmus szerint: az universaliák értelmi elvontságok (általánosítások), semmilyen objektív realitásuk nincs.		Petrus Lombardus 1100-1160
1143-1144	II. Celesztin pápa – Világi nevén Castellulói Guidó, Párizsban tanult teológiát és Abelárd iskolájához tartozott. Mindössze 6 hónapig tartott a pápasága.		
1144-1145	II. Lucius pápa – Világi nevén Gerardo Caccianemici Bolognában született, Rómában nőtt fel, korábban pápai legátus volt Németországban, valamint a római egyház kancellárja. Róma minden világi hatalmától meg akarta fosztani.		
1145-1153	III. Jenő pápa – Világi nevén Bernardo Ignatelli apát, aki Pisaban született Clairvauxban lett szerzetes. Megválasztásakor Róma városa köztársaság. Bresciai Arnold prédikációi határozzák meg a közhangulatot, tragédiája, hogy nem tudta birtokba venni a Szt. Péter templomot, ezért menekülni kell Rómából, csak mindössze néhány hónapot töltött Rómában. Állandóan úton volt, Clairvaux-i Bernát támogatta. Ld. De consideration műve a kormányzásról, mely „szolgálat”. Ekkoriban születik a két kard elmélet, mely szerint az egész keresztény világ vezetője a pápa és nem a császár. Konstanz-i szerződés (1152) Barbarossa Frigyesse, „honor imperii”.	Szt. III. Jenő pápa †1153; Clairvaux-i szt. Bernát 1090-1153; Bingeni szt. Hildegard 1098-1179;	
1147-1149	2. keresztes hadjárat: Clairvaux-i Bernát prédikációja hatására. A keresztesek elfoglalják Damaszkuszt.		Ibn Rusd (Averroes) 1126-1198
1147	Utrecht Zsoltárkönyv Edwin – Canterburyből származik		
1150	Francia ország Troyes – zsidók közötti peres ügyekben a szinodus dönt.		
1151	Papír gyártás Dél-Itáliában		
1153-1154	IV. Anasztáz pápa – Világi nevén Corrado della Suburra, aki II. Honorius pápa unokaöccse volt. Rómában az éhséget csillapította, új pápai palotát épített.		Maimonides Moses 1135-1204
1154-1159	IV. Hadrián pápa – Világi nevén Nicholas Brekspear az egyetlen angol pápa. John Salisbury tanítványa volt és Párizsban tanult, a szabályozott kanonok rendjéhez tartozott, korábban pápai legátusként ténykedett Svédországban. Bresciai Arnold Rómában a gazdag főpapok ellen prédikált. Rómát interdiktummal súlyotta, hogy kiűzze Arnoldot a városból. Barbarossa Frigyes megkoronázza (1155), érvényesíteni akarja itáliai jogait. Erősíti az egyházi hierarchiát.	Svéd Szt. Erik vértanú †1160	

1159-1181	III. Sándor pápa - Világi nevén Rolandó Dandelli 2/3-os többséggel választják, szavazás végén zavargás tört ki. Szept 20-án szentelik. Sienai nemesi családból származott, jogtudós, Gratianus Decretumához írt magyarázatokat, és a Sentatiae c. könyv szerzője. 1153-tól már a római egyház kancellárja volt, a pápai politika irányítójaként isméték. Ellenzékét Barbarossa Frigyes szervezte. 1162 Franciaországba megy három évre. 1167 III. Paschalist tórnra ültetik. De a sereg járvány miatt visszavonul, az ellenpápa meghalt. 1174 Barbarossa újabb próbálkozása a neki tetsző pápa megválasztására, de vereséget szenvedett	Salzburgi szt. Eberhard érsek 1085-1164; Szt. Anzelmus pk. 1107-1178;	Valdes Petrus 1150-1206
1159-1164	IV. Viktor ellenpápa – császári párt Ottvaino biborost választta, okt. 4-én szentelik két biboros támogatja.		
1160	Petrus Lombardus: Szentenciás könyvek (középkori dogmatika-könyvek). Troyes – Franciaország, - zsidók közötti hozomány szabályozása.		Johannes Messarites ex. 1162-1207
1164-1168	III. Paschalis ellenpápa - kicsi a támogatottsága Barbarossa ülteti trónra 1167-ben. Járvány tör ki a seregben és vissza kell vonulnia, 1168-ban az ellenpápa is meghalt.		Robert, Bridlington ex. †1167
1167	Saját zsinat („eretnek zsinat”) Püspök-egyház. Fontosabb csoportok: albigensek (Albi városa, Dél-Franciaország) Sikertelen térítések, az albigensek kipusztítása.		
1168-1178	III. Callixtus ellenpápa – kicsi a támogatottsága.		Andreas Szt. Victori ex. †1175
1170	Lengyel pénz verdéket zsidók vezetik, több érmén zsidó velitat		
1179-1180	III. Ince ellenpápa		
1179	3. lateráni zsinat – háromszáz püspök és keletiek küldöttsége is részt vett a zsinaton. 27 kánon született. A zsinat rendelkezik arról, hogy a pápaválasztáshoz 2/3 többség kell. Papi nőtlenséget megerősíti, hitelenekkel folytatott hadianyag kereskedelem ellen lép fel, a püspököknek a feladata, hogy gondoskodjanak az az egyházi személyekről. Keresztények, zsidók és mohamedánok közötti társadalmi kapcsolatokat szabályozza a zsinat. Eretnekek elleni küzdelem folytatódik. Consulta Alexandrini – decretáliák megszületése. Püspökök felett nem ítélhet a császár. 1170 dec. 29. néhány lovag meggyilkolja Becket Tamást a király állítólagos óhajára. A pápa kiközösíti a gyilkosokat, de Angliát nem.	Becket szt. Tamás 1118-1170; Avaloni szt. Hugó pk. 1140-1200;	
1180	Waldiak (Petrus Waldes követői). <i>Szegénység ideál, biblicizmus, népnyelvi prédikáció (az egyház világias élete ellen– később az egyházi tanítások ellen). Követőit halálbüntetéssel sújtják, mert elvetik a tisztítótűz-tant, gyónást, és a szentek tiszteletét. Franciaországban és Észak-Itáliában terjedtek el (mind a mai napig élnek). Az egyház küzdelme, a „keresztes hadjáratok” és az inkvizíció keresztül, melyben a császár és a pápa ismét egymásra talál. Az eretnekség ellen halálbüntetés Németországban (II. Frigyes) és Franciaországban is. Az inkvizíció az eretnekségre adott negatív válasz. Az igazi pozitív választ a kolduló rendek adják meg. Ők is visszatértek az evangéliumhoz és a szegénységhez, de ők belül maradtak az egyházon.</i>		Yehuda ben Samuel Ha-Chassid 1150-1217

		<i>A skolasztika (scolasticus - iskolához tartozó) fejlődése.</i>		
1181-1185		III. Lucius pápa – Világi nevén Ubaldo Allucingoli, ciszteci szerzetes. Ostia és Velteri püspöke III. Sándor pápa tanácsnoka. Veronában találkozott a császárral és az eretnekek elleni közös felépésről határoznak.- Charta inquisitionis – a megbeszéléseken jelen van a jeruzsálemi pátriárka és a templomos lovagrend nagymestere is.		
1185-1187		III. Orbán pápa – Világi nevén Umberto Crivelli milánói bíboros. Pápa és császár kölcsönös gyanakvással tekint egymásra. Vita a Trier-i püspök kinevezése körül.		
1187		VIII. Gergely pápa – Világi nevén Alberto di Morra , aki Franciaországban tanult, laoni kolostorban élt, Bolognaban kánójogot tanult, 1178 bíboros lett, a római egyház kancellárja volt megválasztása előtt. Uralkodása idején Jeruzsálem Szaladin szultán kezébe került.		Kimchi Dávid 1160-1235
1187-1191		III. Kelemen pápa – Világi nevén Paolo Scolari, aki engedményeket tett Barbarossza Frigyesnek. Harmadik keresztes hadjárat létrehozását támogatja. Oroszlánszívű Richár és Fülöp Ágost ellentéte az ő uralkodására esik. Ebben a korban a német lovagrend a legnagyobb katonai erő.	Szt. Homobonus bűnbánó 1150-1197;	Eleazar ben Yehuda 1165-1238
1189		Hódító Vilmos alatt a zsidók feltűnése Angliában		
1190		Német lovagrendek (lovag-testvériség), későbbi feladatuk a keleti gyarmatosítás (Poroszok és a Baltikum) kivitelezése. 1390 a rend nagymesterének székhelye Marienburg.	Szt. Hermann-József 1150/60-1241;	Richard szt. Victor 1173
1190	Anglia	Keresztes lovagok támadják a zsidókat. Yorkban. Zsidó hitközségek London, Canterbury, Bristol, Oxford, Cabridge, Norwich,		
1189-1192		3. keresztes hadjárat: Eredménye Akkon elfoglalása, a végén Barbarossa Frigyes meghalt.		Grosseteste Robert 1175-1253
1191-1198		III. Celesztin pápa- Világi nevén Giacinto Bobone, aki 85 éves, amikor megválasztották pápának. Abelárd tanítványa volt. Pápai udvart fejleszti és ettől kezdve az a jogi döntések színhelye lesz. Az írott jogot a szokásjog fölé emeli. A pápai hivataloknak írásban rögzített működési szabályzatot ad.		Raimund Penaforte OP 1175-1275
13.sz.		Egyetemek alapítása: Bologna, Oxford, Cambridge, Valencia, Salerno, Nápoly, Arezzo, Padova, Piacenza, Pavia, Vicenza, Angers, Siena, Montpelliere		
1198-1216		III. Ince pápa – Trasimondo gróf fia, aki Párizsban teológiát, Bolognában kánonjogot tanult, és Uguccio di Pisa volt a mestere. Teológiai írásai is maradtak ránk. Uralkodása a pápaság hatalmának csúcsa. II. Frigyes gyámsága alá vette. A német császár egyben Szicília királya és hűbérura is volt. Hűbértokai többek között Anglia, Aragónia, Portugália, Magyarország, Lengyelország, stb. Egyházi centralizáció jött létre a pápa elképzelései miatt a püspöki hatalmat alaposan korlátozta a pápai legátusok által (küldött). IV. lateráni zsinatot hívta össze. Egyetem alapítások: Párizs, Nápoly Oxford. Eretnekek működésétől hangos az egyház: valdiak, Joachim a Fiore, katarok, albigensek. – szegénységi mozgalmak erősödnek.	Oigniesz szt. Mária 1177-1213; boldog Szalome 1211-1268	Joachim Fiore 1135-1202

1200	Mainz - Zsidó színóduzi döntés, hogy tilos zsidóknak pénzt verni, azt is kimondják hány órát kötelesek naponta tanulni.		
1203	Galicia – zsidóknak lehet saját földjük.		
1202-1204	4. keresztes hadjárat: Velence árulása, Konstantinápoly elfoglalása. A gazdasági komponens kikapcsolása. (Dozse, E Dandolo). Latin császárság megalakítása Konstantinápolyban.		
1206	Szt. Domonkos Mária-látomásában rózsafüzért kap		
1210	Oxford A zsidók vagyonát János király elkoboztatja		
1209-1229	Albigens háború		
1215	Dominikánus rend kezdete. 1216-ban a pápa elfogadja a dominikánus rend szabályzatát (O.P. – ordo predicatorum = prédikáló rend). Kolduló rend. Feladata: bűnbánati prédikációk tartása, 1232-től az inkvizíció vezetői lettek, a tudományos teológia művelése is a feladatuk közé tartozott..	Szt.Domonkos 1170-1221; boldog szász Jordán †1237; magyar szt Pál †1242;	Nachamanidák 1194-1270
1215	4. lateráni zsinat. A középkori egyházi hatalom csúcspontja. Transzszubsztancia-tant (a kenyér és a bor valóságos átváltozása a pap szavára Krisztus testvé és vérévé) dogmává emelkedik. Mindenkinek kötelező a húsvéti gyónás. Egyetlen egyházmegye sem maradhat három hónapnál tovább főpásztor nélkül. Érseki székhelyeken teológiai doktorokat kell alkalmazni. Zsidókat megkülönböztető ruha viselésére kötelezik. Respublica christiana eszméje terjedése Európában.		Bernhard Pavia †1213
1215	Erfurtban Zsidó tanulmányok központja létesül.		
1216-1227	III. Honorius pápa – Világi nevén Cencio Savelli bíboros, korábban kincstárnok, sőt a pénzgazdálkodásról könyvet írt „Liber censuum romanae Ecclesiae” részletesen foglalkozott benne az egyház bevételi forrásaival. Keresztes háborúk kora, de emelet az eretnek elleni küzdelem időszaka is. 4. keresztes háború kudarcát végződik. 1227 az 5. keresztes háború indítása. Domonkosok és Ferencesek rendjének elismerése, ezek működését engedélyezi az Iszlám országokban is.	Padovai szt. Antal 1195-1231; Boldog Beatrix 1214-1239; szt. III. Ferdinánd 1198-1252;	Wilhelm Brito ex. 1210-1275
1220	Oxford - Zsidók beáramlása Londoból, Winchesterből, Lincolnból. Az oka, hogy növekvő diákság kölcsönökre szorult. Egyetemi tanácsi határozatot hoznak, hogy minden zsidó viseljen sárga csillagot a ruhája bal mell részén.		
1221	Oxford - Dominikánus apátság épül a zsidók megtérítésére, a domonkosok szisztematikusan foglalkoznak zsidó tudományokkal.		
1223	Oxford - Robert of Reading zsidó hitre tér és zsidó lányt vesz feleségül. Emiatt megégetik.		
1223	Ferences rend elfogadása (O.F.M. – ordo fratrum minorum = kisebb testvérek). Alapító: Assisi Szent Ferenc (†1226). Kolduló rend, a célja Krisztus követése. Feladat: lelki gondozás, teológia, tudomány művelése. Eretnekmozgalmak: katarok (tiszták – ez az eretnekség neve), keleti befolyás (manicheizmus feléléde), szigorú aszketizmus (önmegtartóztatás), apostoli szegénység.	Assisi szt. Ferenc 1181/82-1226; szt. Klára 1193/94-1253 b. assisi Egged †1262;	Albertus Magnus 1200-1280

1227-1229		5. keresztes hadjárat: az eredménye II. Frigyes császár Jeruzsálem királya.		
1226-1274	Aquinói Tamás teológus és filozófus			Izsák (vak) 1235
1227-1241	IX. Gergely pápa – Világi nevén Segni Ugolino, temperamentumos személy. Tanult Párizsban, Bolognában, megválasztása előtt Ostia püspöke. Volt diplomata németországba, Itáliába. Majd kolostori magányba vonult vissza, Szt. Ferenc barátja volt, Klarissza apácáknak pedig regulát írt. II. Frigyeset sürgette a keresztes hadjáratra, emiatt a viszonyuk megromlott, oly annyira, hogy Frigyes a pápát antikrisztusnak nevezte. Összehívta a Toulouse-i zsinatot (1229) állandó törvényszéket hozott létre az eretnekek ellen. Ennek ellenére nem az inkuizíció atyja. Ekkoriban épülnek a gótikus katedrálisok, fejlődik a teológia, a kánonjog és liturgikus tudományok, megszületnek a nagy tudományos összefoglalók. Irodalom, művészetek fejlesztése. Arisztotelész filozófiájának az oktatása az egyetemeken, mely ellen Párizs tiltakozik. Collectio decretalium – jogi gyűjteményének létrejötté, melynek kutató helye 1234 Párizsi és Bologna-i egyetemnek.	Erzsébet Tübingiai 1207-1231; Nolaszkói szt. Péter 1182-1249; Pennaforti szt. Rajmund 1175/80-1275; boldog János 1180-1252;		
1230		Salamancai egyetem alapítása		Jacobus Voragine 1230-1298
1240	Párizs	Zsidó-keresztén hivatalos vita. A zsidók megvédik a Talmudot a keresztény teológusok támadásaitól.	Nagy szt. Albert 1200-1280;	
1241	IV. Celesztin pápa – Világi nevén Goffredo Castiglioni bíboros, milánói, kancellár, megválasztása után 13 napra meghalt.		boldog Bánfi Buzád †1243;	
1243-1254	IV. Ince pápa - két éves trón üresedés. Sinibaldo Fieschi, Bolognában tanult, békeközvetítő Genova és Pisa között. Kancellár. Konfliktus II. Frigyesel, eretnekek elleni küzdelem, mongol fenyegetés. Franciaországba menekül, Lyonban telepszik meg.		Árpádházi szt. Margit 1240-1271; Szt. Hedvig 1174-1243 (sziléziai);	
1245	1. lyoni zsinat – latin császárság kora, keletről erősödik a mongol veszély, a politikai zűrzavar hatására az egyházi fegyelem lazul. Zsinati határozat születik Mária születésnapja (szept. 8) ünnepéről, szabályozzák a pápai legátusok jogkörét, monostrok ellenőrzése, új adókat vetnek ki. II. Frigyes trónfosztása is a zsinaton következik be. Frigyes a lombard liga ellen harcol, belehal a hadjáratba. Inkuizíció „sine infamia” nyomozási jog. Ad exstiprandam (1252) kínvallatás a polgári bíróságon lehetséges. Respublica christiana – pápa testesíti meg ezt az eszményt, a világi hatalmat a királyok gyakorolják az eszem védelmében. A pápát illeti az összes jurisdictio. Teokrácia képviselője, a pápa hatalma Jézus Krisztus hatalma, a Teremtő Isten hatalma.		Szt. Richard pk. 1197/98-1253; Prágia b. Ágnes 1205-12082;	
1248-1254		6. keresztes hadjárat: Szent Lajos francia király veresége		
1250		Mainz zsidó gyűlés – Eredményeként határozatban mondják ki, hogy a rabbi kiközösítéséhez a hitközség hozzájárulása szükséges.		
1250		Franciaország - A legrégebb Zsoltárkönyv kézírata		
1250		Egyiptomban megszületik az első nyomtatott könyv		
1254-1261	IV. Sándor pápa – Világi nevén Rainaldó, szelíd, fedhetetlen, kompromisszumra kész ember. Németországot interregnummal súlytja, ezért császárság nélküli			

		korszakot él át az ország. Latin császárság vége. A pápa a szerzeteseket támogatja. Nevéhez fűződik Aq. Tamás és Bonaventura visszahelyezése párizsi egyetemre. A kor nagy kérdése, kinek a joga az egyetemek felügyelete? Avicenna és Avverroes tanai a lélekről népszerűek lesznek az egyetemeken. A pápa támogatja Peniaforti Raimond dominikánus szerzetest, aki moralista és kánonjogász. (1260).		
1254		Sevillai egyetem alapítása		
1255	Anglia	Lincoln – rituális gyilkosság vádja 18 zsidót ölnek meg.		
1260		Ettől kezdve a Vatikán egészen 1988-ig tudósokat fizet, hogy vizsgálják a „turini leplet”		Thomas Docking exeg. 1269
1260-1517		Mameluk szultánok kora		
1261-1264		IV. Orbán pápa – Világi nevén Giacomo Pantaléon, akit mindössze nyolc bíboros választ meg Viterbóban. Származása szerint szegény francia családból (cipész) való. Korábban kuriai szolgálatban volt, diplomáciai küldetéseket teljesített, Verdun érseke lett, 1255-ben pedig Jeruzsálemi pátriárka. Energikus, intelligens, ügyes diplomata volt. Nevéhez fűződik az Úr napja ünnep (Corpus Domini) bevezetése, Julienne de Liége ágostonos apáca látomása alapján. Aq Tamásnak megbízást adott az ünnepek szertartásrendjének megírására, Tamás a „ Catena Aurea ” c. Biblia kommentár kompendiumát is az ő rendelkezésére készítette el.	b. regensburgi Bertold 1210-1272; b. Özséb 1200-1207 b. Gertrud 1229-1300;	
1262		Barcelona. Zsidó –keresztény vita: A vita témája az igaz hitről szól, valamint arról, hogy eljött-e a messiás, vagy sem? Zsidók a városokban csak elkülönített negyedben élhetnek – Gettók. Vita a Talmud szerepéről is.		
1265-1268		IV. Kelemen pápa – Világi nevén Guy Foulques jogtudós, aki nős volt két leány apja, és csak miután megözvegyült szenteltette magát papá. 1257 Puy püspöke lett, 1261 Sabina bíboros püspökévé nevezte ki a pápa. Diplomáciai missziót teljesített Angliába II. Henrik támogatása érdekében. Pápaként a Szicíliai királyság kérdése foglalkoztatta. Az egyház javaival való rendelkezés szabályozására törekedett. Ő dolgozta ki a római pápa javadlmak azodkányozására vonatkozó szabályait. Elrendelte a pápi tized szedését a keresztes hadjáratok finasszírozására.		
1270		7. keresztes hadjárat: Szent Lajos király halála	Szt. Lajos kir. 1219-1270;	
1271-1276		X. Gergely pápa – három éves konklávén végén világi nevén Tebaldo Viscontit választják pápává. Bonaventúra támogatta, csak diakónus volt a megválasztásakor, sőt nincs jelen a pápa választásánál, mert Palesztinában keresztes hadjáratot vezetett. Pápaként a célja a keresztes hadjáratok folytatása, görög egyházzal keresi az egységet, guelfek és gibellinek pártjának az összebékítése törekszik.		Nikolaus de Lyra exeg. 1270-1349

1274	2. lyoni zsinat – 300 püspök összejövetele, Aq. Tamás és Bonaventúra hatása érződika zsinaton. Püspökök helybenlakási kötelezettségét rendelik el, a javadalom halmozása ellen is fellépnek. A zsinat határozata, hogy a szentszék jóváhagyása nélkül nem lehet szerzetesrendet alapítani. Filioque kérdésben egyezségre jutnak. A zsinat 1274-ben a pápa elsőségének elismerését – <i>primum et summum pontificem esse et nominari</i> – formulával fogadja el, 1275 jan 16-án kihirdeti és egyesülési ünnepséget tartanak Lyonban.	Szt. Bonaventura 1221-1274;	
1274	Aquinói Tamás O.P. Fő műve: <i>Summa Theologiae</i> – a természetről és természetfeletről – a cél érdekében egyesíti a tárgyalás módszerét.	Aquinói szt. Tamás 1225-1274;	
1274	Vízjel feltalálása a papíron Fabriano Mills a minőség jelzésére. Papírmalmok jelennek meg Itáliában		
1276	V. Ince pápa - Világi nevén Pierre de Tarantaise ő az első Domonkos pápa. Eettől kezdve viselnek a pápák fehér reverendát. Mindössze 5 hónapos uralkodása. Lyon-OP konventet hív össze, mestere Párizsban Aq Tamás és Nagy Szt. Albert volt, pártolta Arisztotelész filozófiáját és igen érdeklődött a természettudományok iránt. Korábban tanított Párizsban telógiát. Tartományfőnök volt és kivitelezte a rend koncentrációját nagyobb városokba, és megszigorította novíciusok felvételét a rendbe. Kedvelte Petrus Lombardus <i>Sententiae</i> kommentárját. Megválasztása előtt Lyon püspöke, Ostiba bíborosa. Pápaként Anjou barát politikát folytatott, lyon-i zsinat határozatainak végrehajtása érdekében tevékenykedett. Mórok elleni küzdelem uralkodási idejére esik. Egyházfegyelem helyreállítása, szerzetesek támogatása jellemezte uralkodását.		
1276	V. Hadrián pápa – Anjou károly beavatkozik a konklávéba, de ennek ellenére, az olasz párt hatása érvényesül és világi nevén Ottobuono Fieschi idős diakónus bíborost választják pápává. Korábban Angliában védte a Szentszék jogait. Megválasztása után Viterbóba ment a római hőség elől és ott halt meg. Mindössze 39 napig volt pápa.		Echardt Mester 1260-1328
1276-1277	XXI. János pápa – Világi nevén Pietro Guliano 8 hónapig volt pápa. Filozófia, teológia és a pápaság története foglalkoztatta. Univerzális műveltségű volt <i>Summulae logicales</i> filozófiai műve, <i>De anatomia</i> , <i>De phlebotomia</i> <i>De dieta in chirurgicis</i> , <i>De conservanda sanitate stb.</i> orvostudományi művei ismertek. Teológia <i>Commentarium in De anima Aristotelis</i> . Portugál származású, a szabad művészetek doktora, vezette az orvosi kart. Párizsban teológiát, Salernóban orvostudományt tanított. V. Hadrián személyi orvosa volt. Pápaként konklávéban a bíborosok szabadságát szabályozta. Brabanti Siger és az aerroristák ellen lépett fel, 219 teológiai és filozófiai tételt elítélt el. Török elleni háborút szorgalmazta. Viterbói háza összeomlott és sérüléseket szenvedett ebbe halt bele.	Boldog Lullus Rajmond missziós 1232-1316;	Duns Scotus Johannes 1265-1308
1279	Budai Zsinat, elrendeli a zsidók felsőruha bal úján vörös szalag viselésére kötelezve.		
1280	Skolasztika virágkora: Albertus Magnus – nagy tanító		Dante Alighieri 1265-1321
1277-1280	III. Miklós pápa – olasz francia párt 6 hónapig vitatkozik amikor is megválasztotta világi nevén Giovanni Gaetano Orsini –t, aki Matteo Orsini szenátor fia volt. Már		

	1258-ban bíboros lett, békítette az angol és a francia királyt, Habsburg és Anju ellentétek elsímításán fáradozott. Pápai államot védelmezte, és sokat küzdött a Lyoni zsinat rendelkezéseinek végrehajtásán. Sikertelen volt a kereszes háborúja szaracénokkal szemben. Szigorúbb és enyhébb ferencesek közötti vitában közvetített. Bővítette a vatikáni palotát a pápai lakosztály igazi megalapítója. Agyvérzésben halt meg.		
1281-1285	IV. Márton pápa – Világi nevén Simon de Brian francia bíboros, kemény és horrorisztikus konklávé után választották meg. Korábban Párizsban tanult, Tours-i kanonon, bíboros és pápai követ Franciaországban. Vele szemben Anjou Károly barátságos, de hivatalnokai irányítják a pápai államot. 1282 Szicíliai vecsernye. Latin és görög egyház viszonya romlik. Támogatja a kolduló rendeket ferenceseket.		
1281	Anglia Exter megtiltják a zsidóknak a közhivatal viselését.		
1285-1287	IV. Honorius pápa – Világi nevén Giacomo Savelli, Lucca savelli szenátor fia. Korábban Párizsban tanult. Pápa politikai kihívása volt II. Frigyes és Szicíliai királyság konfliktusa. Házasság felbonthatatlanságáról nyilatkozott. IV László magyar királyt nem engedte válni. Pápasága alatt a tatárok megtérítésére tett kísérletet.	boldog Szádok és társai †1260;	
1288-1292	IV. Miklós pápa - Világi nevén Girolamo Masci (d' Ascoli), akit egy hosszú konklávén választottak pápává . Valójában szegény családból származott és ferences szerzetes volt, Perugia, Assisi,-ben, majd a dalmát tartomány főnöke lett. Konstantinápolyban tárgyal, Bonaventúra után a rend általános főnöke lett. Bíborosként, Anjou és Habsburg béketárgyalások vezetésével bízták meg. Palesztina bíboros püspöke címet is viselte. Céljai: Keresztes hadjárat folytatása, a Lyoni zsinat határozatainak megvalósítása, a keleti és a nyugati egyház egyesítése. Misszionárius pápa, aki kísérletet tett perzsák térítése, és Kína iránt is érdeklődik. Giovanni da Monte Corvino távolkeleti utazását segítette. Egyetemek alapítása fűződik a nevéhez: Macerata, Montepulcino, Montpellier	Kortonai szt. Margit 1247-1297; b. Magyar István és Szász Konrád vt. †1288;	
1290		Lisszaboni egyetem alapítása	Árpádházi b Jolán
1291		Az eredménytelen 6. és 7. keresztes hadjárat után Akkon elesik. A keresztes hadjáratok vége. Mameluk arab uralom kezdete, Európából a zsidók betelepülése Palesztinába. Erős kereskedelmi fellendülés, keleti áruk megjelennek Európában. A városok fellendülése. Az arab és a bizánci kultúra sokirányú hatása Európában.	1235/39-1298; Árp. B. Kinga 1224-1292;
1293		Alcalá de Henares egyetem alapítása	
1294	V. Celesztin pápa – Világi nevén Pietro da Morrone, megválasztás idején a Colonnák, Orsinik és Anjouk csapnak össze a konklávén. Megválasztásakor éppen remete volt. Abruzzói paraszti családból származott, Szt Damján remetéi között élt, jogi és politikai tapasztalatok nélkül kerül a pápai trónra. Nápolyi király beofolyása alá került. Nem akar fontos kérdésekben dönteni. Később lemondott a hivataláról. Utóda azonban börtönbe záratta.	Szt. V. Celesztin 1215-1294; Toulousei szt. Lajos 1274-1297 pk;	Ockham Wilhelm 1285-1349
1294-1303	VIII. Bonifác pápa –Világi nevén Bendetto Caetani bíboros, aki nemesi származású,	Helftai szt. Gertrúd	

	Bolgonaban jogot Párizsban telógiát tanult. Érzékeny és argesszív egyéniség. Célja pápaság tekintélyének növelése, kúria irányítása, ennek érdekében az Anjou tisztségviselőket elbocsátotta. Pénzügyeket három firenzei bankra bízta. Ellentétbe került Szép Fülöp francia királlyal. Unam sanctam enciklikában megfogalmazza politikai teológiáját. Kinyilvánítja, hogy csak egyetlen egyház létezik, amin kívül nincs üdvösség, ennek feje Péter utóda. Lelki hatalomban felette áll a világiaknak. Két kard elméletet újra hirdeti. 1300. évet szentévvé nyilvánítja, elrendeli a zarándoklást Rómába az apostolok sírjaihoz. Ezzel a rendlekezésével vezeklési hullámot indított el.	1256-1301/2;	
1300	Leridai egyetem alapítása		
1302	„ Unam sanctam ” bulla (VIII. Bonifác). A pápai univerzalizmus összefoglalása: „Róma püspökének minden emberi teremtmény alattvalója, az üdvösségük számára abszolút szükséges.”		
1303	Római egyetem alapítása		
1303	A pápát Szép Fülöp francia király fogságba ejti. A pápák avignoni fogságának kezdete		
1303-1304	XI. Benedek pápa - Világi nevén Niccoló Boccasini domonkos szesztes, Lektor ismertek Ő és Újszövetség magyarázatai . Dominikánus rend előljárója. Nyolc hónapos pápasága végén talán megmérgezték?	Folignói szt. Angéla 1248-1309	
1305-1314	V. Kelemen pápa – Világi nevén Bertrand de Got 11 hónapos konklávét után választották meg, amelyen ő maga nincs jelen. Megválasztása után nem akart Rómába menni, hanem 1309-ben Avignonba költözött. Nagyszámú rokonai kihasználják gyenge egészségét, és hipokonder természetét. Viennei zsinatot összehívta 1311-ben azon a templomosok lovagrendjét megszüntették. Szentföld visszafoglalását szorgalmazza, a papság és a hívek erkölcsi reformját sürgette. Egyetemeken Párizs, Bologna, Oxford, Salamnca görög, zsidó és arab tanszékek létrehozását rendelte el . Szigorú ferencesek Pietro Olivi- elitélése fűződik nevéhez. A püspöki hatalom megerősítésére törekedett. 1308-ban a Lateráni bazilika leégett.	boldog Eszkandéli Máté †14.sz. eleje;	
1305	Orleansi egyetem alapítása		
1308	Duns Scotus O.F. <i>A ferences iskola alapítója (küzdelem a dominikánus iskola teológiájával mind a mai napig). A skolasztika költői szimbóluma: Dante Alighieri (Isteni színjáték). A Pokol, a Paradicsom, egy általános látomás az egyetemes ítéletről. Az evilági és a túlvilági egysége. A skolasztika tudás-konceptiója: a gótika. Célja a földi és az égi világ harmóniájának bemutatása. A gótikus katedrálisok a zárt világok előképei – kezdet és feloldás.</i>		Gergely Palamasz 1296-1359
1308	Coimbrai és perugiai egyetem alapítása		
1311-1312	Bécsi zsinat	b. Kazotics Ágoston 1260-1323;	
1313	Giovanni Boccaccio (1313-1375) Decameron szerzője		

1309-1377	A pápák avignoni fogsága – „az egyház babiloni fogsága”. Az egyház egyetemességét a francia nemzeti monarchia megtorpedozta. Összeütközés a pápasággal: Padovai Marsilius és Vilmos és Okham teológusok vitája (Bajor Ludvig udvarában). Marsilius fő műve: „Defensor Pacis” (A béke védelme). A népfőlség elve. A választott monarchia előkészítése. Az állami felügyelet joga az egyház felett. Az egyház a hívők közössége, a választott zsinat a legmagasabb szervezési állapot. A pápa primátusa ellen általános tiltakozás.			
1316-1334	XXII. János pápa – Világi nevén Jacques Duese francia bíboros 72 éves. 22 hónapos konklávén a király végül a bíborosokat a Lyon-i püspöki palotába záratta a sikeres választás érdekében. A pápa nagy munkabírású, világos látású, konfliktustűrő vezető volt. Kúria megszervezése fűződik nevéhez. Ellentét alakul ki közte és Bajor Lajos között. Ockham és Eckart mester ellen, Avignonban pert indít, mire Ockham megszökik, Bajor Lajoshoz menekül. Német misztika megalapozása ezzel kezdődik. Ferences szegénységi viták sora jellemzi uralkodását. Visio beatifica vita tana megjelenése.		Boldog Csák Móric 1270-1336; Portugáliai szt. Erzsébet 1277-1336 b. Erzséber özvegy †1320;	
1321		Dublini egyetem alapítása		
1321?		Dante Alighieri: „Isteni színjáték”		
1325		Biblia Pauperum Klosterneuburgban		
1327		Eckhart mester , a középkor legjelentősebb misztikusa. „A lélek valódi egyesülése az Istennel mindenkinek az egyéni jámborságától függ.” „Aki minden teremtettől megszabadul, megtelik az Istennel.”		
1328-1330	<i>V. Miklós ellenpápa -</i>			
1332		Cahors-i egyetem alapítása		
1333-1370	Lengyelo.	Nagy Kazimir- Zsidó pátensek- keresztény házban sem sérthetők meg a zsidók		
1334-1342	XII. Benedek pápa – Világi nevén Jacques Fournier cisztercita szerzetes, aki Párizsban volt magiszter, 1311-ben apát, Mirepoix püspöke 1327-ben bíboros lett, a kollégium teológiai zsenije volt. Sok jó kezdeményezése volt de nagyobb eredmény nélkül. Pastor Bonus enciklika fűződik a nevéhez a kóbor szerzetesek ellen íródott. Francia hatalomtól függött egész kormányzása alatt.		boldog Magyar István vt. †1334; b. Erzsébet szűz 1292-1336;	
1338	A legrégebbi papírmalom Franciorszámban.			
1338		Renzei udvari gyűlés. A pápaság és a császárság kapcsolatának feloldása. A királyválasztók a választófejedelemek, a pápai megerősítése nem szükséges. Fejedelmek hatalma közvetlen Istentől való.		
1339		Grenoble-i egyetem alapítása		
1342-1352	VI. Kelemen pápa – Világi nevén Pierre Roger OSB Párizsban tanult, kitűnő szónok volt, Fécamp apátja, Arras püspöke, bíboros. A francia király tanácsadója, bőkezű mecénás, barátságos diploata. Avignoni udvar fényét emeli tudósokkal és művészekkel és fényűzéssel. Humanista érdeklődésű. Világias jellegű pápaságot hoz létre.			

1342		Pisai egyetem alapítása		
1346		Valladolidi egyetem alapítása		
1348		Prágai egyetem alapítása		
1348		Budán Zsidó hitközség létesült		
1345		Barcelona Zsidó szinódus - Állandó és kölcsönös védegyetek alapítása		
1349		Késő-skolasztika Ockham William (<i>nominalista</i>). <i>Szakadás az alaptalan hitgazságok és a tapasztalat/megismerés között. Ezzel a független teológiai kutatás utolsó lehetőségére a természettudományos gondolkodás szabadon engedése.</i>	Boldog Ebner Margit 1291-1351;	Wyclif John 1330-1384
1349		Bécsben Zsidó Hitközség létesült		
1350		Perpignani egyetem alapítása		
1350?		Az angolt egyre többen használják , mint Anglia nemzeti nyelvét.		Paulus Burgos ex.1353-1435
1350?		Itáliában megkezdődik a reneszánsz		
1353		Cividale egyetem alapítása		
1352-1362		VI. Ince pápa – Világi nevén Étienne Aubert. Tolous-i egyetemen doktorált, Clermont püspöke volt, Ostia bíborosa lett, majd főpenitentiárius. Pápa hatalmát növeli a bíborosokkal szemben. Elődje humanizmusával szemben a vallásosságot képviselte, támogatta a szerzeteseket, törvénysértéseket börtönnel súlytotta. Anglia és Franciaország között közvetített. Sikertelen békülési kísérlete volt Konstantinápolyal.	Thomasius szt. Péter 1305-1366;	
1356		Galiciai zsidók hitközségi ügyekben autonomok		
1361		John Tauler <i>prédikátor és misztikus. H. Seuse (1366). Misztikus líra. A misztika sokféleképpen befolyásolja a népi jámborságot. Vallási társulatok keletkezése: „Isten barátai” (Elzászban), „A közös élet testvérisége” (Hollandiában). Laikusok, papok és szerzetesek kapcsolatai: Szentírás-tanulmányozás, népmiszió, iskolai munka. A mozgalmak általános jellemzője: „Devotio moderna” (Új jámborság). Erasmus hatása, VI. Hadrián pápa, 1522/23 V. Károly császár.</i>	Boldog Suso Henrik 1295-1366; Tauler János 1292-1362;	
1356		„Aranybulla” . <i>Birodalmi törvények. A király választása a 7 választófejedelem által. A zsidók fokozatos elkülönítése az átlag lakosságtól. A 13. századtól saját városrészek (gettó). Zsidóüldözések a keresztesháborúk alatt, valamint a nagy pestisjárvány (1347-1354) után. Az üldözések vallási és anyagi alapjai. A misztika – válaszul a skolasztikus fogalmi meghatározásokra és az egyház elvilágiasodására. Isten keresése a belső világban (élmélyedés), elmerülés az Istenben (unio misztika).</i>	Katalin Sziénai 1347-1380	
1354		A turini lepel első megjelenése a dokumentumokban		
1362-1370		V. Orbán pápa – Világi nevén Guillaume de Grimoard apát, Nápolyban értesül pápává választásáról. Bencés szerzetes, jelentős kánonjogász, és teológus volt. Vallásos és jóindulatú vezető. A diplomáciai játékokat nem ismeri, nem mindig látta	Boldog V. Orbán 1310-1370; svéd szt. Brigitta 1302/03-	

	át őket. 1376-ban visszatér a romos Rómába 1369 jó kapcsolat ápolta Bizánccal. Támogatta a Montepellier-i egyetemet.	1373;	
1364	Krakkói egyetem alapítása		
1365	Bécs, Orange, Genf egyetemeinek alapítása		
1366	Kulmi (Chalmeno) egyetem alapítása		
1367	Pécsi egyetem alapítása		
1369	Luccai egyetem alapítása		
1370-1378	XI. Gergely pápa - Világi nevén Piere Roger de Beaufort 18 évesen diakónus bíboros, Peruggiában tanult jogot Baldo degli Ubaldi-tól. Rómában a pápai állam békéjén munkálkodott. Avignonban választják meg pápának, de vissza akar térni Rómába. Éleseszű diplomata. 1472-ben jelenti be a Rómába visszatérést, itáliai helyzete romlik, Szienai szent Katalin sürgeti a visszatérését. 1376-ban indult el, és 1777-ben érkezett Rómába. Wyclif János eretnekségét elítélte, melyek padovai Marsilio korábbi eretnekségeinek ismétléseinek tekintett.	Szent Rókus 1345-1376; Radoneszi szent. Szergej apát 1319-1392;	
1373	V. Károly megalapítja a nemzeti könyvtárat Spanyolországban 1000 kötetel.		
1378-1389	VI. Orbán pápa – Világi nevén Bartolomeo Prignano, korábban Bari érseke, és pápai kancellár volt. A pápaválasztás alatt nép a Sixtusi kápolnába betört és olasz bíborost követelt, azt mondják Tebaldeschit választották, erre akarata ellenére trónra ültették. Másnap 12 bíboros újra választott, de az események miatt kétségbe vonják a hitelességét. Választása törvényes, de szabálytalan és zavaros, elismertetése nehézkes. Uralkodása idején összeküvés történik a bíborosok között, öt bíborost megölnek, és kínvallatásnak vetik alá a többieket. Sokan VII. Kelemen ellenpápához pártoltak. Szerencsétlen ember volt, nem kis jellembeli gyengeségekkel.	Svéd szent Katalin 1331-1381; boldog montai Dorottya 1347-1394; boldog Ruysboroek János 1293-1381;	
1378-1394	<i>VII. Kelemen ellenpápa - Avignonban</i>	Nepomuki János 1350-1393	
1379	Erfurti egyetem alapítása		
1380-1517	Az első teljes angol Biblia és Luther Márton bibliafordítása közötti korszak.		
1381	Mainz Zsidó szinódus -Az örökösödési törvény szabályozása.		
1380-1382	John Wyclif , kitűnő oxfordi teológus, ÚSz (1380) fordítása és ÓSz-et Niblicholas Hereford segítségével (1382) lefordítja angolra. Ez lesz az első teljes angol Biblia, amely a kánoni könyveket tartalmazta. Keményen fellép prédikációban az egyházi visszaélések ellen, és a nem ortodox szentségtani szemlélet ellen (Eucharisztia és bűnbánat), az ereklyék és a papi cölibátus ellen.		
1384	John Purvey , John Wyclif követője javítja Wyclif fordítását. <i>John Wiclif: csak a Szentírás az alkalmas a tanításra és a kultuszra. A papi hierarchia elvetése (rangrendszer), cölibátus elvetése (házasságnélküliség). A római katolikus eucharisztia-tan feloldása. Kihívás: az egyház a keresztény szegénységre kiválasztottakból áll (nemzeti alapon). Tanítványok: „lollardok”, 1401-től üldözik őket.</i>		

		<i>Gondolatainak egy részét átveszik a Cseh Testvérek és Husz János.</i>		
1386		Heidelbergi egyetem alapítása		
1388		Kölni egyetem alapítása		
1389-1404	IX. Bonifác pápa – Világi nevén Pietro Tormacelli nápolyi származású, a politika fontosabb számára a vallásnál. Az avignoni ellenpápák ellen nemtelen eszközökkel harcolt, családjának tagjait nemtelen előnyökhöz juttatta.		Boldog Hedvig 1373-1399; boldog Magyar Antal OFM †1398;	Theodorus Meliteniotes exeg. †1393
1390?		Wyclif tanítását újra elítélik Angliában		Bindo Siena exeg †1390
1391		Ferrarai egyetem alapítása		
1394-1417	XIII. Benedek ellenpápa -Avignonban		Ferreri szt. Vince 1350-1419	
1399		Gutenberg mainzban megszületik (halála 1468) a könyvnyomtatás feltalálója		
1400		Erfurt zsidó szinódus - Zsidó temetési szabályzat elfogadása		
1402		Würzburgi egyetem alapítása		
1404-1406	VII. Ince pápa – Világi nevén Cosma Migliorati, Valva prépostja volt és Angliában pénzbeszedő. Szakadás ellenes ígéretei ellenére nem tárgyal ellenfelével. Lajos unokaöccse terrorja felbőszíti a Rómaiakat, oly annyira, hogy Viterbóba kell menekülnie. Humanistákat fogadott a pápai udvarba, többek között Leonardo Brunni-t és idősebb Pier Paolo Vergerio-t.			
1405		Torinói egyetem alapítása		
1406-1415	XII. Gergely pápa – Világi nevén Angelo Correr velencei nemes, aki megválasztásakor 82 éves. Kitűnő teológus. Uralkodása alatt zajlik a Pisai zsinat (1409) Konstanzi zsinat (1414). Halogatta a találkozást az avignon-i V. Sándor ellenpáppal, aki világi nevén Pietro Filargo ferences volt és a Pisai zsinaton választották meg. Konstanzi zsinatnak benyújtja lemondását. Ezzel segítette az egyházszakadás megszűnését.		Boldog Dominici János 1355/56-1419	
1408		Oxfordi zsinat megtiltja a Szentírás nemzeti nyelvre történő fordítását, kivéve, ha teljes egyházi jóváhagyást kap. Terjed Wyclif-féle Biblia, Sir Thomas More kijelenti: „Jóllehet tiltott a fordítás, mégis ha valaki olvassa, jól teszi, mivel azt még Wyclif életében sem nem tiltották, sem nem ítélték el, sem nem támadták, nem is tiltották, és akik betiltották, azok nem olvasták; ha jól megvizsgálták volna, tudnák, mi a hibája, és mit kell benne javítani.” („ <i>Dialógus az eretnekség ellen</i> ”)		Huss János 1370-1415
1409		Lipcsei egyetem alapítása		
1409-		(Pisa-i) Firenzei zsinat elítéli Wyclif Biblia fordítását, mint eretneket, de a Bibliáját ennek ellenére tovább használják. Hivatalosan nem használták a szerzetesházakban, ennek ellenére mindenütt tisztelettel hallgatólagosan elfogadták még a katolikusok is.		
1401-1464		Nikolaus Cusanus: Nagy áttekintése: minden ellentét az Istenben egyesül, minden benne van.		

1410-1415	XXIII. János ellenpápa Konstanzi zsinatot Zsigmond hívhatja össze és a pápa is csatlakozik hozzá. Az ellenpápa félt, hogy leteszik, ezért elmenekült. Sacrosancta rendelkezés, melynek lényege, hogy a zsinat a pápa felett áll. XII. Gergely a legitím pápa benyújtotta lemondását.		
1412	St. Andrews (Skócia) egyetem alapítása		
1413	Tortosa (Sp) Nemzeti zsinat - Zsidó kérdés - össze 69 ülés tart. A zsidókat nem lehet meggyőzni, hogy a Talmud szerint is Jézus a Messiás. Pápai bulla tiltja a keresztényeknek a Talmud tanulmányozását. Zsidók és keresztények viszonyának változása		
1412-1431	Jeanne d'Arc, francia nemzeti hős	(Szt. Johanna)	
1418	Fametszet felfedezése Európában		
1414-1418	Konstanzi zsinat. <i>Az egyház reformálásának előkészítése „fejében és tagjaiban”. A zsinat véleménye: nem a pápa, hanem a zsinat reprezentálja a hívek közösségét, ők közvetítik számára a Isten akaratát. (konziliarizmus). A zsinatot deklarálják, mint amely tevékeny az egyház egységének megteremtésében (a jelenlegi pápákat elvetik, új választás). Az egyház reformja. A tanítás tisztasága (eretnek-bíróságok, Huss János megégetése). Konstanzi zsinat az ellenpápákat is megfosztja hatalmától.</i>		
1415	Husz János. <i>A konstanzi zsinaton, mint eretneket megégették. Halála váltotta ki a huszita háborút (1419-1436), melyet nemzeti, szociális és vallási okok motiváltak. Ennek egyik csoportja, a „Cseh Testvérek” később kapcsolatba lépett a reformációval.</i>		Bernardin Siena 1389-1444
1415	Az első magyar bibliafordítás Tartoson született Tamás és Bálint munkája, a Bécsi, Münchener és egyéb kódexekben maradt ránk részletek belőle.		
1416	Bologna Zsidó szinódus - A zsidó hitközségek a közösség védelmére adót szedhetnek.		
1417-1431	V. Márton pápa – Világi nevén Oddo Colonna, aki nagy diplomata volt. Konstanzi zsinat befejezése fűződik a nevéhez. Kétszín alatti áldozás is a nevéhez fűződik, valamint Husz János elítélése, akit 1415-ben megégetnek. Zsarnok gyilkosság törvényessége a kérdés? Hosszú utazás Rómába, ahol siralmas állapotokat talált. Római kúria reformját kezdeményezi. Sienai Szt. Bernardin, Római szt. Franciska, Jeanne D'Arc működése. 1431 Bási zsinatra küldi legátusát Cesarini bíborost.	Sienai Szt. Bernardin 1380-1444;	
1418	Forli (Afrika) Zsidó szinódus - A különködő ruhák és vigalmak elítélése. A szerencsejátékokat csak böjti napokon engedélyezik.	Római szt. Franciska 1384-1440	
1419	Rostocki egyetem alapítása		
1421	Regensburg Prága - Zsidó tanulmányok központja létesül		
1422	Dole-i egyetem alapítása		
1423	Buxheim Christopher európai fametszet illusztrációk		

1423-1429	<i>VIII. Kelemen ellenpápa -</i>			
1425	<i>XIV. Benedek ellenpápa</i>			
1425		Leuveni egyetem alapítása		
1430		Barcelonai egyetem alapítása		
1431		Poitiers-i egyetem alapítása		
1431-1445	Bázeli zsinat (ferrarai, firenzei zsinatok) – sikertelen reformkísérletek. Ellenhatásként megerősítik a pápaságot. Reneszánsz pápák (Borgia, Medici). 1433-ban a zsinat kiegészítik a huszitákkal.			Petrus Nigri 1434-1483 hebr.
1431-1447	IV. Jenő pápa – Világi nevén Gabriele Condulmer Velence, Ágostonos szerzetes, Diéna püspöke. Szigorú erkölcsű, hitben szilárd, nagylelkű férfi. A Bázeli zsinaton eretnekek elleni küzdött. Nicolaus Cusanus-al <i>Concordantia Catholica</i> – két éves konfliktusba keveredett. Törvényes folytatás elismerése <i>Dudum sacrum</i> bullával. Zsinati elv kimunkálására törekedett. Ferrara –Firenzei zsinaton (439) a filioque kérdés vitája merül fel, és az epiklézis tan kerül megfogalmazása. Cusanus és Bessarion munkájának elfogadása. Humanista pápa volt, aki a művészek és filozófusok párfogója, építkező, hidak, paloták épülnek uralkodása alatt Rómában.			Nikolaus Kusanus 1401-1464
1432	Vallaboldi (Sp) – zsidó szinódus - A válási törvények betartása, hitközségi adók szabályozása.			
1432		Caen-i egyetem alapítása		
1433		Mantovai egyetem alapítása		
1439-1449	<i>V. Félix ellenpápa -</i>			Jean d'Arc 1410-1431
1440 k.		A könyvnyomtatás feltalálása; Johannes Gutenberg, Mainz		
1441	Cantate Domino bulla Proto-deuterokanonikus könyvek, hippói zsinatnak (393) megfelelően			
1441		Bordeaux-i egyetem alapítása		
1444		Cataniai egyetem alapítása		
1444		Zsidó könyvnyomtatás Avignon, Guadalajara		
1447-1455	V. Miklós pápa – Világi nevén Prospero Colonna 2 szavazat hiányzik az ellenfelének a győzelemhez. Világi nevén Tommaso Parentucelli, aki orvos fia volt, és nevelőként tevékenykedett firenzei családonál, Bolognaban tanult jogot, <i>kiváló egzegéta és egyháztörténész</i> . Bologna püspöke. Kortársai szerint, csúnya jelentéktelen ember volt, de igen élénk szellemmel megáldva. Firenzei úniót Gennadiosz szerzetes Jeruzsálemi pátriárkára évrénytelennek nyilvánítja 1472-ben. 1450 Szentévet hirdet, pápasága alatt történeik meg a fordulat a humanizmus és reneszánsz felé.		Szt. Rita 1381-1447 Pierozzi szt. Antonin dom. Érsek 1389-1459;	Benedict Hesse †1456
1450	Bingen (Német.o) zsidó szinódus - Sikertelen kísérlet a német zsidó jogi eljárások centralizálására.			
1450	Róma zsidó-keresztény vita: Hitvita, a keresztényeket a zsidók ellen izgatja.			
1452-1455		A latin biblia, Vulgata nyomtatása; 427 soros Gutenberg Biblia		
1453		Bizánc elesik és az Ottomán birodalom része lesz		

1453		Konstantin Könyvtár Felgyújtása, kódexek menekítése és vásárlása nyugaton.		
1454		Gutenberg Török Kalendárium nyomtatásban megjelenik		
1455-1458		III. Cállixtus pápa – Világi nevén Alonso Borgia spanyol, aki Lerida-ban jogot tanult és Aragóniai Alfons titkára volt. Prédikációs hadjáratokat indított Konstantinápoly felszabadításáért. 1456-ban uralkodása alatt történik a török feletti győzelem Nándorfehérvárnál, melyet Hunyadi János vezetésével értek el. Elrendelte a déli harangszó bevezetését. Kicsit nepotista pápa volt. Kérte Jeanne D'Arc elleni eljárás felülvizsgálatát.	Kapisztrán szt. János 1386-1456; b. Piacenzeai Jakab;	Amandus Zieriksee ex. 1450-1524
1455-1510		Biblia Papuperumok egész Európában németországban xilografikus változatban is.		
1456		Gutenberg 42 soros Bibliája , Vulgáta latinul nyomtatásban (100 példányban).		
1457		Mainz-i Zsoltár színes nyomásban.		
1458		Mátyás király Corvinái híres könyvgyűjtemény Budán		
1457		Báthori László pálos, a hagyomány szerint a Gellért-hegyen készítette el a teljes Biblia fordítását (elveszett?).	Báthori László pálos †1484;	
1458-1464		II. Pius pápa - Világi nevén Enea Silvio Piccolomini. Humanista tanulmányokat folytatott Firenzében, kitűnően beszélt görögül, és Capranica bíboros titkáráként tevékenykedett. Majd V. Félix ellenpápa titkára volt, ilyen minőségében elnökölt a fankfurti országgyűlésen. III. Frigyes kancellária vezetését bizta rá. Rávette Frigyes IV Jenő pápa elismerésére, közben lelki erkölcsi fordulat ált be az életében. Felhagyott szerelmi kalandjaival, 1446 kisebb egyházi rendeket is felvette. 1447-ben Trieszt püspöke lett, 1456-ban pedig Bíboros. A kor legintelligensebb pápája volt. Pastor aeternus bula jegyzetei tükrözik elképzeléseit. Nicolaus Cusanus Brixeni püspököt viszont bebörtönöztette. Törökök elleni keresztes hadjáratot szorgalmazta. Nepotizmus vétkébe esett és, fényűző palotákat építtetett.	Kenty szt. János 1390-1473; Marchiai szt. Jakab 1394-1476;	Reuchlin Johannes hebr. 1455-1522
1460-1527		Johan Frober – Rotterdami Erasmus nyomdásza. Klasszikus könyvek és a görög Újszövetség kiadója.	b. Magyar Antal kármelita 1462;	
1461		Bambergi Biblia Pauperum – a nyomtatott részt kézzel színezték.		
1464-1471		II. Pál pápa – Világi nevén Pietro Barbo, gazdag velencei kereskedő család gyermeke. Összetett egyéniség volt, aki sok ellenségre tett szert az udvarban és a humanisták között. Török veszedelem ellen keresztes hadjáratot hirdetett. Uralkodása alatt Podjebrád György cseh király védelmezte a huszitákat. A múlt antik dokumentumainak kutatását kezdeményezte. Felfedezte a humanizmus veszélyeit. Pápai fogalmazók közötti tisztogatást végzett.	Szt. Kázmér 1458-1484;	Alfons Zamora hebr. 1474-1531
1465		Biblia Pauperum – Büsszel – Rogier van der Weijden		
1466-1539		Petrucci Ottaviano – Velencei nyomdája dolgozni kezd egészen a 19 századig folyamatosan.		
1466-1536		Desiderius Erasmus , német tudós, ÚSz görög szövegét használta számos 16. sz-i fordításhoz. <i>Kísérlet a humanista szellemiség és a keresztény jámborság közötti egyensúly megteremtésére. A görög ÚSz kritikai kiadásának előkészítője. Erasmus jellemzői: biblicizmus,</i>		Stunica J. Lopez ex. †1531 Pagino Santes orient. Exeg. 1470-1541

		<i>dogma-ellenesség, kritikus szemléletmód.</i> John Reuchlin – ÓSz összevegének tanulmányozása. Az inkvizíció üldözése. Philiph Melanchton „Praeceptor Germaniae” – kísérlet a reformáció és a humanizmus egybekapcsolására.		
1467		Róma első Nyomtatott könyv Ulrich Han		
1468		Gutenberg halála		
1469		Könyvkötés Németországban		
1471		Devotio Moderna köréből került ki Kempis Tamás, műve: „Krisztus követése” hatott Loyolai Ignácra is. Ugyanakkor: a szentek tiszteletének visszatérése, zárandoklatok, ereklye kultusz.	Boldog Kempis Tamás 1379-1471;	Magdalius Jakob Ex. Hum. 1470-1518
1471		Malermi Biblia- első nyomtatott olasz nyelvű Vulgata fordítás velencében Wendelin da Spira		
1471-1484		IV. Sixtus pápa – Világi nevén Francesco della Rovere, liguriai nemes volt, majd a konventuális ferences szerzetesrendbe lépett. Padovában teológiát, Bolognában jogot tanult, Firenzében szónoklattan sajátította el. 1464-ben ferences generális lett. Bessarino kérésére bíborossá nevezték ki. Pápaként olasz herceggé vált, aki mindenféle eszközt felhasznált a pápai állam védelmére. Nenpotizmus vétkébe esett 15 unokaöccs és húga volt a kúrián. Ferenceseket viszont támogatta. Keresztes hadjáratot szorgalmazott a török ellen. Uralkodása alatt a humanizmus káros hatása érvényesül. Ő építette Ponte Sixto hidat Rómában, Sixtusi kápolnát. Felkarolta Boticelli, Melozzo da Forlì, Verocchío, Ghirlandaio, Penturicchio, Perugio munkáit. Firenzei gyilkossági kísérlet ekkor történt Lorenzo Medici ellen, mely ellenségévé tette az egész Medici családot és pártfogóit.	boldog Griesinger Jakab 1407-1491; Boldog Feltrei Bernardin 1439-1494;	Helgesen Paulus bibl.hum. 1485-1534
1471-1528		Dürer Albrecht született Magyarországon Ajtóson. Biblia illusztrátora is.		
1472-1553		Lucas Granach német festő és fametsző, a Biblia illusztrátora.		
1472		Dante: Isteni színjáték nyomtatásban		
1475		Zsidó könyvnyomtatás – Reggio – Itália – Biblia RASI kommentárjával		
1473-1481		Sixtusi kápolna építése, felügyelője: Giovanni de Dolci		Amman Kaspar Hebr. -1524
1477		A zoltárokat héberül nyomtatásban Bologna. David Kimchi kommentárjával.		Johannes ab Arundine Ex. †1497
1477		Uppsalai egyetem alapítása		Faber-Stapulensis Jakob 1450-1536
1478		IV. Sixtus megalapítja az inkvizíciót.		Erasmus Desiderius Rotterdam 1469-1536
1480-1531		Ulrich Zwingli , Svájc reformátora. <i>Zürichből kiindulva nagy hatása van a déli városokra (Strassburg). Kappel melletti csatában esik el.</i>	Flüei szt. Miklós 1417-1487	Castellino Sebastian 1515-1563
1482		Tóra héberül, Bologna Abraham ben Chaim dei Tintori vagy Pinti. Kommentár Iban Esra és RASI		
1483		Zsidó Könyvnyomtatás kezdete Socio Itália		

1483-1546	Luther Márton , 1505-ben ágostonos kolostorba lépett, 1507-ben papá szentelték, 1512-ben teológiai doktor Wittenbergben, valamint a bibliatudomány professzora lett. 1515-ben meghatározó vallási felismerése volt (torony-élmény). Az ember megigazulása nem a jócselekedetek által történik és nem is saját akaratából, hanem egyedül csak Isten kegyelméből (Róm 1,17). Megújulási kedeményezéséből született a reformáció és egyházszakadás. Azt prédikálja, hogy egyedül a hit szükséges az üdvösséghez: „sola fides”. Támadta a pápa tekintélyét, tagadta a papi cölibátust, ajánlotta a Biblia egyéni tanulmányozását (ld. 1517, 1522).		Vatablus Francois hebr. †1547 Münster Sebastian hebr. 1488-1552 Cajetan(us) Thomas (Jakob de Vio) 1469-1534
1484-1492	VIII. Ince pápa - Világi nevén Gian Battista Cibo, aki gazdag genovai nemes volt és zűrzavaros konklávéban választották pápává. Korábban Padovában és Rómában tanult, laza erkölcsű férfi, aki két törvénytelen gyerek apja is volt. Egyházi pályára Caladrini biboros szolgálatában lépett. 1467-ben püspök, 1573-tól bíboros lett. Török elleni keresztes hadjáratot szorgalmazta, zsinati reformokat sürgetett. Pápaként már, nyugodt békeszerető emberré vált egy nyugtalan korban. Ebben az időben a pápai államot mindenki támadta. Spanyolországban reconquista ideje volt Aragóniai Ferdinád és Kasztíliai Izabella hadműveletei zajlottak. II. Mohamed után a török nyomása enyhült Európában. Boszorkányok elleni bullája ismert 1484-ben Summis de sideratnes affectibus.- Enrico Institore és Jakobus Spenger inquisitorok sürgetésére adta ki. Pico della Mirandola fölötti ítélete <i>Conclusiones Philosphae, cabalisticae et theologicae</i> szinkretista műve fölött, aki filozófus kongresszust tervezett, eretnek gyanús írat, védelme miatt. Miradnola-t 1457 elítélték, de Lyonba menekült, elfogták, hogy megmeneküljön belépett a domonkos rendbe.		Benoit Jean exeg. 1483-1573
1485-6	Próféták könyvei héberül Milánóban Jozsue Solomo ben Israel Nathan Socino kiadásában Zsidó könyvek nyomtatása Rómában.		
1486	Első Angliában nyomtatott könyv		
1488	Tóra héberül pontozva, Socino		
1488-1569	Miles Coverdale , ágostonos prior, elhagyta rendjét, elutasítja a katolicizmust, ő az első protestáns püspök Exeterben.		Staupitz Johannes 1469-1524
1487	Héberül az Ószövetség 1488-ban nyomtatásban jelenik meg -ban Velencében. Zsidó könyvek Nyomtatásának kezdete Faro Spanyolország,		
1489	Zsidó könyvek nyomtatása Liszabon –Spanyolország		
1491	Tóra Liszabonban héberül Eliezer Toldano kiadásában		
1491-2	Nápoly héber biblia nyomtatásban több kódex alapján Socino.		
1491-1551	Martin Bucer . 1538 után bevezetik a konfirmációt, a keresztelési hitvallás ismétléseként a felnőtté váló embereket ekkor veszik fel a közösségbe és a utolsó vacsora közösségébe.		Piscator Johann 1546-1625 Bruno Giordano 1548-1600 Shakespeare William 1564-1616
1491-1556	Loyolai Ignác , baszk nemes. 1521 sebesülése a navarrai alkirály szolgálatában, Jézus katonája lesz. Fő műve: „Exertitia spiritualia” (lelki gyakorlatok), az inkvizícióval összeütközésbe kerül, 1528-tól a párizsi Sorbonne-on tanul.		Ribera Francisco exeg. 1537-1591 Lobwasser Ambrosius 1515-1585

1492		Kolumbusz Kristóf első útján felfedezi San Salvadort, megkezdődött az Újvilág spanyol gyarmatosítása.		Wild Johannes exeg. 1495-1554
1492-1503	VI. Sándor pápa – Világi nevén Rodrigo Borgia, aki egyszerűen megvásárolja a támogatókat a konklávé és így választották pápává. Erkölcsi hibái sem a királyoknak, sem a bíborosoknak nem jelentettek akadályt a megválasztásakor. Valenciában született, Bolognaban kánonjogot tanult, Sancta Rota bíróságon kezdte a joggyakorlatot. 1452-ben bíboros lett, 1454-ben Bresscia érseke, a kúria helyettes kancellárja. Okos, intelligens, misztikus és erősen érzéki ember. Mindent megszerzett, amit megkívánt. Vannozza dei Cattanei-től négy gyereke született: Caesare, Juan, Joffré és Lucretia. Ezeket mindvégig támogatta. Kora a kulturális és technikai forradalom ideje volt. Amerika felfedezése ekkor történt meg, könyvnyomtatás ekkor indult. Gyerekei büntetési túlnőttek rajta. Caesare alakját Macchiavelli az Il Principe megírásakor felhasználta. Pápa spanyolország jogát ismerte el az új felfedezések felett (Amerika: Kolombusz). Savonarola megégetése a legsötétebb árnyék pápaságán. Búcsúcédulákat adott ki a Szt. Péter bazilika építésére. 1500-as jubileumi évben sokan zárándokoltak Rómába. S. Maria Maggiore bazilika építése, szentévi kapu fűződik nevéhez. Mária tisztelő volt. Pápasága mélypont a katolikus egyház történetében.	Paolai szt. Ferenc 1426-1507; boldog Temesvári Pelbárt 1435-1504; Genovai szt. Katalin 1447-1510;	Forster Johann hebr. 1496-1556	
1494		Biblia Ószövetség héberül Gerson ben Moses Socino – Luther ezt használta		
1495		John Bale Összeállítja az első Bibliográfiát.		
1495		Manutius első nyomtatott görög nyelvtan.		
1497		Poliglott Bibliák.		
1498		Girolamo Savonarola , <i>bűnbánati prédikátor és reformátor Firenzében, VI. Sándor pápát kritizálta, kivallatás után megégették.</i>		Clarius Isidor bibl.krit. 1495-1555 Wolsey Thomas 1472-1530
15.sz.		Lipcei egyetem alapítása		Savonarola Girolamo Fr. M. 1452-1498
1500		Köln Zsidó-keresztény vita - Hitvita eredménye, a zsidókat kiűzik a Rajna-vidékéről.		
1500		Isztambul, Szaloniki zsidó könyvek nyomtatásának kezdete		
1503		III. Pius pápa – Világi nevén Francesco Todeschini Piccolomini, művelt és erkölcsös férfi. Egyetemes zsinat tervét és, egyházreformot fontolgatott, de csak három hónapig uralkodott és nem tudta megvalósítani.		Alfons de Castro exeg. 1495-1558
1503-1513		II. Gyula pápa – Világi nevén Giuliano della Rovere. Esményképe Iulius Caesar volt. Király és hadvezér volt és nem lelkipásztor. Albizzolában született szegény piemonti nemesi családba, nagybátyja IV. Szixtus támogatta tanulmányait. Avignon püspöksége 30 évig tartott. Lelekipásztori felelősségtől idegenkedett de a birtokait védte és gyarapította. Pápasága politikai és katonai harcok sora lett, pápai állam szuverenitásának megőrzésére törekedett. Itáliát akarta egyesíteni egyetlen vezér alatt. Velence terjeszkedését igyekezett megállítani. Elítélte a simóniát nem csak bullában, hanem gyakorlatban is. Irodalom és művészet pártoló Brabante, Michelangelo, Raffello alkalmazása, Szent Péter bazilika építése. Családi sírboltját		Castellino Sebastian Bibl. ford. 1515-1563

	megtaláljuk Rómában S. Pietro in Vincoli (Ld. Mózes is) Laokon szoborcsoport vásárlása a Vatikáni múzeum számára. A világi érdekek háttérbe szorítják a lelki érdekeket.		
1505-1572	John Knox , skót protestáns reformátor (ld. 1560)		Bibliander Theodor hebr. 1504-1564
1506	II. Gyula pápa elrendeli a régi Szt. Péter bazilika lerombolását és felhatalmazza Donato Bramante-t egy új terv készítésére; a korábbi bazilikát 1606-ban teljesen lerombolják.		Kopernikus Nikolaus 1473-1543
1508	Zsidó Könyvek Nyomtatásának kezdete Párizsban		
1508-1512	Michelangelo freskói a Sixtusi kápolna mennyezetén		Skolyna Francisek Jury Bibl.ford. 1490-1535
1508	Döbrentei-kódex . Halábori Bertalan másolta, a benne található Zsoltárok és Énekek éneke fordításai hatottak Komjáthy Benedek zsolttár-fordítására.		Sasboldus Adam exeg. 1516-1553
1509	Püspöki Iskola Kassán - egri papnevelés kezdete		
1509-1547	VIII. Henrik angol király		Henten Johannes exeg. 1499-1566
1509	Zsidó Könyvek nyomtatásának kezdete Strassburgban		
1509-1564	Kálvin János (francia), Svájc reformátora. Fő műve: „Institutio religionis christianae” (A keresztény vallás oktatása). 1541-től Genfben az egyházi tanács bevezetése, teokratikus uralkodás (egyházi és állami szabályozások). A közösség önmagát szabályozza, a pástort meghívja (prédikátor); doktorok (tanítók), vének (egyházi előljárók), diakónusok (szegénygondozók). Egyházi kényszer: a játék és a tánc megtiltása, képek oltárok és gyertyák tilalma. A genfiiek ellenállását az „Isten-állam” keményen megtorolja (58 halálbüntetés 1546-ig). Kálvin a predesztinációról prédikál, a jócselekedetek és a bűn kerülése a kiválasztottság jele.		Hammer Wilhelm exeg. † 1564
1512-1517	5. lateráni zsinat		
1513	Zsidó könyvek nyomtatásának kezdete Prágában		
1513-1521	X. Leó pápa – Világi nevén Giovanni dei Medici megvette a konklávét, megválasztásakor csak diakónus volt, pápaként szentelték püspökké. Firenzében született Lorenzo Medici legfiatalabb fia, aki 13 évesen lett bíboros, Marsilio Ficino, Angelo Poliziano, Bibiena tanították. VIII. Ince halála utáni konklavé előtt tudta meg hogy bíboros, ugyanis addig titkolták előtte. Visszavonult Firenzébe, Signoria bukása után beutazta Itáliát, Németországot, Hollandiát, Franciaországot. Művelt csendes, de inkább politikus, mint lelkipásztor alkat volt. Fedhetetlen erkölcsű, irodalom barát személyiség. Az antik irodalom iránt is érdeklődött, Tacitus kiadást engedélyezte. Vallási irányelvei viszont határozatlanok voltak. Nagy biztos államot örökölt elődeitől. Segített Magyarországnak a kereszties háború felhívásával (1519). Elítélte a mágiát és a jövendőmondást. Maronitákkal, görögökkel az etióp és a görög egyhazzal ápolta a kapcsolatokat. V. lateráni zsinatot folytatta. Tovább építette a Szt. Péter		

	bazilikát. Megépítette a Raffaello stanzákat. Lutheri reformáció igazi okait viszont nem ismerte fel.		
1514	Erdősi Sylvester János Újszövetség-fordítása.		Olivetanus P. Robertus bibl.ford. 1506k-
1514	A bűnbocsánat felelevenítése a Szt. Péter templom újjáépítése miatt. <i>Bűcsúcédulák, az egyház „a keresztények és a szentek kincsesára”, melyet a bűnösök a feleslegükből támogatnak. Általános elégedetlenség és elkeseredés a birodalomban és az egyházban a röpíratok miatt („Gravamina – 'bajok' okairól Németországban”). A jogvédelem mozgalma, lázadás az ellen, hogy az egyház és a pápaság a saját céljaira használja ki a birodalmat. A felső papság kritikája (junkerek Istene), kötelező gyónás és bűnbánat.</i>		Morus Tamás 1478-1535 Grünewald Mathiás 1480-1528 Gaetano Tiene (Cajetán) 1480-1547
1516	Erasmus Újszövetség szövege (Textus Receptus?) John Froberius kiadásában görög nyomtatott kiadása.		
1517	október 31. Luther 95 tézisének kifüggesztése Wittenbergben , az egész bűnbocsátási szisztéma ellen lép fel. Róma maga elé idézi. Bölcs Frigyes választófejedelem védelmet ad neki.		Pedersen Christiern 1480-1554
1517-1918	Oszmán korszak		
1517-1594	Luther, Kálvin lerakják a modern protestantizmus alapjait. Anglia megszakítja a kapcsolatát a katolikus egyházzal.		
1517	Ximenes de Ciscenos , a spanyol egyház reformátora. <i>A katolikus egyház a „katolikus” királyok alatt: Aragóniai Ferdinánd, Kasztíliai Izabella. A reformok forrásai: szerzetesi ideál (ferencesek) és humanizmus.</i>		
1518	Cajetán, Thomas (1469 -1534)bíboros pápai legátuskén Augsburgban a Reichstag épületében (nemzetgyűlés) vitatkozik Luther Mártonnal, a vitában a jóindulatú álláspontot képviselte. Az egyetlen főpap, aki érteni vélte Luther elképzeléseit. A pápa éppen emiatt később kivonta őt a Luther elleni eljárásból. A kihallgatás után Luther Márton elmenekült és fellebbezett az egyetemes zsinathoz.		
1519	Jordánszki-kódex az Ószövetségből Mózes öt könyvét, valamint Bírák és József könyvét tartalmazza, az Újszövetségből pedig a Zsidó levelet, valamint a négy evangéliumot.		Maldonado Juan exeg. 1534-1583
1519	Zsidó könyvek nyomtatása Velence, Basel		
1519	Erasmus görög Újszövetsége javított kiadásban (2.)		
1519	Lipcei disputa: Karlstadt és Luther, Eck és Luther. <i>A pápai primátus tagadása. Az egyházi hagyomány és a Szentírás egyenlősítése. A zsinat tévedésmentessége. Támadás a katolicizmus romlása ellen. Támadás a katolikus központi tanítóhivatal ellen. Császárválasztás: a Fuggerek pénzének segítségével V. Károly győz a francia I. Ferencsel szemben. Károly maga-választotta feladata: a középkori egyetemes birodalom helyreállítása.</i>	Villanovai Tamás 1488-1555; Avilai Teréz 1515-1582	Münster Sebastian 1488-1552 Crammer Thomas 1489-1556 Tyndale William 1490-1536 Froschauer Christoph 1490-1564
1520	Poliglott Biblia Compultensis- Ximenes bíboros kérésére Alcalá		

		egyetemén készül Origenész hexaplája minátájára 6 kötet. A szöveg 1514-17 között készül az engedélyezése miatt nyomtatták csak később		
1520		Luther vitairatai. „ <i>A keresztény nemesek a német nemzetben: a keresztény állapotok megjavításáról</i> ” (A császárok és fejedelmek az általános papság alapján az egyház reformját a saját kezükbe kell hogy vegyék.) „ <i>Az egyház babiloni fogságáról</i> ” (Luther meg akarja szabadítani az egyházat az általános fogságából, ez fogalmazódik meg a szentségtani tanításában.) „ <i>A keresztény ember szabadságáról</i> ” (Luther megkísérli a szabadságot és a keresztény kötöttséget egyesíteni). A kiközösítési bulla elégetése, s ezzel Luther kiközösítése.		Karlstadt András 1486-1541 Ignác Loyola 1491-1556 Paracelsus (Aurelius Philippus) 1493-1541 Jonas Justus 1493-1555 Melanchton Fülöp 1497-1560
1521		Cambridge University Press kiadó megalakul.	Fisher János 1479-1535;	
1521		Wormsi nemzeti gyűlés. Luther mentelmi jogot kap. Megtagadja tanításának visszavonását. A Szentírásra esküszik. A nemzetgyűlés ítéletet mond Luther felett. A wormsi ediktumban megtiltják a tanítását.		Meisner Balthasar 1487-1626
1522		Erasmus görög Újszövetsége javított kiadásban (3)		
1522-1523		VI. Hadrián pápa , - Világi nevén Utrechti Hadriánus, egy asztalos fia, aki Utrechtben született. A devotio moderna szellemében nevelkedett. Pávaválasztása előtt a spanyol Tortosa bíborosa volt. 1476-ban Leuwen egyetemére iratkozott be. Később kétszer rektora lett ennek az egyetemnek. Pápaként is megtartotta nevét. Tanítványa volt Rotterdami Erasmus, Alberto Pighi, Giacomo Latomus, Ruardo Tapper. Művei: Questiones Quodlibetiae (1515) Questiones de sacramentis super quartum Sententiarum (1516) Miksa császár fiának nevelője (Katolikus Károly). Aragonia és Navarra inquisitora, bíborosa. Spanyolország általános helynöke. Pápaként két célja volt, a török elleni háború és egyházreform. A kúria kiadásait csökkenti szerette volna, de a hivatal ellenáll ennek. 1522-ben a római pestis, és a bürokrácia is hátráltatta az intézkedései megvalósulását. Luther reformációs lavinája az ő pápasága alatt indult el. Rövid ideig uralkodott.		Stephanus Henricus 1503-1559
1522		Luther Úsz-fordítása, „September Bibel” - nyomdász Melchior Lotter		
1523		Zsidó könyvek nyomtatása Antwerpenben		
1523		Holbein haláltánc grafikája		
1523-1534		VII. Kelemen pápa - Világi nevén Giulio Medici, aki elődje X. Leó unokatestvére volt. Erkölcseiben fedhetetlen, irdalom és művészet pártoló egyéniség. Ekkora már kevesebb luxus és léhaság veszi körül a pápát. Azonban határozatlan és félnk vezető volt. Uralkodása idején V. Károly és I. Ferenc összecsapása készülődik. 1527-ben Rómát elfoglalják a császári seregek, a pápa az Angyalvárba menekült. A zűrzavarra jellemző, hogy Caietano bíborost az utcán bántalmazták. Szerencsétlen és elégtelen reform kezdeményezései voltak a Luther-i reformáció árnyékában. A nagy politikára figyelt a reformáció helyett. VIII Henrik egyházszakadása a pápa házasság politikája	Zaccaria szt. Antal 1502-1539; b. Percy Tamás 1528-1572;	Sixtus Siena exeg. 1520-1569

		miatt történt. Szt Péter bazilika építése befejeződött, a Vatikáni könyvtár jelentősen gyarapodott. Reneszánsz pápa volt.		
1524		Dél-Németországban Luther tanai miatt megkezdődik a 15. sz-i hosszú vallási háború. Nürbergi birodalmi gyűlés, <i>a fejedelmek megígérik a pápai legátusnak, hogy a worms-i ediktumot „amennyire lehet”, tiszteletben tartják. Luther tanításának első elterjedése: Wittenberg („német Róma”), ahol Luther mellett feltűnik Melanchton (az ő műve 1521-ben az első lutherista tanítóirat: „Loci communes”, Bugenhagen), Spalatin, Lukas Cranach, Strassburg: Martin Bucer. Nürberg: A. Osiander, Albrecht Dürer, Hans Sachs. További centrumok: Ulm, Nördlingen, Magdeburg, Bréma. Zürich: a reformáció továbbmegy Ulrich Zwingli által. A reformáció mellékhatásai: Wittenbergben radikális reformok Luther warburgi tartózkodása idején Andreas Karlstadt által, aki képzési központot hoz létre és megszünteti a kolostort. „Zwickau-i próféták”: Karlstadt, Münzer Tamás, huszita befolyás. Előkészületek az eljövendő Isten országára, erősen szociálisan motivált mozgalmak.</i>		
1524		Teatinus rend (világi papok rendje) Pietro di Caraffa, (később IV. Pál néven pápa) és Gaetano di Thiene alapítja (ferences szegénység és szigorú aszkézis).		
1525		Német parasztháború: az öntudatosodó parasztok fellázadtak az adó- és a bérleményterhek ellen. Luther békefelhívása a fejedelemhez és a parasztokhoz, majd kemény felhívás a parasztok megsemmisítésére: „Ismét a gyilkos és rabló paraszthordák ellen”. A parasztvezérek és a frankeusok leverése, borzalmas megtorlások. Következmény: a fejedelmi állam felértékelése Luther tanításában: „Hűség a fensőbbiséghez!” A reformáció kiterjedése és népmozgalmá válása a fejedelemségekben. K. Schwenckenfeld, Sebastian Frank: misztikus mozgalmak . Végidővárás. „Melchioriták” (Melchior Hoffmann után): Sion Királyságának berendezkedése. Újrakeresztelések Münsterben. Az újrakeresztelések felértékelődése Münster hatalmának megtorpanása miatt. További hatása „a csendes országban” Menno Simon hatására (mennoniták még ma is).		
1525		Bibliotéka laurenzeiana - Medici gyűjtemény épületét Michelangelo tervezte		
1525		Luther házassága Bora Katalinnal , a korábbi cisztercita apácával. Az északi katolikus fejedelmek a Dessauer-i szövetségbe tömörülnek, életre hívják a Torgauer-i szövetséget (evangélikus).		
1525-1534		Tyndale ÚSzfordítása Erasmus görög szövegéből (1466). <i>Összeveti</i>		Stomayor Luis exeg. 1526-1610

		<i>a Vulgata és a Pentateuchus héber szövegét (1525), illetve a Vulgata és Luther német fordításának (1530) első nyomtatott verzióját. Ebben Tyndale használta Luther fordítását, melyet a katolikus egyház keményen támadott, mivel Luther 1522-es ÚSz fordítására, a vita lényege, helyes-e „vének”-et „papok”-kal fordítani, és a „közösség”-et „egyház”-zal.</i>		
1526		Zsidó könyvek Nyomtatása Zürichben		
1526		I. Speyeri birodalmi gyűlés záradéka: minden város úgy viselkedjék, mint ha „Isten és a császár iránt lenne hűség”. Ez lesz az evangélikus jogi alap, amelyre a reformáció épül.		Cano Melchior 1509-1560
1526-1529		Második háború Franciaország és kapcsolatai (pápa) ellen 1527. Pápa fennhatósága és Róma megtagadása.		Olivetánus Pierre Robert 1506-1538
1527		Erasmus görög Újszövetsége javított kiadásában (4)		
1528		Matthias von Bascio megalapítja a kapucinusok rendjét, a ferencesek egy új, szigorú ágazatát.		Bullinger, Johann Heinrich 1504-1575
1529		Enchiridion Katekizmus - Luther hitvallása szerint		
1529		Marburgi vallási megbeszélés Luther és Zwingli között. Nincs egység az utolsó vacsora tanában. Luther: „ez az én testem”, Zwingli: „ez jelképezi az én testemet”.		
1530		Ausburgi birodalmi gyűlés a császár kísérlete, hogy megmentse a birodalom és a hit egységét. A protestánsok leteszik az „ausburgi hivallást” (szerzője: Melanchton) „Tetrapolitán hitvallás” (Bucer, Capito) „fidei ratio” (Zwingli), Katolikus ellenirat „confutatio” protestáns válasz „Apologie”, válasz „Apologia” → a császár által. A wormszi ediktum (1521) megerősítése. Emiatt a protestáns szabad városok összeütközése a „Schmalkaldeni szövetséggel”		
1530		Augsburgi hitvallás , Luther Márton megalapítja az evangélikus egyházat		
1531		Sárospataki Református Kollégium az eredetileg ferences rendházból.		
1531		Guadalupe-i Mária-jelenés, Mexikóban; úgy tartják, „értékes a hit számára” a katolikus egyházon belül.		Razzi Serafino exeg. 1531-1611
1531		Lisszaboni földrengés, 30.000 portugál hal meg.		
1532		A török veszély miatt „nürbergi meggondolás”. A segítségnyújtási kötelezettség ellen a protestáns fejedelmek létrehozzák a protestáns türelmi rendeletet a zsinatig. Schmalkaldeni cikkelyek. Szövetség a kettős házasság ellen (Hesseni Fülöp), Luther leértékelése.		
1534		Frankfurt Első könyv vásár		
1534		Biblia Teljes Luther által készített fordítása megjelenik. Hans Lufft nyomta Wittenbergben		
1534		VIII. Henrik elszakítja Angliát a katolikus egyháztól, lefoglalja a	Teréz Avilai 1515-	

		szervezetek vagyonát, megalapítja az Episcopalis egyházat	1582; Morus Tamás 1478-1535;	
1534-1549	III. Pál pápa , - Világi nevén Alessandro Farnese, aki 1468-ban született és humanista nevelésben részesült. Számos szerelmi viszonya volt. Már 23 évesen biboros lett, melgyet szintén szerelmi viszonyának köszönhetette. 45 évesen váltott életmódot. Átmeneti kor embere volt. Felismerte elhibázott volt a reformáció elítélése. Katolikus reformokat sürgetett. Reform biborosokat és teológusokat emelt fel Gaspare Contarini, Gian Petro Carafa, Giacomo Sadoletto, Marcello Cervini, Reginald Pole, Gregorio Cortese, valamint Giovanni Morone bencés bizottsága vizsgálja az egyházat romboló tendenciákat. Pápai hivatalok reformját sürgette, püspököket helybenlakásra kötelezte, hosszab időre nem hagyhatták el egyházmegyéjüket. Nevéhez fűződik a Trentói zsinat előkészítése. 1540 Regimini militantis Ecclesiae bulával a Jezsuiták és Loyolai Ignác szabályzatát elfogadta, működésüket támogatta. Római inkvizíciót újjászervezte mely a későbbi hitvédelmi kongregáció elődje lett. (Congregatio Doctrina Fidei)		Emiliáni szt. Jeromos 1486-1537 Istenes szt. János 1495-1550;	Caraffa Antonio bibl.krit. 1538-1591
1535	Erasmus görög Újszövetség újabb kiadás (5.) Complutensis szövegével javítják.			
1536	„Zent Paal” levelei nyomtatott Biblia az erasmita érdeklődésű Komjáthy Benedektől származik. PESTI MIZSÉR GÁBOR: Újtestamentum magyar nyelven. (Bécs)			Sá Emmanuel de exeg. 1530-1596
1535-1537	Coverdale Bibliát (ld. 1488), használja Tyndale (1525), a fordítás a latin és a német verzió mellett közli az ÓSz-i apokrifokat is (mint Luther). Az angol fordítás 1537-es kiadása királyi felhatalmazást kap, de mégis megakadályozzák 1546-ban.			Coverdale Miles Bibl.ford. 1487-1569
1536	Tyndale meghal , az ő ÓSz-fordítása kéziratban marad, az angol egyházi hatóságok – mivel részben Luther reformját is tartalmazta – elrendelik az elégetését. 1537-1551 Matthew Biblia, John Rogers által (1500-1555); ez valójában Tyndale fordításán alapszik, melyhez Coverdale megszerzi a királyi engedélyt, de nyilvános istentiszteleten nem lehet használni. Számtalan kiadást megér, 1551-es kiadása számos előremutató jegyzetet is tartalmazott (Tyndale-re alapozva).			Wujek Jakob exeg. Bibl.ford. 1540-1597
1536	Wittenbergi egyezség , Melanchton és Bucer megegyezése az utolsó vacsora tanban.			
1536-1541	Michelangelo megfesti az utolsó ítéletet.			
1538	Debreceni Református Kollégium alapítása			
1539-1552	Richard Taverner (1505-1577) javítja a Matthew Bibliát, és rájön, hogy a legtöbb ÚSz revízió nem tartalmazza a Héber levelet.			Villalpando Juan Bautista exeg. 1552-1608
1539-1569 1534-1535,	A Nagy Biblia (Great Bible; Thomas Cromwell), az első angol nyelvű Biblia, amely megkapta a felhatalmazást, hogy az angol templomokban nyilvánosan is használják. Számos helyen hibás, de az elveszett Tyndale ÚSz-fordításon alapszik, ezt javítják a latin alapján, az ÓSz-et viszont héber alapján. Erasmus Latin bibliája, és			Hutter Elias Hebr. 1553-1605 Pererius Benedictus exeg. 1535-1610

		Complutensian Polyglot Bibliájának legújabb kiadása 1569, melyet soha nem ítélték el Angliában		
1540		Első papírmalom Stockolmban		
1540		III. Pál pápa megerősíti a jezsuita rendet. 1541 Ignác az első rendi generális, a szerzetesi fogadalom megfogalmazása, világi papi ruha, választott generális (fekete pápa), kemény rendi vezetés. Egy Amonitum (figyelmeztetés), a maga módján állandó kritikára hívott fel. Különösen a 4. fogadalom, melyet a „professzorok” tettek (különleges hűség a pápához), ők képezték mindig a rend belső körét. Módszeres próbatételek. Gyóntatás a fejedelmi udvarokban, az egyetemeken és az iskolákban is. Eretnekek megtérítése, és küzdés ellenük: Faber, Canisius. Missziók: Dél-Amerika (jezsuita állam) Paraguay, India, Japán, Xaveri Ferenc – Kína. Ricci Las Casas-ban a domonkosok erőszakos térítése ellen fordult, valamint a konkvisztádorok brutális tettei ellen Dél-Amerikában. A minden országban lévő hagyományokhoz „alkalmazkodás” miatt a jezsuitákat 1742-ben feloszlatták. Spanyolországban a jezsuitáknak (az inkvizíció mellett) a legfontosabb feladatuk volt az egyház megújítása, melyet mellettük még a spanyol misztikusok, pl. Avilai Teréz is művelt (1582).	Canisius Péter 1521-1597; Xavéri szt. Ferenc 1506-1552; Neri Fülöp 1515-1595; Ricci szt. Katalin 1522-1590; Merici szt. Angéla 1474-1540;	Toledo Francisco exeg. 1534-1596 Szántó Arató István Bibl.ford. 1540-1612 Neri Fülöp 1515-1595 Zanchi Hieronymus 1516-1590 Beza Theodor 1519-1605 Andreás Jakob 1528-1590 Izsák Luria 1534-1572
1541		Ignác hét társával együtt megalapítja Societas Jesu-t (Jézus társaságát), rövidítése: S.J.	Loyolai szt. Ignác 1491-1556;	Genebrard Gilbert orient. Exeg. 1537-1597
1542		Connotatio használható kísérletet tesz arra, hogy kijavítsa a Great Bible-t a Vulgatóhoz viszonyítva. 1543 a Parlament letiltja a Tyndale-fordítást, mint „fortélyos, hamis és helytelen fordítást”, jöllehet 80%-ban Riveside Version szavait használja.	Boromeo Károly 1538-1584; Avellinói szt. András 1521-1608	Serianus Nikolaus exeg. 1555-1609
1544		A francia háború vége , a német császár szabad kezet kap a birodalmában.		
1545-1563		Tridenti zsinat (részben Bolognában), V. Károly nyomására hívták egybe. Számos periódusa volt, csak 1551-52-ben vettek rajta részt a protestáns „árulók”. Eredmény: dekrétum a hitről (amely elítéli a protestáns tanokat), a szentségekről, a Szentírásról (Vulgata) és a hagyományról, a szentmiseáldozatról, papságról, a gyónásról. Reform-dekrétumok: képzés, kötelezettségek, papi nőtlenség. A javadalmakkal való visszaélések elítélése.	János Keresztes 1542-1591 Bellarmin Róbert 1542-1621	Rabe Johann Jakob 1545-1586 Alcázar Luis exeg. 1554-1613
1546		ápr. 8. A 4. szekció határozata a kánoni iratokról, kánonfejlődés vége – Vulgata tekintélye (Sixto-Klemetin Vulgata)		
1546		VIII. Henrik király megtiltja, hogy valaki is sokszorosítsa a Tyndale vagy Coverdale Újszövetséget		Lucas Franz exeg 1549-1619
1546-47		Schmalkaldeni háború , a pápa is bekapcsolódik, Bajorországban, Szász Móric (protestáns). V. Károly győzelme Mühlbergnél az egyesített evangélikus csapatok felett.		
1547-1553		VI. Eduard Anglia trónján		
1548		„ Augsburgi interim ”. Következmény: protestáns vereség, a laikus		

		kelyhet és a papok házasságát csak a zsinat engedélyezheti.		
1548		Beczédi Székely István: Zsoltárkönyv (Cracow – Krakkó)		
1549		Tigurinusi egyetértés , a zwingliánus és a kálvini közösségi szabályok egyesítése, és a zwingliánus és a kálvini tanítást a továbbiakban „reformált” tanításnak nevezik.		Stevartius Petrus exeg. 1549-1624
1549		Book of Common Prayer (általános imakönyv) (Episcopalis egyház)		
1550-1555		III. Gyula pápa - Világi nevén Giovanni Maria Ciocchi del Monte, aki 1487-ben született. Mivel árván maradt, a Rota jogtanácsosa nevelte, és a humanista Raffaele Brandolinó volt a nevelője Peruggiában, ezen kívül még Sienában is tanult. Róma kormányzója lett VII Kelemen alatt. III Pál alatt legátus volt Bolognában, és a kincstár jogtanácsosa. Trentói zsinaton elnökölt. Pápasága kuria reformmal kezdődött. Konklávé reformja a pápai szignatúra pentitenciárai reformja fűződik a nevéhez. Reformista püspököket bátorította, rendelkezése értelmében csak 14 püspök marad Rómában kuriai szolgálatra, a többi visszaküldte az egyházmegyéjébe. Támogatta a Jezsuitákat. 1552-től Rómában a német kollégiumot a Jezsiták vezetik. Angliában ekkor indul a katolikus restauráció Aragóniai Katalin segítségével. Jelszava „Vias tuas Domine, demonstra mihi”. Zarándoklatokat szervezett Rómába, a humanisták is támogatta.	Alcantarai szt. Péter 1490-1562;	
1551		Robert Etienne (Stephanus) Erasmus javított újszövetség kiadása (Regia 9 16 kéziratra épül a kiadás).		
1551		Gregoriana Egyetem Róma. 1551-ben alapította Loyola-i Ignác a jezsuiták képzésére		
1551		Heltai Gáspár: Mózes öt könyve (Kolozsvár)		Giustiniani Benedetto Exeg. 1551-1622
1551		Mexikó – Lima San Carlos egyetem alapítása		Reuchlin Johannes 1455-1522
1554	Zsidó színódus	Ferrara Zsidó. Színódus - A kétnejűség engedélyezése, ha az első házasságból nem született gyermek.		
1553		Ferrara Biblia Nyomta Abraham Ibn Usque		
1553		Queen Marry - Zsoltároskönyv 14. századi szöveg 223 színes nyomat, jelenleg a British Library-ban található		
1555		Augsburgi vallási béke. Záradékok: <i>Csak a katolikus és a lutheránus konfesszió köt békét (nem a református). Az alattvalók kötelesek uraik vallását követni (cuius regio eius religio). Az egyházi fejedelmek személyes hitelveik megváltoztatása esetén a hivatalukat kötelesek letenni (reservatio ecclesiasticum)</i>		
1556		Zsidó könyvek nyomtatása Genfben		
1556		Leköszönés (resignatio): V. Károly (†1558) testvére, Ferdinánd lesz a német-római császár, míg Spanyolország a fiához, II. Fülöpöz csatlakozik.		
1550?		Mórus Tamás, Cranmer és Foxe igazolják, hogy léteznek az evangéliumok angol fordítása már a 11. században; Márk, Lukács, Pál		

		levelei a 14. században, Jelenések könyve a 11. században.		
1553-1558		I. Mária Anglia trónján , angol Szentírás publikálása (kivéve Genfi ÚSz 1557), sok pap elhagyja Angliát.		Buxtorf Johann d.A. 1564-1629 Galileo Galilei v)1564-1642 Bruccioli Antonio 1566
1553		Vatikán megalapítja a Gregoriana Egyetemet		
1555		II. Marcell pápa - Világi nevén Marcello Cervini, aki Montepulcinóban született. Kedvelte a klasszikus irodalmat, Cicero De amicitia művét fordította. Karrierjében Alessandro Farnese bíboros támogatta az előmenetelét. Pápa követe volt V. Károly udvarában. Jámbor, egyszerű, tisztánlátó egyházi vezető volt. Trentói zsinat egyik elnöke. Pápai udvart egyszerűsíti, az asztali arany adények használatát beszünteti. Csak három hétig uralkodott. Pier Luigi da Palestrina neki írta Missa Papae Marcelli c művét.		Sánchez Gáspár exeg. 1554-1628
1555-1559		IV. Pál pápa –Világi nevén Gian Pietro Caraffa, aki 1476-ban Avellinon született, nagybátyja Nápolyban neveltette. 1500-ban lép a pápai udvarba protonotárius-ként. 1506-ban pápai legátus volt Spanyolországban. 1520-ban Exurge Domine bulla megszövegezésében részt vett, mely Luther ellen irányult. Ezt követően lemondott a püspökségéről, szabályozott papi rendet alapított. 1525 pestis járvány alatt önfeláldozóan segíti a betegeket. 1536-ban visszahívják Rómába, bíboros lesz, az inkvizíció prefektusa, reform tervezetet dolgoz ki: Consilium de emendanda Ecclesia, a hivatalra való jelölések gyakorlatát az ő idejében változtatták meg.	szt. Kajetán 1480-1547;	Lorin Jean de Exeg. 1559-1634
1556		Béza latin Újszövetsége		Buxtorf Johannes hebr. 1564-1629
1557		Evangélikus teológia elődje – Soproni latin iskola.		
1558-1603		I. Erzsébet Anglia trónján		Contzen Adam exeg. 1571-1635
1563	Zsidó	Könyvek nyomtatása Szafedben Izrael és Londonban		
1559-1565		IV. Pius pápa - Világi nevén Angelo Medici, akinek az apja orvos volt, Milánóban született. Jogot Páviában tanult, Farnese bíboros szolgálatában állt, amikor az III. Pál néven pápa lett. A pápa Ragusa püspökévé nevezte ki, majd bíborossá kreálta. IV. Pál idején kegyvesztett lett. Bőkezű, szívélyes, megfontolt vezető volt. Fiatal korában reneszánsz módon élt, erről tanúskodik 3 törvénytelen gyereke is. Közvetlen munkatársa Margherita nővére volt, valamint Boromei Frederico és Károly. Folytatta a Trentói zsinatot, amelyet egyszerre folytatásnak és új zsinatnak is lehetett értelmezni az Ad Ecclesiae regimen bulla alapján. Záró nyilatkozata lett a <i>Professio fidei tridentinae</i> , melyre mindenkinek esküt kellett tenni. Pápai kúria reformját indította el, pontos dogmatikus tanítások megfogalmazására törekedett, a Catechismus Romanus kiadása is a nevéhez fűződik.	Avilai szt. János 1550-1569;	Tirinus Jacobus exeg. 1580-1636
1560		Genfi Biblia , ÚSz Tyndale Máté verziójának javítása Béza-féle ÚSz-gel (1556), ÓSz javítás a Great Bible segítségével, olvasható Skóciában (de nem Angliában), legalább 140 kiadást ért meg. 1560 Skót Presbyterianus egyházat alapítja John Knox (1505-1572), aki nem ért egyet a lutheránusokkal szakramentális és egyházkormányzati kérdésekben		Cornelius a Lapide exeg. 1567-1637 Pineda Juan exeg. 1558-1637 Bonfrere Jacques exeg. 1573-1642

		1563 Az Episzkopális egyház 39 cikkelye.		
1561		Heltai Gáspár: Újtestamentum (Kolozsvár)		
1563		Heidelbergi katekizmus (Z. Ursinus, C. Olivetanus), a református egyház hitvallása. Lutheránus vita Melanchton követői és az „igazi lutheránusok” között		
1563		Falacius Illyricus vezeti a fejedelmeket a megegyezéses „konkordátum-formulához”. A legtöbb fejedelem és népegyház kapcsolódik ehhez.		
1563		Győri papnevelő intézet alapítása- Dallos Miklós püspök		
1564		IV. Pius nyilatkozata a tridenti zsinat zárásaként. <i>A klérus feladata, hogy megőrizze a tridentinum tanítását. További eredmények: 1566 Római katekizmus, 1568 Római breviárium, 1570 Római misszálé, (hivatalos misekönyv) 1582 XIII. Gergely naptárreformja, 1590 Neo-Vulgata kiadás.</i>		Malvenda Tamás exeg. 1566-1628
1566		Esztergomi papnevelde- Oláh Miklós érsek alapítása		
1566-1572	V. Pius pápa	- Világi nevén Michele Ghislieri, aki szegény család gyermeke volt, ezért a domonkos rendbe lépett. Paviában tanított és az inkvizíció munkatársa lett. IV Pál előtt maga is eretnek gyanúba keveredett. Megválasztása után szerény pápai udvartartást vezetett. Bevezette, hogy a vatikáni protokolban, a pap megelőzi a fejedelmet. Csak a lelkek üdve érdekelte. Pápai ruha alatt mindig duva csuhát viselt. Papság életmódjának pontos szabályozására törekedett. Katekizmust adott ki a plébánosok számára. Breviarium Romanum (1568) Missale Romanum (1570) Bibliotheca Sancta (1566) bibliatudományok kézikönyve, egyház atyák műveinek kiadása az ő kezdeményezésére jött létre. Collegium Romanum-ot alapítja a papság képzésére, Néri szt. Fülöp munkássága az ő pápaságára esik. Szerzetesi fogadalmak rendszerét rendezi, pápai klauzurat vezet be, zsolozsma kötelezettséget ír elő a papoknak, kolostorban lakást a szerzeteseknek. Nélkülözhető bíborosokat egyházmegyéjükbe küldte vissza. Missziót indít Amerika, Ázsia, Afrika országaiba. Portugál egyház bevételeinek 1/3-at a brazil és japán missziók céljaira rendelte. Michael Bay eretneksége zavarja tevékenységét, aki Leuwen (1544) trentói zsinaton szakértő volt: De libero arbitrio és a De justitia et de justificatione műveivel hívta fel magára a figyelmet, a műveket a Salamanca-i egyetem bírálta. Bay ellen indított eljárás titkos volt, az iratok elvesztek, az elítélés általános. Talán később Jansen vette át tételei egy részét. 1568 Chisea del Gesu építését segíti, amely az első barokk templom Rómában és ezzel elkezdődik a barokk művészet virágzása a katolikus egyházban.	Borgia szt. Ferenc 1510-1572; Neri Fülöp 1515-1595 V. Piusz 1504-1572; szt. Szaniszló 1550-1568; Szt. Tribiusz pk. 1538-1606; b. Campion Ödön vt.1540-1581;	
1569-1572		Plantin Poliglott Biblia- 1569-1572 nyomták II. Fülöp Spanyol király parancsára.		
1567-1622		De la Sale Ferenc (1665 szent, 1878 egyházdoktor cím) Anncy püspöke. 1622 Chantal Franciskával együtt megalapították a Visztációs rendet, szalézianusok (nők oktatása)		

1571		Zsidó Könyvek -Nyomatása Lublinban Lengyelországban		
1571		Utrecht-i Zsoltár Cotton sír Robert (+1631) híres londoni kéziratgyűjtő birtokába került		
1571		A törökök legfőbb ereje a keresztény Európa ellen irányul, a keresztény tengerészeket kéri, hogy imádkozzák a Rózsafüzért a Szűz Máriához (Lepantói csata)		
1572-1585		XIII. Gergely pápa - Világi nevén Ugo Boncompagni, aki polgári családból származott, Bolognaban jogot tanult, és tanszéket vezetett. Volt egy törvénytelen fia is világi korszakából. 1539-ben egyházi szolgálatba lépett Rómában, elimerést szerzett műveltségével. IV Pál jogi és diplomáciai feladatokkal bízta meg. 1559-ben Vieste (Foggia) püspöke lett. Boromeo Károly bíboros barátja volt. Spanyol inkuizíciónál tárgyalta Bartolomeo Carranza, és Toledo érsek ügyét. V. Pius féle kánoni revízió tagja. Koncentráta a reform erőket. Bizottságot hozott létre a zsinati rendelkezések betartásának ellenőrzésére. Német-Magyar kollégiumot alapított a papnevelés céljaira és azt a jezsuitákra bízta. Angol kollégiumot alapított. Oratoriánusok (Néri szt. Fülöp) rendjét jóváhagyta. Jezsuitákat támogatta, övék az össze kollégium Rómában és másutt is sok helyütt. Németországban Cassianus atya Svéd és Oroszországban Possevino atya vezetésével. Jezsuiták ekkortól a pápa végrehajtó szerve lett. Hittérítéseket támogatt: Dél-Amerikában Jezsuita missziókat szervezte. Fülöp szigetek evangelizációját támogatta. Manilla püspökségét állította fel. Misszió Goában. Naptár-reformot indított, Julián naptár helyébe 1582 –es év 10 nappal rövidebb okt 4 után okt 15 következett. Pogári naptár és a napévek összhangját teremtette meg. Híres művészeket hívott Rómában: Giacomo Vignola, Giacomo della Porta, Giorgio Vasari, Girolamo Muzino. Szorgalmazta a katakombák feltárását. (1578)	Bertrán szt. János Lajos 1526-1581; Cantelicei szt. Félix 1515-1587; Mór szt. Benedek 1526-1589; Avellinói szt. András 1521-1608; Brindisi szt. Lőrinc 1559-1619; Solano Ferenc 1549-1610; Limai szt. Róza 1586-1617;	
1572-1606		Bishop's Bible , helytelen és elégtelen revíziója a Great Bible-nak, ezért újra egybevetették a héber szöveggel. Az első, amelyet püspöki ajánlással tettek közzé Angliában 1582 Rheims ÚSz, Coverdale, Bishops', és a Genf-i Biblia alapján követi Wyclif-et.		
1580		Evangélikus egyház „Konkordációs könyv” – szimbólumok gyűjteménye (hitvallások): <i>Niceai, Luther katekizmus, Augsburgi konfesszió, Apologia, c művek megszületése. A vita közben a megszilárdul a lutheránus ortodoxia álláspontja (igazhitűség).</i> Ortodox teológia: <i>egyedüli tekintélye a Szentírásnak van (sola scriptura), ezt főleg a katolikus tekintélyelvűség ellen használják, a pápa, a zsinatok és a hagyomány ellen.</i> De a Szentírás törvény lesz, az egyes tanítási kinyilatkoztatások gyűjteménye, melyet a Szentlélek (a Szentlélek ujj), a Szentírás könyveiben szó szerint megadott (szó szerinti kinyilatkoztatás – verbal inspiratio).		Sylvius Franciscus exeg. 1581-1648
1575		Leideni egyetem alapítása		

1582		Theodor Beza Újszövetség javított görög szövege Palatin kiadása.		
1585-1590	V. Szixtusz pápa	– Világi nevén Felice Peretti , aki 1521-ben született szegény családba, minorita szerzetes lett. Ferrarában teológiai doktor, Velencében az iquisitió szolgálatába lépett. IV. és V. Pius pápa is kitüntette, ferences rendfőnök lett, pápai gyóntató, 1570 –ban fermói érsek. XIII. Gergely idején kegyvesztett lett, visszavonultan élt. 65 évesen választották pápának. Gyorsan és jól döntött. Pápai állam rendjét szabályozta. Róma és területe ellátását megszervezte, mocsarakat lecsapolta. Kúriai kiadásokat csökkentette, könyvelést mindig ellenőrizte. 1586-ban a bíborosi kollégiumot átalakította és a bíborosok számát rögzítette. 15 bíborosok vezette kongregációt hozott létre körülírt jogkörrel. Ezek a következők: Inquisició, Index, Zsinat, Püspökök, Szerzetesek, Signatura apostolica, Ritus kongregáció. Ezenkívül létrehozta a vatikáni nyomdát. Ad limina látogatások bevezetése, (Romanus Pontifex 1585) ami azt jelentette, hogy az egyházmegyes püspök 3-vagy 4 évenként köteles beszámolni a pápának egyházmegyéjéről. (Relatio status diocesis) . Rómának új vízvezetékeket épített. Vulgata kiadását rendelte el, melyet előbb Sirletto bíboros, majd saját maga javított. Sok hiba és ellenvélemény miatt azonban visszavonták. XIV Gergely Colonna bíboros vezetésével újabb bizottságra bízta a kiadását. Ennek eredménye a Szixtusz- Kelemen Vulgata.	Pazzi szt. Magdolna 1566-1607;	
1586		Félegyházi Tamás: Újtestamentom (Debrecen)		
1590	VII. Orbán pápa	– Világi nevén Giambatista Castagna genovai nemes. Bolognaban jogi doktorátust szerzett és 32 évesen lett pap. Trentói zsinaton jelen van, mint püspök. 13 napos pápaság után maláriában halt meg.		Cordier Balthasar exeg. 1592-1650
1590		Károli Gáspár gönczi református prédikátor és társainak teljes bibliafordítása.		Cappel Luis exeg 1585-1658
1590		A Vulgata edicio Sixtina -Klementina		
1590		Michelangelo befejezi a Szent Péter bazilikát		
1590-1591	XIV. Gergely pápa	– Világi nevén Niccoló Sfondrati cremonai nemes, aki Perugiában és Paduva-ban tanult. 1560-ban Cremona érseke lett, 1583-ban bíborossá nevezték ki. Fedhetetlen életet élt, Néri Fülöp és Lelissi szent Kamill barátja volt, Boromei Károlyt nagyra értékelte. Jezsuita intézményeket segítette. Csak mindössze 10 hónappig uralkodott.	Lellisi szt. Kamill 1550-1614;	
1591	IX. Ince pápa	– Világi nevén Giovanni Antoni Facchinetti, aki Bolognából szegény családból származott. Tanulmányai után 1560-ban Nicastro püspöke lett, majd Velencében nuncius, jeruzsálemi pátriárka. Pápa konzultánsa volt, az inkvizícióban és a Signatúra Apostolikán. 1583-ban bíboros lett. Sokat böjtölt. Rómában igyekezett a bűnözést megfékezni, a rászorulóknak gabona szállítmányokat rendelt Rómába. Pápa választás módját reformálta. Az egyházi birtokok eladását megtiltotta. Az államtitkárságot szakosította és Francia, Spanyol és Német osztályt hozott létre. Egyszerű megfázásban halt meg.	Gonzaga szt. Alajos 1568-1591;	Böhme Jakob 1575-1624 Grotius Hugo 1583-1545 Jansen Cornelius 1585-1638
1592		Zsidó könyvek nyomtatása Krakkóban		
1592-1605	VIII. Kelemen pápa	– Ippolito Aldobaldini Fannó-ban egyszerű családba született.	Japám vértanúk:	Walton Bryan exeg. 1600-1661

	Padovában Perugiában, és Bolognában tanult. Szentszéki ügyvéd lett. V. Szixtusz alatt gyors egyházi karriert futott be, hamar főpenitenciárius lett. Lengyelországban legátus. Remek jogász jó diplomata volt. Oltárszentség iránti tisztelete egyedülálló volt. Szixtusz- Kelemen féle Vulgata új kiadása (1592) a nevéhez fűződik. Indexet hoz létre amelyre jegyzékbe veszik a tiltott könyveket. Központi liturgikus könyveket adott ki, 1593-ban Pápai szertartáskönyv (1596), Püspöki szertartáskönyv (1600), Breviárium (1602), Miskönyv (1604). Hittérítőket támogatja japán és kínai misszióban Matteo Ricci jezsuita (1583) sikeresen tevékenykedik. Jezuita dominikánus szerencsétlen rítus vita (Molinosz és Banez) ekkor zajlik. Kegyelem szabadság és a szabad akarat kapcsolata a vita tárgya. Az 1600-as szentévtben 3 millió zárandok volt Rómában.	Miki Pál és társai 1597; Calazansi szt. József 1556-1648 (skola pia); Leonardí szt. János 1541-1608; Porres szt. Márton 1569-1639 (Lima);		
1596		Ukrán egyház – mivel a Lengyel királysághoz tartozott – visszatért a római katolikus egyházba. Ez a legnagyobb bizánci egyház katolizálása.	Polocki szt. Jozafát 1580-1623;	Sylveria Joao Exeg. 1592-1687
1597		Canisius Péter , első német jezsuita, Németország „második apostola”		
1602	Oxford	Könyvtárat visszaállította Queen Elisabet és Thomas Bodley		
1603-1625		I. Jakab Anglia trónján; az első, aki Nagy-Britannia királyának hívhatja magát (a hivatalos unió 1707-ben).		Amelote Denis exeg. 1609-1678
1605		XI. Leó pápa – Világi nevén Alessandro de Medici 1531 Firenzében született korábban Cosimo Medici képviselője a pápai udvarnál. 1573-ba Pistolia püspöke, 1574-ben Firenze éreke, 1583-ba bíborosi kollégium tagja. Mindössze 10 napig uralkodott.		
1605-1621		V. Pál pápa – Világi nevén Camillo Borghese, aki a tanulmányait Perugiában és Rómában végezte. VIII Kelemen idején ő volt a legjámorabb főpap. 1593-ban követ volt Spanyolországban. 1603-ban pápai helynök lett Rómában, a római inkvizíció tagja skócia protektora. 52 évesen választották pápává. Szemlélődő, nyugodt és fennkölt, kötelességtudó vezető, aki távortartja magát a nagy politikától. Szűz Mária tisztelő és a szentekhez gyakorta fohászkodik, takarékos uralkodó. Molinosz és Banez vitája ekkor zajlik a szabad akaratról, felmentette mindkét álláspotot. A katolikus egyhában a teológiai pluralizmus kezdete, emberi méltóság tiszteletét szorgalmazta. Összeütközésbe került Velencével a 30 éves háború idején. Liturgikus reformot vezetett be. Ennek eredménye 1614-ben Római szertartáskönyv. Bellarmin hittankönyvei a fiataloknak. Hittérítő évszázad pápája, aki szorgalmazta Paraguay-ban az indiánok megtérítését. C. Aquaviva SJ generális állandó missziós központok építését kezdeményezte (1607). II. Fülöp király támogatja elképzelését, létrejönnek az ún. „redukciók”. Roberto Nobilis szorgalmazza Indiában a bramín szokások elfogadását a hatékonyabb misszió érdekében. (1606), de a pápai udvarban a szinkretizmus vádjával illetik. Galilei pere – Siderius nuncius (1610) műve miatt, a perben a geo- és helio-centrikus világmép ütközik. Gelilei indexre került Kopernikusz tanaival együtt. A pápa elnapolja a pert.	Berchmans szt. János 1599-1621; boldog Agatangelus és Kasszián vt. †1638 (Abesszinia); szt. Bertalanról nevezett szt. Anna karm. apáca 1549-1626;	

1606		Carlo Maderno latin kereszt alakúra alakítja a Szent Péter bazilikát.	Szerafin kapucinus †1607;	
1608		Szenci Molnár Albert: Zsoltárfkönyv (Hannau)		
1609		Baptista egyházat alapít John Smyth , megtagadván a gyermekkeresztelést és fellép az állam és egyház elválasztásáért.		
1609-1610		Rheims-Douay Bible , az első katolikus angol Biblia, az ÓSz-et két kötetben publikálták és a nemhivatalos Löweni szöveget javították a Vulgata Sixtina kiadása alapján (1590). Az ÓSz szövege 1582-ből való (Rheims).	Ogilvie szt. János vt. (skócia) 1579-1615;	
1610		Káldi György jezsuita atya a Vulgatából készített katolikus magyar fordítást.		
1611-1800		King James (hivatalos) fordítás , a Bishop's Bible 1572-es kiadásán alapul, de használja a Rheims ÚSz-t 1582-ből. Megtalálhatók benne az apokrifok is, változatai számos kiadásban fellelhetők egészen 1800-ig. A javítók azzal vádolták, hogy „elítélhetően megrontotta Isten szavát”.	Chantal szt. Franciska 1572-1641	
1617		Piarista rend megalakulása Kalazanci Szt. József		
1618		A német reformátusok Dordrecht-i zsinata. A kálvini tanítás megszilárdítása: a református „ortodoxia” kezdete. Katolikus megújulás: 1. önreformáció (Itáliában, Spanyolországban új szerzetesrendek), 2. saját reform, mint válasz a hitszakadásra (tridenti zsinat), 3. fegyverkezés és támadás a protestantizmus ellen (ellenreformáció).	b. Márk, István. Menyhért vt. (Kassa) †1619; Sigmaringeni szt. Fidél 1578-1622;b. Sarkander János vt. 1576-1620;	
1620		Upsala egyetem alapítása Gustav Adolf Rigából, Poroszországból és Dél-Németországból jelentős mennyiségű könyvet vásárol.		
1621-1623		XV. Gergely pápa – Világi nevén Alessandro Ludovisi, született 1554-ben Bolognában és a jezsuiták nevelték. Jogot viszont Bolognában tanult. Ekkor határozta el, hogy pap lesz. Óvatos szűkszavú ember volt, aki 1621-ben bíboros lett. Pápaként Jezuíták és kapucínusok támogatója és barátja. 1621-ben Aeterni patris filius bulla – elrendeli, hogy a pápa választása zárt bíborosi ülésen történjék. Választási eljárást is szabályozta. Decetum Romanum Pontificem, 1622-be a választás pontos részleteinek szabályozására törekedett. Nagyhatalmak „veto”-ja azonban megmarad a pápaválasztáson. Propaganda Fide konregáció szervezése a missziók előremozdítására. A kuriában 13 bíboros két prelátus és egy titkár van. A gyarmati politikai színezetű hittérítés átalakítását szorgalmazta egyházi igehirdetésé. Hugonották ellen harcot indított.	Szalézi szt. Ferenc 1567-1622; Fourier Péter 1565-1640; Régies szt. Ferenc- János 1597-1640;	Hobbes Tomas 1588-1679
1622		Gyulafehérváron Bethlen Gábor főiskolai rangra emeli a református kollégiumot.		Morinus Johan 1591-1659
1624		Péchi Simon, első magyar nyelvű héberből fordított zsoltár-könyv (unitárius).		Comeius Johan Amos 1592-1670 Descartes René 1596-1650

1624		Elzevir kiadja az Újszövetség görög szövegét Leidenben – Textus Receptus		
1623-1644		VIII. Orbán pápa – Világi nevén Matteo Barberini Firenzei család árva gyermeke, nagybátyja Francesco Barberini részesítette vallási és humanista nevelésben. Jerzsuiták római kollégiumában nevelték. Jogot tanult, Signatúra Apostolikán dolgozott. Párizsban követ volt, kitűnően beszélt görögül. Széles jogi, politikai tapasztalat szerzett. Uralkodása idején a 30 éves háború folytatódott. Hittérítéseket szorgalmaz Ázsia, Afrika Latin-Amerika országaiban, missziókkal foglalkozó vegyesbizottságot hozott létre. Galieli per folytatódik, börtönre ítélik (1633) a vádlottat. Később II. János Pál elismerte az eljárási hibákat. Cornelius Jansen kegyelem és eleve elrendelés tana a legfőbb teológiai vita, akit kálvinizmussal vádoltak. Colosseum védelmét szerzi meg. Rokonainak jó vatikáni állásokat juttatott.	Ward Mária 1585-1645; Claver szt. Péter 1580-1654; Kanadai vértanúk (indiánok közt) †1642; Marillac szt. Lujza 1591-1660; Rókus González és társai vt. 1576-1628	Richelieu Armand-Jean du Plessis 1585-1642
1625-1649		I. Károly Anglia trónján	Páli szt. Vince 1581-1660 (lazar);	Cromwell Oliver 1599-1658
1626	Első	Faximile kiadás 16. századi Martirológium Hieronymianum.		
1627	Zsidó	Könyvek nyomtatása Amszterdamban		
1633		Elzevir kiadja a görög Újszövetséget 2. kiadásban Textus Receptus. AV kiadják Skóciában		Bernhardin de Picquigny exeg. 1633-1709
1635		Pázmány Péter Nagyszombatban egyetemet alapít, teológiai fakultással. Ezt az intézményt, melynek jogutódja a Bp-i egyetem Bölcsész kara volt 1992-ben a Szentszék katolikus egyetemnek ismerte el.		
1644		Angliában a „hosszú parlament” csak a héber bibliai kánont fogadja el, mint amelyet nyilvánosan felolvasnak az anglikán egyházban (következőkben eltávolították az apokrifokat).		Cherubinus a S. Joseph bibl.kutató 1639-1725
1644-1655		X. Ince pápa – Világi nevén Giovanni Battista Paphili 70 évesen lett pápa. Született 1574 Rómában, Római egyetemen utriusque iuris diplomát szerzett. 1597-ben szentelték pappá, 1604-ben szentszéki ügyvéd lett, 1621-ben Nápolyban nunciusnak nevezték ki, 1629-ben bíboros. Szívesen tart audienciát, tárgyaló partnereivel bizalmatlan, kirobbanóan szenvedélyes vezető, nepotizmust a saját biztonsága érdekében támogatta. Sógornője Olimpia Maidalchini nagy befolyással bír a pápára, mindenki az ő kegyét kereste. Jansenizmus elítélte. Bernini művészi tevékenységét támogatta.		Lighfoot John 1602-1675 Coccejus Johannes 1603-1669
1645		Párizsi Poliglott 1629-1645 között Morinus és társai		
1648		Könyvnyomtatás „az ördög bibliája” – a kártya nyomása Csehországban királyok képeivel.		
1653		Londoni Poliglott 1653-57 6 kötet		
1653-1658		Oliver Cromwell Anglia ura		Milton John 1608-1674
1655-1667		VII. Sándor pápa – Világi nevén Fabio Chigi, aki született 1599-ben Siénában, árva gyerek volt, akit a nagybátyja nevelt. Erős irodalmi éreklődése volt, verseket írt, jó memóriája volt. Teológiát Siénában tanult. 1635-ben pápai vizitátor Máltán. 1639-	Eudes szt. János 1601-1680; Copertinoi. József	Simon Richard exeg. 1638-1712

	ben kölni nuncius lett, 1644-ben részt vesz a münsteri békekonferencián, vesztfáliai béke-tárgyalásba viszont nem avatták be. Pápaként Mazarin és a francia napkirály ellensúlyozására törekszik. Velencét támogatta a török elleni harc miatt. Gustáv Adolf svéd királyi látogatása Rómában 1655-ben ekkor történt. Krisztina bérmlása. Jansenizmus elítélése fűződik a nevéhez. Párizsban misszió szemináriumot alapított a Propaganda Fide vezetésével. 1659-ban útmutatót szerkesztett a misszionáriusoknak, amelyben kérte, hogy ne követeljék a megtérítettektől az összes régi hagyomány feladását. Tiltja a missionáriusoknak a kereskedést. Távolságot tartott a gyarmatosítóktól. Gyarapította a Vatikáni könyvtársat, Szt Péter templomban a katedra oltárt építette. Szt. Péter téri kolonádokat ekkor építették. Pénzügyi reformokat vezetett be a pápai államban.	1603-1663;	
1648-1678	Szmirna – Hamis zsidó messiás Sabbataj Zewi (1626-1676), az ő ténykedését komolyan veszik Vilna, Grodo, Hamburg, Hamel, Amszterdam, London, Avignon, Velence, Livorno, Jeruzsálem, Gáza, Kairó Magát messiásnak kiáltotta ki Szalonikibe, 1900 követője mohamedán lesz, valójában zsidó marad. Jeruzsálem 1665. 12667-ben elfogadja az iszlámot Isztambulban sok követője kiábrándul belőle.		Bengel Johan Albrecht exeg. 1687-1752
1658-1712	Richard Cromwell Anglia ura		Heidegger, J. Heinrich 1633-1698
1660-1685	II. Károly Anglia királya , alatta kezdődött meg a királyság visszaállítása, majd folytatódott II. Jakab idején. Visszavonta a „hosszú parlament” döntését (1644), visszahelyezte az apokrifokat (deutero-kanonikusok) a Bibliába.		Calmet Augustin exeg. 1672-1757 Spinoza Baruch Benedictus 1632-1677 Locke John 1632-1704 Simon Richard Orat. 1638-1712
1661	Algonquin Első amerikában nyomott Biblia , kiadója Samuel Green, aki John Eliot Algonquin indián biblia verzióját adta ki.		
1667-1669	IX. Kelemen pápa – Világi nevén Giulio Rospigliosi Született Pistoianban 1600-ban. Rómában a jezsuiták kollégiumába tanult filozófát és teológiát. 1623-25 filozófia tanár lett, 1632-ben Signatúra Apostolika előadója. 1636-ban S. Maria Maggiore kanonokjává nevezték ki. 1643-ban Penitenciáriusi hivatal kánonjogásza lett. 1644-ben Spanyolországi nunciusa. 1657-ben Tarsoszi érseki kinevezést kap, és vatikáni államtitkár lett. Filozófiai és teológiai műveltsége kiváló, a szegényeket támogatta. Jansenizmust elítélte. Kibékült Arnaulddal, török elleni háborúra mozgósított. Velenceiek emiatt nem nagyon hálásak.		Shaftesbury Anthon Ashey Cooper 1621-1683
1667	Shemaka-i földrengés Kaukázusban, 80.000 ember hal meg.		Pascal Blaise 1623-1662
1669-1703	Református. Gerhard Tersteeger, misztikus, énekszerző („Lelki virágoskert”). Angol ébredési mozgalmak a pietista befolyás alatt. A gyökerében felfedezhető a hernnhuti hatás.		Bossuet Jacques-Benigne 1627-1704
1698	Jezsuiták akadémiát nyitnak Kolozsvárott ez a kolozsvári egyetem első intézménye.		
1701	Telekessy-féle papnevelő Egerben		
1770	J. Mill Újszövetség javított görög szövege Oxfordban jelenik meg.		

1670-1676	X. Kelemen pápa – Világi nevén Emilio Altieri római patricius családba született. Római kollégiumban és a Sapientia egyetemen tanult. 1623-ban Lengyel nunciatúra asszisztense lett. 1627-ben Camerino püspökévé nevezték ki. 1657-ben püspöki kongregáció titkára. 1667-ben kincstárnok, 1669-be bíboros lett. Kedves modorú, együttérző ember. Uralkodása idején a gallikanizmus vitája zajlik, nehezményezi, hogy használja a betöltetlen püspöki javakat a király. IV Mohamed alatt török újra támadott. 1673-ban Sobieski János Lengyelországban és Odescalchi bíboros saját sereg Dnyeszternél csapást mér a törökre. Pápai állam pénzügyeit rendezte, adócsökkentéseket vezetett be.	tiszt. Csepelényi György 1626-1674;	Abuzit Firmin exeg. 1679-1767 Leibnitz Gottfried Wilhelm 1646-1716
1675	John Fell Újszövetség görög javított szövege Oxfordban jelenik meg.		
1676-1689	XI. Ince pápa – Világi nevén Benedetto Odescalchi, aki született 1611-ben Comóban. A jezsuiták nevelték Nápolyban tanult jogot, Ferrarában működött. 1654-ben ad limina látogatásra ment a pápához, de ott is fogta és a szolgálatára rendelte. Visszavonultan élt, jótékonykodott. Aszkéta típus volt. Nagy hátránya, hogy az Itálián kívüli helyzetet nem ismerte. A diplomáciai ravaszágokban járatlan, könnyen be lehetett csapni. Teológiai műveltsége hiányos, előbb a quietista Molinosz védelmezőire hallgatott. Diplomáttal szemben tartózkodó volt. Papság és szerzetesek fegyelmét erősítette. Kötelező hitoktatást rendelt el, aggályos lelkiismeretű, bíborosi kinevezéseknél nehezen döntött. IV Mohamed 1683-ban Bécsset ostroma, ezért iszlám ellenes keresztes háborút szervezett. XIV Lajos kapcsolata a szultánnal akadályozza a pápát a háború szervezésében. Sobieski János felmenti Bécsset, hadizsákmányt a Czesztóhová Mária-nak adományozta. A győzelem hírére rendelt el a Mária neve ünnepet. Európa felszabadítása a török alól elkezdődött. Elítéli a gallikanizmust, laxizmust és quietizmust. (Miguel Molinosz (1628-1696) Lelki kalauz.) Fénelon franciaországban terjesztette tanait. Rabszolga kereskedelmet betiltotta. Ellenzi a vegyes házasságot a protestánsokkal. Egyházi állam jövedelmeit gazdagította.	Angelus Silesius (Johann Scheffer) 1624-1677 Alacoque Margit 1647-1690; XI. sz. Ince pápa 1611-1689;	Sabbatai Zewi (Menachem Effendi) 1626-1676 Elia ben Loeb von Fulda 1650-1720
1686	Amszterdam két híres könyvkötője és nyomdása Magnus Albertus, és Elzevier		
1685-1688	II. Jakab Anglia királya, majd megfosztják a tróntól		Houbigant Charles-Francois exeg. 1686-1783
1689-1702	III. Vilmos Anglia királya, 1694-ig II. Mária királynővel.		Smits Wilhelm exeg. 1704-177,
1689	Krisztina svéd hercegnő könyvtára, később a Vatikáni könyvtár része Bibliotéca Alexandrina		
1689-1691	VIII. Sándor pápa – Világi nevén Petro Ottoboni, aki született 1610-ben Velencében. Pádovában utriusque iuris doktor és húszévesen Rómába került. 1643-ban a Rota (legfelsőbb pápai bíróság) auditora. 1652-ben bíboros, Brescia püspöke. Jól tályékozott, előrelátó, viszont szereti a pénzt. Készséges és mindenki számára megközelíthető, jó tárgyaló. Családját előjogokkal ruházta fel. Gallikanizmus és Jansenizmus elleni küzdelem folytatódott. Velencét támogatta.	Liguori Alfonz Maria 1669-1787	Carmeli Michelangelo exeg. 1706-1766
1691-1700	XII. Ince pápa – Világi nevén Antonio Pignatelli, aki született 1615-ben Spinazzolában. A jezsuiták nevelték, utriusque iuris doktor fokozatot szerzett, és	b.Keumurgian Gomidasz vt. 1656-	Weitenauer Ignaz exeg. 1709-1783 Molinos Miguel 1628-1697

		1646-ban inkvizítor lett Máltán, 1652-ben larissai érsek, egyben Viterbó komrányzója. 1668-ban Bécsben nuncius, X Kelemen száműzte Rómából, XI. Ince viszont bíborossá nevezte ki. 76 évesen választották pápává. A papság számára előírta a kötelező lelkigyakorlat végzését és a reverenda viselését. A pestis és földrengés áldozatait segítette. Szerzetesi noviciátus intézményét megreformálása. Elítélte a gallikanaizmust, quietizmust. Missziókat támogatott Amerika, Afrika, Ázsia országaiban, uralkodása alatt kezdődött Kalifónia misszionálása. Kinában Kanghi császárt támogatta.	1707; Di Girolamo szt. Ferenc 1642-1716;	
1693		Cataniai földrengés (Olaszország), 60.000 ember hal meg.		Alter Franz Bibl.krit. 1749-1804
1694-1768		H. S. Reimarus , a legkeményebb támadás a kereszténység ellen a 18. században. Visszatérés a feltámadás és a részeg tanítványok kérdéséhez (Jézus testének elrablása teória). Bibliai igazolása: ellentmondások a feltámadási elbeszélésekben. Reimarus írásait 1774-ben „Egy ismeretlen töredékei” (Wollfenbütteli töredékek) Lessing adta ki.		Reimarus, H. S. exeg. 1694-1768 Isenbiehl Johannes exeg. 1744-1818 Sandbichler Aloysius Exeg. 1751-1820
1700		Hannover zsidó-keresztény vita – A zsidókat nem sikerül keresztény hitre téríteni. „Mi abban hiszünk, amit tanultunk. Hadd ragaszkodjanak a keresztények ahhoz, amit ők tanultak.”		
1700-1721		XI. Kelemen pápa –Világi nevén Giovanni Francesco Albani, aki született 1649-ben Urbinóban. Rómában tanul, Arkadia Akadémia tagja (Svéd) 20 évesen. Signatúra Apostolikán referens lett, a pápai Brevek titkárságán. 1690-ben Albani bíborosa, Tekintélyes külső, és nagy diplomáciai tapasztalat jellemezte. Nagy munkabírású volt. Uralkodása alatt Savoyai Jenő Péterváradnál győzelmet aratott a török felett (1716). 1718-ban pozsareváci békét megkötötték és ezzel a statusquot szentesítették a Balkánon. Véső rendelkezéseket adott ki a janzenizmus ellen. Pasquier Quesnel – Újszövetség erkölcsi magyarázatai jelennek meg 1699-ben. Kínai rítusokat engedélyezte, egyetlen feltétellel, hogy Konfuciuszt csak tanítómasternek és nem istennek nevezik. 1704-ben viszont a Propaganda Fide kongregáció mégis elítélte a kínai rítusok használatát. Kanghi császár ezt sértésnek vette, és ez véget vetett a kínai kereszténységnek. A pápa szenvedélyes éremgyűjtő volt. Rómában kutakat létesített, vö. „Bocca dei Verita”.	Grignon de Montfort szt. Lajos 1643-1716; De la Salle János 1651-1719;Giuliani szt.Veronika 1660-1727;	Bengel Johan Albrecht 1687-1752
1702		Színes nyomás Jakob Christof (1667-1741) az első, aki színes nyomatokat készít a négy fő szín keverésével.		
1702-1714		Anna Anglia királynője		
1706	USA	Fanklin Benjamin nyomdász, Könyvkiadó, Államfő.		
1705		Ph. J. Spencer, fő műve: Pia desideria (Jámbor óhaj), az egyházi állapotok kritikája és reformjavaslatok		Vico Giambatista 1688-1744 Wettstein Johann Jakob 1693-1754
1710		Canstein választó fejedelem megalapítja az első Bibliatársulatot Elzevir görög újszövetségének a második kiadását nyomják folyamatosan..		

1710	Zsidó	Könyvek Nyomtatása Hamburgban		
1714-1727		I. György Anglia királya		
1714		AV közlésteszik Írországban		
1717		Szabadkőművesség alapítása: Anglia: F. Bacon, J. Locke, D. Hume: empirizmus, szkepticizmus, deizmus. Franciaország: R. Descartes: racionalizmus, F. Voltaire: egyházkritika, D'Alembert és Diderot: népi felvilágosítás (enciklopédiák). Németország: G.W. Leibnitz, C. Wolff, I. Kant, racionalizmus és kriticizmus.		Callenberg Johann Heinrich 1694-1760 Reimarus Hermann Samuel 1694-1768
1717-1780		Mária Terézia, uralkodik: 1740-1780 között		Hamann Johann Georg 1730-1788 Herder Johann Gottfried 1744-1803
1718		Nary-féle ÚSz katolikus angol változata, kevésbé terjengős, mint a Reims-Douay.		Baal Schem Tob 1700-1760
1721-1724		XIII Ince pápa - Világi nevén Michelangelo Conti, aki született 1655-ban. POLI-ban, nemesi családban és a jezsuiták tanították. Assisi kormányzója lett, 1695-ben nuncius Svájcban, 1698-ban nuncius Lizabonban, sajnos az egészsége nem a legjobb. Pápasága alatt adta ki az Unigenitu bullát (1713), amely elítélte a jansenizmust. Sajnos 1723-ban, már kínában tilos a kereszténység. 1724-ben császári jóváhagyással üldözik a misszionáriusokat, a domonkosok a jezsuitákat okolják ezért. 1773-ban jezsuiták rendszabályozása, már a betiltás előszele volt. 1723-ban már a jezsuiták nem vehettek fel újabb noviciusokat.		
1725		Bengel J.A. Újszövetség kritikai görög szövegének kiadása		
1725		Obarra Kpaqio, Madridban az első színes nyomat.		
1726		Ausztria királyi könyvtár – most nemzeti könyvtár építette J.B. Fischer.		
1725-1791		J. S. Semler, történetkritikai iskola alapítása a bibliatudományban. Később a bibliai kánon keletkezésének igazolása, ennek következménye a „verbalis-inspiratio”, a szó szerinti kinyilatkoztatás megkérdőjelezése.		
1724-1730		XIII. Benedek pápa – Világi nevén Pietro Francesco Orsini, aki 1649-ben született Gravinaba. Domonkos prédikátor lett, Nápolyban, Bolognaban, Velencében, Bresciaban folytatott tanulmányokat. 50 éven keresztül pasztorációs tevékenységet végzett, 1672-ben lett bíboros. Alázatossága elismert volt, kemény askéta, szerzetesi ideálokat követett, nem rendelkezett a diplomata ravaszságával, túlzott hiszékenység jellemezte. Credite nobis coelium (1725) enciklikájában a papi szemináriumok kongregációját állította fel, a papság képzésére nagy gondot fordított. Biborosok fényűzése ellen fellépett, és tiltotta a szakál és paróka viselését. A szentek tiszteletét szorgalmazta. A hittérítőket bátorította. 1726-ban az apostoli vizitátort nevezett ki Orinoco-ba. 1704-ben betiltotta a kínai rítusokat.	tiszt. Kelemen Didák 1683-1744;	Febronius Justinus 1701-1790
1727		August H. Franke: jelentős alapítványt hoz létre, hallei árvaház, misszió, Bibliatársaság.		Immanuel Kant 1724-1804
1727-1760		II. György Anglia királya		

1730-1740	XII. Kelemen pápa – Világi nevén Lorenzo Corsini, aki született 1652-ben Firenzében. A jezsuiták neveték a római kollégiumban. Pisaban jogot tanult, 1691-ben bécsi nunciatúrára került, 1706-ban bíboros lett. A sakkjáték mestere volt, pénzügyi kérdésekben igen járatos, öreg korára sajnos látása megromlott, és köszvény kínozta. Pápaként Niccoló Norcia rossz pénzkezelését elítélte.. 1738-ban szabadkőművességet is elítélte. Unigenitus bulla-ban a jansenizmus ellen szólalt fel. Párizsban ennek ellenére a jansenista diakónus szent kultusza virágzik. A Tibeti és Tatár missziót kezdeményezi és tárgyalta a Libanon maronitákkal. Kapcsolatot épített ki a kopt pátriárkával. Asuncióból (Praguay) az ő uralkodása idején kiüldözték a jezsuitákat. Paphili palotában válogatott könyvtárat rendezett be. Firenzei művészeket támogatta.		Elia Gaon rabbi Vilnius 1720-1797
1734	Színes reprodukció feltalálása, Francisco Goya nagyon kihasználta		
1734	J. A. Bengel Újszövetség-kiadása.		
1729-1781	G. E. Lessing , „Az emberiség oktatása” – a saját vétek és a humanizmus kérdése. Mozgalom a vallási toleranciáért. „A bölcs Náthán”. Tézisek a kereszténység keletkezéséről. Nem a kánon, hanem a hitvallás keletkezett előbb. A hitet nem lehet történetileg igazolni a Bibliából. A történetiség igazságai nem elegendőek az értelmi igazságok alátámasztására.		Wesley John Benjamin 1703-191 Wesley Charles 1707-1788 Lowth Róbert 1710-1787 Hume David 1711-1776 Fabricius Johann Philipp 1711-1791 Jean-Jacques Rousseau 1712-1778
1730	ÚSz angol katolikus változata, Reims ÚSz revíziója Dr. Robert Witham által.		
1738	The Times Első újság alapítása. Alapító Walter John		
1738	John Wesley működésének kezdete		
1738-1816	Új angol katolikus ÚSz, Dr. Richard Challoner, Francis Blyth O.D.C., Bernard MacMahon, Dr. Troy		
1740-1758	XIV. Benedek pápa – Világi nevén Prospero Lambertini, aki született 1675-ben Bolognaban, Rómában humanista tanulmányokat folytatott, a Sapienza egyetemen egyházatyákat és a zsinatokat tanulmányozta. 1694-ben jogi és teológiai doktorátust szerzett. Szentéavatási eljárásról könyvet írt. 1712-ben Szent Péter bazilika kanonokja lett. Inkvizíció tanácsadója ,1727-től Ravenna érseke lett. Szellemes, képzett, jó diplomata, szemüveg nélkül olvas, megálasztásakor jó egészségnek örvend. Ő az első modern pápa. Lelkisimereti jogokat szorgalmaz, tolerancia, és szabadság mellett száll síkra. Szerették a katolikusok, tisztelték a protestánsok. Ubi primum enciklika 1740-ben az első pasztorális enciklika. Az a véleménye, hogy, jobb de kevesebb lekipásztorra lenne szükség. Békéltető politikát folytat. Liturgikus és vallási reformot kezdeményezett. Törvényhozás fejlesztésére törekedett. Kezdeményezte a Breviárium reformját. Az volt a véleménye, hogy a Rómához csatlakozó keletiek őrizték meg rítusukat. Jezuítákat elítélte, valamint Pascal – vidéki levelek hangulatkeltése ellene szólt. Uralkodása alatt a Portugál misszióból elűzik a jezsuitákat. Giuseppe de Carvalho e Melho 1700-ban Portugália	Porto Maurizio szt. Lánárd ofm. 1676-1751;	

		pénzügyeinek rendezésére felhasználta a jezsuita vagyont. Udvari gyóntatókat száműzik Salhanda bíboros lesz a vizitátor 1758-ban. Az ellenük folytatott eljárás jegyzőkönyveit nem ismerhetik meg a jezsuiták, mert a pápa meghalt. Irodalmi és tudományos akadémiák támogatása fűződik a nevéhez. Különös, hogy Voltairrel is levelezett. Világi és színházi zenét viszont tiltotta a templomokban.		
1742		Pécsi papnevelő alapítása – Berényi Zsigmond püspök		
1746		Johnson's dictionary angliában készült 1746-1773 között.		
1751-52		Wettstein féle Újszövetségé görögül Basler kiadásában – Ortodox egyház megtagadja. – Textus Receptus javítása		
1752		AV kiadják az Újvilág gyarmatai számára. J. A. Bengel Württembergben. Pietizmus: igen erősen biblikus, egyházi és néprajzi hatások. Nagy területen működik az „Bibliaórák”-on keresztül fejti ki hatását.		Kistemaker Johannes Hyazinth exeg. 1754-1834
1753		Gyulafehérváron Sztoyka Zsigmond püspök megalapítja a Megtestesült Bölcsességről nevezett papnevelő intézetet és teológiai főiskolát		
1753	British Library	Nemzeti angol könyvtár – 1753-ig a parlament dönt a beszezésről. A kéziratok és könyvek gyűjteményének szakértője Hans Sloane		
1755		Észak-Perzsiában földrengés, mely 40.000 embert pusztít el.		Rosenmüller Ernst F. exeg.orient. 1768-1853
1755		Portugáliában Liszabonban földrengés, 60.000 ember pusztul el. (8,75 a Richter-skála szerint)		Herbst Johannes Georg exeg. 1787-1836
1755		Moszkvai egyetem alapítása		
1757		Dante és Milton Illusztrált kiadása Balacke William		
1758-1769		XIII. Kelemen pápa - Világi nevén Carlo Rezzonico, aki született 1693-ban Velencében. Bolognaban jezsuita kolégiumban tanult, Padovánban teológia és jogi tanulmányokat folytatott. 1714-ben teológiai doktor. Az egyházi Nemesek Akadémiája is tagjai közé fogadta. 1725-ben Rota bírása lett, 1729-ben velencei szentszék jogtanácsosa. 1743-ban Padovai püspök. Jezuítákat védelmébe vette. Ennek ellenére, Portugáliában, Franciaországban 1764-ben feloszlatták a Jezuítákat. 1763-1764-ben éhség tör ki Rómában, ekkor külföldről gabonát vásárolt az éhség megszüntetésére. 1759-ben D'Alamber Enciklopédia kiadását elítélte. Justinus Febronius tanait elítélte.		Olshausen Hermann exeg. 1796-1839 Semler, Johan Salomo 1725-1791 Lessing Gotthold Ephraim 1729-1781 Mendelssohn Moses 1729-1786
1758		Párizs nemzeti könyvtár – kéziratok beszerzője Silvester Sacy (1758-1838)		
1760		Nikolaus L. von Zinzendorf. A hernnhuti polgári közösség alapítója, amely a konfessziók feletti intézményt jelentett. Külön egyház.		Michaelis Johan David 1717-1791 Kennicott Benjamin 1718-1783
1763		A trieri püspök. Johannes Hontheim a pápa hatalmáról szóló könyvének megjelenése (Febronius álnéven). Episzkopális tendenciák. A püspöki hatalom szembeállítása a pápai hatalommal (febronianizmus német formája a gallikanizmus)		Klopstok Friedrich Gottlieb 1724-1803 Immanuel Kant 1724-1804
1764		Zsidó Könyvek Nyomtatása Szmirnában – Kis-Ázsia		

1760-1820		III. György Anglia királya		
1768-1834		Fr. D. E. Schleiermacher. A vallás újabb értelmezése. „ <i>Lényege nem a gondolkodás és a cselekvés, hanem a nézőpont és az érzés.</i> ” Csodálni a végesben a végtelent. A dogmák és a tanok csak valamelyest igazítanak el. Emellett még a felvilágosodás hatása alatt áll. Feszültség keletkezik a lutheránusok és a reformátusok között.		Holtzmann, H.J. exeg 1832-1910 Bleek Fiedrich 1793-1859 Moffat Robert 1795-1883 Möhler Johan Adam 1796-1838
1769-1774	XIV. Kelemen pápa – Világi nevén Lorenzo Ganganelli, aki 1705-ben S. Arcangeloban született. Szülei meghaltak árva gyerek, aki, Riminben talál gazdag nevelőkre. 18 évesen ferences szerzetes lesz, Rómában Bonaventura kollégiumban tanult. Filozófiát és teológiát tanított Ascoliban, Bolognaban, valamint a Milánó-i rendházaiban. Inkvizíció tanácsadója lett. 1759-ben bíboros. Ő lesz a Jézus Társaság feloszlatója. 1769-ben Inscritabili divinae. Dominus ac Redemptor breve, hatására a jezsuita befolyás megszűnik. Ez a rendelkezés nem ex katedra döntés, vagyis tévedhetetlen döntés volt. Ricci és a rend tagjai pápahűen, nagy fegyelmezettséggel fogadták a döntést. Ricci SJ generális az Angyalvárban fogolyként élt.			Herder Johann Gottfried 1744-1803 Johann Wolfgang Goethe 1749-1832
1773		Zsidó könyvek nyomtatása Nizzában		
1773		XIV. Kelemen pápa isteni elhivatottságtól vezérelve „örökre” felfüggeszti a jezsuita rendet. Kemény antiklerikális mozgalmak Franciaországban, Oroszországban és Poroszországban, a jezsuitákat illegálításba kényszerítik.	Keresztes szt. Pál 1694-1775;	Eichorn Johann Gottfried 1752-1827
1775-1799	VI. Pius pápa -Világi nevén Giovanni Angelo Braschi, aki született 1717-ben. Már 17 évesen utriusque iuris doktor lett és Ruffo bíboros szolgálatába áll. Singatura Apostolica előadója. 1766-ban kincstárnok. 1773-ban bíboros lett. Ellenzi a Jezsuiták betiltását. Uralkodásának ideje a racionalizmus, felvilágosodás, szabadkőművesség terjedésének kora. Papi kollégiumokat létesített, az ész kultusza ellen szólalt fel, egész uralkodása alatt a racionalizmus ellen küzdött. Összeütközésbe került II. József osztrák császárral. Jozefinizmus elleni (cezaro-papista nézetek) küzdelem foglalta le. Sikertelen látogatása volt Bécsben. (1782). Művészeteket pártolta Monti, Canova, Quirino, Visconti, Metastasio, Alfieri, kapnak megbízásokat. 1789-ben a francia forradalom egyházi szervezetek ellen támad. Egyházi földbirtokokat államosítják, szerzetesrendeket betiltják Franciaországban. 1790-ben elítéli a forradalmat, a a kormánynak tett hűségkü nem kötelez. 1791-ben Párizs elutasítja az új vatikáni követet. 1796-ban Napóleon támadja az egyházi államot. 1799-ben francia csapatok foglyul ejtik a pápát, aki augusztusban meghalt.		Gesenius Heinrich. F.W. hebr. 1786-1842 Griessbach Johann Jakob 1745-1812	
1776		Az amerikai brit gyarmat kikiáltja függetlenségét Angliától, amerikai függetlenségi háború.		Fritzsche Karl. F. A. exeg. 1801-1846
1774-75		Griesbach J.J Újszövetség kritikai szövegének kiadása Halle		
1783		Calabriai földrengés, (Olaszország) 30.000 embert öl meg.	Laconi szt. Ignác 1701-1781;	Hug.Johann Leonhard exeg. 1765-1846
1785		Bear Joseph Frankfurt a legrégebbik könyvkereskedés.		
1786		Katolikus Centralizmus ellen		Ess Leander van exeg. 1772-1847

		Néhány pontba foglalt kérés Köln, Trier, Mainz és Salzburg érsekétől (kéri a nagyobb függetlenséget Rómától), de 1789-ben alávetik magukat a Róma kérésének.		
1787		Fotó Daguerre Louis együtt dolgozott Niepce fotografással aki a dagerotípiából fejlesztette ki a fotózást.		
1788-		Poroszország , II. Frigyes: A vallásnak mindent el kell viselnie... minden változatának jámbornak kell maradnia. De 1788-tól Frigyes utódjai megtiltják a felvilágosodás prédikálását a Wölnerschi vallási ediktumban. Ausztria , II. József: Az egyház reformálása (josefinizmus) kísérlet arra, hogy Rómától független nemzeti egyházat hozzanak létre. Kolostorok felszámolása. VI. Pius pápa eredménytelen utazása Bécsbe (1782). 1781 Tolerancia dekrétum: „A lutheránusok s reformáltak és a görög ortodoxok” megtűrése. Portugália, Spanyolország és Franciaország : „Jezsuita vihar”: a jezsuiták kiűzése, mivel az intolerancia kiváltói.	Hofbauer Kelemen 1751-1820; b. Moye János 1730-1793, b. Sanz Péter 1680-1747, (kínai misszió); b. Dufresse Gábor Taurin 1730-1815; Ly András 1692-1774;	Wilke Johann Gottlob exeg. 1786-1854
1788		Zsidó Könyvek Nyomtatása Lembergben		
1789-		A francia forradalom következtében az egyházi javakat lefoglalják, a kolostorokat megszüntetik és a rendtagokat elbocsátják, az egyház kapcsolatát Rómával felfüggesztik. A papokat az állam fizeti, az alkotmány alá vonják őket. Később: a kereszténység megszüntetése, „Az ész kultusza”- a legfőbb ünnep. A keresztény időszámítás megszüntetése.		Robinson Edward exeg. 1794-1863
1791		A methodista egyház alapítása J. Wesley. A megtérési élmény fontossága (nap, óra). Tanúságtétel Krisztusról. A megtértek társadalmi osztályokba szervezése, körzetek szervezése. Az anglikánok eltiltják a szószejtől őket, ezért prédikálnak a szabad ég alatt. Népmisszió és szegénygondozás. A methodisták széles körben elterjednek Észak-Amerikában. 1804-ben alapítják a „Brit és Külföldi Bibliatársulatot”. Fellépnek a rabszolgaság ellen (Wilberforce) 1807 A brit parlament megtiltja a rabszolga-kereskedelmet. Németországban vallási ébredési mozgalmak: a felvilágosodás ellenhatásaként jönnek létre. Erősen befolyásolja őket egyfajta biblicizmus. J.H. Jung-Stilling; Matthias Claudius (Fal-megtérési parancs)		Drach David Paul exeg. 1791-1865 Jakob Josef Hakohen (Lengyel) 1792
1795		A vallásszabadság visszaállítása Robespierre letétele (1794) után		
1797		Quito-ban (Equador) a földrengés megöli 41.000 embert.		
1798		Litográfia - Új sokszorosítási eljárás feltalálása.		
1798-1801		Napóleon egyiptomi hadjárata, egyiptomi, majd bibliai archeológiai kutatások kezdete.		

1798		Az egyházi állam rövid életű megszüntetése, a franciák elfoglalják VI. Pius pápát.		Allioli Joseph F. orient. Arch. 1793-1873
1798	Zsidó könyvek nyomtatása Berlinben			
1799	Rosetta kő megfejtése és az egyiptomi hieroglifák olvasásának kezdete.			
1800-1823	<p>VII. Pius pápa - Világi nevén Barnaba Chiaramonti, aki 1742-ben született, bencés szerzetes volt. A konklávét Velence Szt. Giorgio szigeten tartották meg. Megválasztása előtt Padovában és Rómában tanult, S. Anselmo tanára volt. 1782-ben Tivoli püspöke lett, 1785-ben bíboros. 1797-ben egy híres beszédet mondott melyben kijelentte, hogy a demokratikus kormányzás nem ellenkezik az evangéliummal. Művelt, békülékeny, derűs, iskolás lelkipásztori egyéniség volt. Ercole Consalvi államtitkár segítségével tekintélyt szerzett a politikusok között. Igyekezett megszabadulni az osztrák gyámságtól. Fanciaországban hierarchia és a papság között törés alakult ki. Békítési kísérleteket tett Bonaparte Napoleonnal, egy konkordátum megkötésévégett. Napóleon Fontaneblóban fogadta a pápát, lovon ülve, vadász ruhába 1804-ben. A Notre Dame-ban viszont Napóleon, kivette a koronát a pápa kezéből és a maga fejére tette. 1809-ben elfogatta a pápát, és Quirinale palotában fogolyként tartotta. Ezután Savonába megy a pápa és három évig szigorú őrizet alatt maradt. Napóleon 1813-ban újabb konkordátumra kényszeríti a pápát és Avignonba akarja fogolyként tartani. 1814-ben pápa kiszabadul és Rómába megy. 1814-ben Brevet ad ki a katolikus biblia társaságok létrehozására. 1821 Ecclesiam a Jesu Christo fundata (1821) breve a titkos társaságok elítélése. Plébániai missziókat támogatja. Átszervezte a Propaganda Fide kongregációt. 1823 combcsonttörés után egy hónapra meghalt.</p>			Reithmayr Franz X. exeg. 1809-1872
1800	Washingtonban a kongresszusi könyvtár alapítása.			
1801		Napóleon konkordátuma VII. Pius pápával (tisztán politikai alapon), „a katolicizmust a francia polgárok többségének vallásaként” ismerte el.		Meyer Heinrich A.W. exeg. 1800-1873
1801-1877		Brigham, fiatal mormonok elfoglalják Utah-t.		Bisping August exeg. 1811-1884
1803		A Reichstag deputációk vége: az egyházi hercegségek megszüntetése (szekularizáció), a területek felosztása. A vegyes vallású állam kezdete. Katolikus nehézségek a protestáns fejedelmek idején. A katolikus püspöki javadalmak a továbbiakban nem az arisztokraták kiváltságai.		Grimm Carl Ludwig exeg. 1807-1891 Livingstone David 1813-1873
1804-1881		Benjamin D'Israeli, Anglia miniszterelnöke	Billiard szt. Júlia 1751-1816;	Colenso John William 1814-1883 Graf Karl Heinrich 1815-1869
1806		A Rajna-szövetség alapítása Napóleon protektorátusa idején. II. Ferenc félreállítása az osztrák császári trónról. A „Szent Német-római birodalom” vége.		Bauer Bruno bibl.krit 1809-1882
1809		A pápai állam elfogalalása után Napóleon kiközösítése. Válaszul		

		fogságba veti VII. Püist.		
1810-1904		Brit és külföldi Biblia társulat – Beza-Elzevir szövegét nyomják		
1811		Biblia Dr. Hay's javítja a Challoner-fordítást	SJ.Pignatelli szt. József 1737-1811;	Gratz Lorenz Klemens exeg. 1806-84
1812		Remington feltalálja Az írógépet.		
1812-1889		Albert Ritschl , a legbefolyásosabb evangélikus teológus Schleiermacher után, alapelgondolása: Isten-megismerés csak Jézus Krisztuson keresztül lehetséges. Minden metafizika tagadása. Ehhez járult még a biblikus orientáltságú teológia.		Schegg Peter Johann exeg. 1815-1885
1812-		A német Bibliatársulat alapítása: Württembergische Bibelanstalt.		Welte Benedikt exeg. 1805-1885
1812		Napóleon oroszországi hadjárata. Szabadságharcok. A pápa Franciaországba hurcolása.		Keil Johann Fridrich exeg. 1807-1888
1814		Lipcse A népek csatája Lipcsénél. 1814 Napóleont Elba szigetére száműzik. Visszatérés és 100 napos uralom. 1815 waterloo-i ütközet. Napóleont Szt. Ilona szigetére száműzik (†1821). XVI. Lajos Franciaország királya.		Delitzsch Franz Julius exeg. 1813-1890
1814-1815		Bécsi kongresszus. Restauráció, az 1792-es politikai állapotok visszaállítása. A fejedelmek közös érdeke a forradalom és a demokratikus eszmék visszaszorítása. A nemzeti és a forradalmi mozgalmak elleni fellépés. A „Szent szövetség” alapítása: Oroszország, a katolikus Ausztria, a protestáns Poroszország. Kölcsönös köteletség a „keresztény” uralom megőrzése. <i>„Ők egymás között és hadseregeik között családanyaként viselkednek.”</i> „A három egymáshoz kötött fejedelem előrelátóan egyesül, hogy a családjukon uralkodjanak.”		Tregelles Samuel Prindeaux bibl.krit. 1813-1875 Patrizi Francesco Saverio exeg. 1797-1881 Fichte Johann Gottlieb 1762-1814 Humboldt Karl Wilhelm 1767-1835 Schleiermacher Friedrich 1768-1834 Hegel Georg William Fridrich 1770-1831
1814		A katolicizmus és a romantika előretörése. Az államegyház visszaállítása. A pápa visszatérése Rómába. A jezsuita rendet újra engedélyezik.		Tischendorf Lobegott F. K. Bibl.kutató 1815-1874
1815		Katolikus Biblia Társulat; ÚSz, Challoner-kiadáson alapszik		
1816-1829		Challoner 3. átdolgozása, Dr. John Lingard fordítása görögből, de használta a Vulgátát is		MacEvilly J. exeg. 1818-1902
1817		A lutheránus unió és református közösségi szemlélet bevezetése Poroszországban (III. Frigyes Vilmos). Ezt követik a hesszeni választófejedelmek, Baden és többek között Poroszország, ahol részben ellenállás mutatkozik (Agenda háború). A lutheránusok szabadegyháza megalakulása. Angolszász hatásra a missziós-társaság megalapítása a pogány missziókra, többek között: 1815 Basler missziója, 1824 Berliner missziója, 1836 Groszner missziója.		Nachmann ben Simcha 1772-1811 Ess Leander van 1772-1847
1817-		A katolikus egyház és Bajorország közötti konkordátum. „Körülíró”	Fournet szt. András	Weinhart B. exeg. 1818-1901

		<p>bullá a poroszokkal, Baden-Württemberg tartománnyal, Hessen-Darmstad, Hessen-Kassel, Hannoverrel</p> <p>Franciaországban és Németországban az ultramontanizmus kezdete („a jelenlegi hegy” – kemény pápai irányulás). Emellett nemzeti egyházi mozgalmak.</p> <p>Következmény: a katolikus mozgalmak romantikus ébredése (Gallitzin hercegnő, J. Michael Sailer. Az ismert romantikusok átlépése a katolikus egyházba.</p> <p>Jelentősebb teológusok: Johann Adam Möhle (1838) –A tübingeni iskola. Georg Hermes (Hermesianer): Kant és Fichte gondolatainak felkarolása a teológiákon.</p> <p>Új-skolasztika: Németországi kezdete biztosan polemikus szándékkal történik, főleg a tübingeni iskola, különösen G. Hermes és A. Günther ellen. Az új-skolasztika alapvető struktúrája a hagyomány megőrzése és történelmietlen történelemszemlélet. Ez visszalépést jelent a katolikus teológiában és védekezésben. A keresztény filozófia pedig a nyugati társadalomban újabb időkben tapasztalható szekularizáció ellen lép fel.</p>	<p>1752-1834; Bicheir des Ages szt. Johanna 1773-1838;</p>	<p>Bretschneider, Karl Gottlieb 1776-1848 Brentano Clemens, Maria 1778-1842 Stuart Mózes 1780-1852 Shelly Percy Bysshe 1792-1822</p>
1820-1830		IV. György Anglia királya		Aberle Moritz exeg. 1819-1875
1822		Aleppói földrengés (Kis-Ázsiában) 22.000 embert öl meg.		
1823-1829		<p>XII. Leó pápa – Világi nevén Annibale Della Genga, aki született 1760-ban Spoleto-ban, grófi családban. Osimóban és Rómában tanul, a Nemesi Akadémián, 1738-ban pap lett. Hamarosan VII. Pius személyi titkára, Tirus címzetes érseke 1794-ben pedig Köln nunciusa lett. 1795-ben Holland nunciátúrán dolgozik, visszavonultan él Monticelli apátságban. Napóleon bukása után Párizsba megy, azonban a szerződések aláírását két nappal lekési. 1816-ban Németországban sikeresebb ezért bíborosi rangok kapott. Saját megválasztása ellen tiltakozott, öreg kora és betegsége miatt „egy halottat választanak”. Államtitkára segítségével, Giulio Maria della Somaglia, valamint a Propaganda Fide Consalvi segítségével sokat tett Európa és a pápai állam újjáépítése érdekében. Hitterjesztési műveket hozott létre a meggyengült pasztoráció élénkítésére.</p>		<p>Hundhausen L. exeg. 1835-1900 Bonvanetura (Johannes Fidanza) 1754-1840</p>
1827		Mormon egyházat megalapítja Joseph Smith, Moroni angyal látomás hatására		Kaulen F. exeg 1827-1907
1829-1831		<p>VIII. Pius pápa – Világi nevén Francesco Saverio Castiglioni, aki Cingoliban született 1761-ben. Nemesi származású, Milánóban, Bolognában filozófiát és jogot tanult, Rómában kánonjogot. Ancona püspöke lett, de nem esküszik fel Napóleonra, ezért távozik Mantovába. 1816-ban bíboros. Traditi humilitati (1829) breve megemlíti, hogy a katolikus hitet nyíltan szidalmazták a század szofistái. 1830-ban új forradalmak indulnak ezek ellen lépett fel a Szent Szövetség. Katolikus és protestáns vegyes házasságok kérdése a kor egyik fő témája. USA püspökeinek problémái foglalkoztatják, Dél-Amerikai nunciátúrát létesített.</p>	<p>Pallotti szt. Vince 1795-1850; b. Javouhey Anna 1779-1851;</p>	<p>Scholz A. exeg. 1829-1908 Gesenius Wilhelm 1786-1842 Schopenhauer Arthur 1788-1860</p>

1830-		Szekták Az egyházon kívüli és elnyomott csoportok szaporodása (szekták): Ivingiánusok, adventisták, Az utolsó napok szentjei (mormonok). Legtöbb esetben a közeli világvég várásával és visszatéréssel az őskeresztény egyházi szervezethez.		Hengstenberg Ernst Wilhelm 1802-1869
1830-1837		IV. Vilmos Anglia királya	Vianney szt. János 1786-1859;	Ratisbone Marie Theodore 1802-1884
1830		Párizsi Mária-jelenés , Franciaország „hüségese leánya” a katolikus egyháznak.	Labouré szt. Katalin 1806-1876;	Alkalay Jehuda 1798-1869 Dainsberger Joseph Alois 1799-1833
1831		Lachmann K. – Bentley – Újszövetség görög kritikai kiadása Bonn		
1831-1846		XVI. Gergely pápa - Világi nevén Alberto Cappellari, aki született 1765-ben Bellunóban, jogtudós és nemesi családból. Már 22 évesen Velence melletti Muranó S. Michele kamalduli kolostorba lépett és a Mauro nevet választotta. 1787-ban pap, a rend generálisának asszisztense Rómában. 1795-ban, Cappellari megismeri a „Szenszék és az Egyház győzelme” c. iratát, melyet a febronianizmus és a jansenizmus ellen írt. Együttműködött a történelmi –egyházi ismeretek szótára szerzőjével Gaetani Morinivel. A rendben főgondnok, főhelynöki tisztség. Inkvizíciónál különleges ügyek konzultora, püspökök vizsgáztatója, egyetemek felülvizsgálója pápai megbízott. 1826-ban bíboros Propaganda fide prefektusa. Pápasága „sötét árnyak ideje”. A közéletben általános az evangélium visszaütése. Szenszék jogainak védelmére hívja fel a püspököket. A pápa szerint a gonoszság forrása sajtószabadság, amely a vallási közömbösséget hozza létre. Lázadások söpörnek végig a pápai államban is. Ausztria segítségével elfolytják, de nemzetközi bonyodalmakat okoz. Ausztriával konkordátumot kötött a jozefinizmus ellenére is. Belgiumban a katolikusok és szabadelvűek közötti egyezséget kifogásolta. Az ő idejében már a teológia kilépett a skolasztikus gétóból, kanti filozófiai fogalmak használata George Hermes Münsteri dogma tanár (1820) „csak az ész az amit Isten belénk helyezett”. Louis E. M. Bautain Strassburg kanti kriticismus ellen tiltakozik és fideizmus legfőbb alakja lesz. Avertissement (1884), természetes ész ellen szólal fel. Legnagyobb missziós pápa Észak-Afrika-i missziók az ő idején indulnak Guinea, Dél-Afrika, Gabon. Apostoli helynökségeket szervez a missziókbn. Szerzetesrendek és a hierarchia közötti kapcsolatokat rendezte. Kedvelte Rosmini filozófiáját, Etruszk múzeumot alapított.	b. Ghebre Mihály 1788-1855; Chanel szt. Péter 1803-1841; Postel Mária-Magdolna 1756-1846; De Jacobis szt. Jusztin 1800-1860; Duchesne Filippine 1769-1852;	Lorbert Jakab 1800-1864 Migne Jaques Paul 1800-1875 Lacordaire Jean-Baptiste Henri 1802-1861 Döllinger, Johann J. Ignáz 1799-1890
1832		Könyvfűző gép feltalálása Philip Watt London		
1832		MeyerK vagy KEK – Kritisch-exegetisch Kommentar über das Neue Testament (Göttingen: Vandenhoeck und Ruprecht) 1832-től indult a sorozat, amelyet Meyer, H.A.W. alapított, ezért nevezik egyszerűen csak Meyer-kommentárnak is. 16 kötetes és gyakorta átdolgozott kiadásban jelentették meg az egyes köteteket, illetve számosat angolra is lefordítottak. Ez a német protestánsok reprezentatív történet-kritikai kommentárja (vö. HTKNT). Ebben jelent meg Schlier, H. Galata		

	kommentárja annak ellenére, hogy ő később katolizált.		
1832		„ Krisztus egyháza ” (tanítványai) a presbiteriánus egyházból jött létre a protestáns frakcióból kivált szenvedélyes irányzat.	Wordsworth J. exeg. 1843-1911
1832		Guzmics Izidor (OSB) zsolnárfordítása (Pest).	Abbeleos J. exeg. 1836-1906
1837-1840		Kölni egyházi vita , a porosz állami rendelkezések szerint a vegyes házasságokban a gyerekek az apa vallását veszik fel. Ez ellen küzd a kölni érsek, August Clemens von Droste-Vischering, valamint a fogvatartási törvény ellen. Sajtó-küzdelmet folytat Josef von Görres, többek között az „Athanasius” c. iratában. 1840 után IV. Vilmos Frigyes trónralépésével elsimulnak ezek a viták. Katolikus közönségtudat erősödése Németországban. 1844 A Borromeus-egyesület alapítása. 1849 Bonifác-egyesület. Az ultramontanizmus mellett erősödik a nemzeti egyházi mozgalom is.	Eymard szt. Péter-Júlián 1811-1868; Knabenbauer J. 1839-1922 Ewald Georg Heinrich August 1803-1875 Emerson Ralph Waldo 1803-1882
1837-1901		Viktória Anglia királynője	
1839		Guzmics Izidor (OSB) Jób könyve fordítása (Pest).	
1840		Illisztrált Londoni Hírek, újságot alapítanak.	
1840		Illisztrált Német Újságot alapítanak.	
1840-41		Bloch (Ballagi) Mór: Mózes öt könyve fordítás héberből (Buda).	Wellhausen, J. exeg. Orient. 1844-1918
1842		A Gustav-Adolf Egyesület alapítása az evangélikusok dialógusának támogatására a diaszpórában.	Cottolengo szt. József 1786-1842; Feuerbach Ludwig 1804-1872
1842		Első hivatalos francia ásatások Mosulban - Egyiptomban	
1843		Papír Fából	
1844		Rabbiképző alapításának terve Pesten	
1844-1859		A Sínai Kódex megtalálása a Szt. Katalin kolostorban, Constantin Tischendorf	Swete, H.B. bibl.patr. 1835-1917
1845-55		Bielenfeldi Poliglott	
1846		Német Evangélikus Egyházi Konferencia , 27 országból küldöttek az összetartozás tudatosítása, az egység és a kölcsönös orvoslás és megértésben maradás szándéka stb.	Lesetre H. exeg. 1848-1914
1846		Adolf Kolping , katolikus legények egyesítése. Legényegyleti házak tanulási és továbbképzési célokkal.	Hummerlauer F: exeg. 1842-1914
1846-1878		IX. Pius pápa – Világi nevén Giovanni Maria Mastai, aki 1792-ben Ferrettibben született Senigalliában, egy gróf fia. Piaristák nevelik akik természetudományt is tanítanak neki. 1809-ben Rómában tanult, egy időben epilepsziás zavarokkal küzdött. Gregorianan jogot tanult. Chilebe utazott papszentelése után a vizitátor kíséretében. Hamarosan a római árvaházak titkára lett. 1827-ben püspök, 1832-ben Immola lakossága lázadásának csillapítására küldik. 1840-ben bíboros lett. Derűs, jókedvű egyéniség. Buzgó Mária tisztelő, sérülékeny egyéniség, a beszélgetések gyakran megviselték. Nem elmélyült teológus és biblikus. Uralkodása idején Rómában dühöng az antiklerikalizmus. Qui pluribus (1846) enciklika téveszmék filozófusok	b. chaptelaine Ágoston és társai (Kína) vt. †1856; De Vialar szt. Emília 1797-1856; Lu szt. Jeromos vt. †1858 (Kína); b. Vénárd János vt.

	miatt adta ki, pápai tévedhetetlenség tana ekkor fogalmazódik meg. A pápák világi hatalma megszűnt, politikai teológia születik az egyházi állam védelmében. Liberális pápának vélik, mivel enyhít a cenzúra rendszerén. Emiatt Metternich meg akarja félemlíteni, 1847-ben elfoglalta Ferrarát. Furcsa módon ebben a konfliktusban Garibaldi a pápa mellé állt. 1848-ban függetlenségi háború az osztrákok ellen a pápa is küld katonákat. 1849-ben Római Köztársaság, pápa világi hatalmának a vége szakad. Cavour (1859-1860) Rómát Olaszország fővárosának deklarálta. Az egyháznak autonómiát biztosít és grantálja a konklávé sérthetetlenségét, az egyházi épületek diplomáciai exemt területek. A pápa kijelenti nem hittétel a világi uralom, az uralkodás szükséges és nélkülözhetetlen kelléke. II. Victor Emmanul Rómát Olaszországhoz akarja csatolni 1870 szept 20. pápai csapatok megadják magukat. 1871 II. Victor Emmanuel elfoglalja a Quirinale palotát. Garancia törvényt bocsát ki. 1875-ben a pápa gyakorlatilag a vatikán rabja, a zarándokok mennek Rómába. Szepőtelen fogantatás dogmáját hirdetik ki. Sillabus –a politikai ateizmus, naturalizmus, racionalizmus, szocializmus kommunizmus és liberalizmus ellen. 1865-ben I. Vatikáni zsinat – Aeterni Patris - infallibilitás – pápai tévedhetetlenség dogmája, melyet a kisebbség ellenz, köztük magyar püspök is. Pastor aeternus-Döllinger vezette ókatolikusok ellen. Milánóban missziós intézetet hozott létre és elindította az Afrika kutatást.	1829-1861; (Kína) b. Perboyre János-Gábor 1802-184Kína)	
1846	La Salette-ben (Franciaország) Mária-jelenés „erősség lesz a hitben” a katolikus egyház számára		Heinrici C.F. exeg. 1844-1915
1848	Az első katolikus nap Mainzban.		
1848	Marx Tőke megjelenik		
1850	Keresztény munkásegylet alapítása Wilhelm E.V. Ketteler, a munkás-püspök, által.	Pucci szt. Antal 1819-1892;	Cremes A. H. exeg. 1854-1903
1850	Heidelberg Első Nyomda Andraes Hamm		
1851-1930	Adolf von Harnack (Ritschl tanítványa) a dogmatörténet kutatója. A dogma evangéliumi alapokon ugyan, de a görög szellem terméke. Kultúrpolitikus.		Ecker J. exeg. 1851-1912
1852	A katolikus alkalmazottak, a Porosz országos naponkon összeütközik a „Katolikus szekcióval”, amely 1858-tól „Centrumpárt”.		Soden v. H. exeg. 1852
1852	Eisenach-i egyházi konferencia. A konfesszionális ellentétek kiéleződése, az ultramontanizmus katolikus-ellenes irányzatokat hív elő.	De Rotad szt. Emília 1787-1852; Vedrunai szt. Joakima 1783-1853	Vigouroux F. exeg. 1863-1915 Reuss Eduard 1804-1891 Vatke Wilhelm 1806-1882 Kuhn Johann Evangelist 1806-1887 Strauss David Friedrich 1808-1874
1852-1922	Jehova Tanúi mozgalom alapítása Charles Taze Russell 1870-ben.		Belser J. exeg. 1850-1916
1854	Mária bűn nélküli (vagyis eredeti bűn nélküli) fogantatásának dogmája		Bouset W. exeg. 1865-1920
1855	S. Kierkegaard: Kemény összezapások a kereszténységgel, összegyeztethető és össze nem egyeztethető dolgok kérdésében.	Szt. Benilde 1805-1862;	Cornill C.H. exeg. 1854-1920

		Dialektikus teológiája nagy hatással van a 20. századi filozófiára.		
1858		Mária-jelenés Lourdes-ban „erősség lesz a hitben” a katolikus egyház számára	sz. Bernadet 1844-1879;	Wrede W. exeg. 1859-1906
1859-1959		Wescott-Hort féle Újszövetség görög szövegének nyomása ÚSz 90. katolikus kiadása, teljes Biblia 56 katolikus kiadásban		Mangenot J.E. exeg. 1856-1922
1860		Első héber Újság Jelenik meg Odesszában		
1860		Tipográfia Brit Jones George nyomdász.		
1860		F. Ch. Baur , az öskereszténység kutatójának halála.	Damaszkuszi b.vt. †1860;	+F.Chr. Baur
1862		Államilag finanszírozott egyetemek az USA-ban		Bergson Henri 1859-1941
1863		Hengernyomás William Bullock találta fel újságoknak		
1865		Angolok létrehozzák a Palesztina feltárási alapot(PEF). A palesztina társaság (1804) utódját		
1864	Pápa/Vatikán –	A Szillabus megjelenése (összefoglalás): 80 eretnekség, vallás, tudomány, politika és gazdaság, melynek következménye a kommunizmus, a liberalizmus, a szocializmus és a Bibliatársaságok.	Bosco szt. János 1814-1888;	Weiss J. exeg. 1863-1914 Nisius J. exeg. 1853-1922
1867		Szociális kérdés A Bethánia egyesület alapítása , Fr. von Bodelschwingh. A keresztény szociális gondolat terjedése, A. Stöcker. 1878 Keresztény szociális munkáspárt, 1890 Evangélikus szociális kongresszus, 1897 Egyházi szociális konferencia. Felismerések és iniciatívák az egyes szociális kérdésekben.. Egyetlen egyház sem kifogásolja, hogy az egyház „osztály-szemléletű” legyen és a „tulajdonosok pártja”. A szociális szükségben szenvedők első segítsége, Bismarck szociális törvénye ezt követően (1883) születik meg.	Caffasso szt. József 1811-1860; b. Soubiran Mária-Terézia 1834-1889; Barat szt. Magdolna-Zsófia 1779-1865; szt. Camporossói Ferenc 1804-1866;	Hoberg G. egeg. 1857-1924 Nikel J. exeg. 1863-1924 Schaefer B. 1841-1926 Fillion L.C. exeg. 1843-1927 Bauer Bruno 1809-1882 Crowther, Sámuel 1810-1891 Kierkegaard Soren Aabye 1813-1855 Adolf Kolping 1813-1865
1868		Equadorban és Peruban földrengés, 40.000 ember halt meg.	Szt. Eufrázia 1796-1868;	Clader H. exeg. 1868-1920
1868		Általános lutheránus konferencia		Gressmann H. exeg. 1877-1927
1869-1870	1. vatikáni zsinat (20. egyetemes zsinat, katolikus számolás szerint) zárásaként néhány dogmát megfogalmaz: 1. Isten felismerhetősége a teremtésből az értelem segítségével. 2. A pápa egyetemes püspöki hatalma (az egész egyházra érvényes jurisdikciója van). 3. A pápa tévedésmentessége, kizárólag hit és erkölcs dolgában és csak ex cathedra (amikor legfőbb tanítói hatalmát gyakorolja), az így kijelentettek mentesek a tévedéstől. Sokoldalú tiltakozás a tévedésmentesség dogmája ellen: a legjelentősebb Döllinger Ignác . Egyháztörténészek igyekeznek igazolni, hogy a pápa nagyokat tévedett.			Riggenbach E. exeg. 1861-1927 Döllner J. exeg. 1868-1928 Hetzenauer M. exeg 186-1928 Turner, C. H. exeg. 1860-1930 Charles R.H. exeg. 1855-1931 Bosco János 1815-1888

1870	ápr. 24. Az egész Szentírás hiba nélkül tartalmazza a kinyilatkoztatást. Isten a szerző, és mint ilyen van átadva az egyháznak.		
1870	Itália egyesítése, az egyházi állam vége. A pápa szabadon van, de a Vatikán foglyának tekinti magát.	Céabert Y Clará szt. Antal 1807-1870;	Billerbeck, P. exeg. 1853-1932 Kuenen Abraham 1828-1891 Palmerieri Domenico 1829-1909
1870	Erns Barlach Hamburg, expressionista művész és könyv illusztrátor.		
1870	Olasz egyetemek nemzetivé vállalása – férfiak és nők is tanulhatnak az egyetemen		Delitzsch Franz 1813-1890
1871	Ponutmain (Franciaország) Mária-jelenés „erősség a hitben” a katolikus egyház számára		Gunkel H. exeg. 1862-1932 Denzinger Heinrich J., Dominicus 1819-1883 Renan Ernest 1823-1892 Overbeck Franz Camille 1837-1905
1871	Angol parlament eltörli a vallási vizsgát az egyetemeken.		Ritschl Albert Benjamin 1822-1889 Wescott Brooke Foss 1825-1901 Lighfoot Joseph Barber 1828-1889 Dilthey Wilhelm 1833-1911 Spurgeon Charles Haddon 1834-1892
1871-1877	Warren ásatai a Jeruzsálemben a templom dombon. A Dávid város vízvezetékét felfedezte, valamint számos csatorna és alagút felfedezése a templomdomb alatt. D		
1869-1872	Tischendorf K. - Újszövetség kritikai kiadása új kódexekkel		
1872-1879	Kultúrharc Németországban. 1871 A kancellária törvényt hoz a politikai visszaélések ellen. Bismarck kancellár: 1872 Megtiltja a jezsuiták működését, 1873 májusi törvények: az egyházi büntetések és mentelmi jogok korlátozása, állami előírások a lelkészek képzésére. 1875 Civil-állapot törvények: A keresztelési kötelezettség feloldása, lehetséges a civil házasságkötés, A májusi törvények semmisnek mondása IX. Pius pápa által az összecsapások csúcspontja.		Hehn J. Osz. 1873-1932 Holtzmann Heinrich Julius 1832-1910 Dobschütz E. exeg. 1870-1934 Höpfl, H. exeg. 1872-1934 Tischendorf Lobegott Friedrich Konstantin 1815-1874 Marx Karl Heinrich 1818-1883 Weiss Bernhard 1827-1918 Nietzsche Friedrich 1844-1900
1874	I.. Vat zs. A tévedésmentesség dogmája miatt megszületik az ókatolikus egyház.		Hoonacker A. Osz. 1857-1933 Kahler Martin 1835-1912 Janssens Arnold 1837- 1909
1877	Rabbiképző felállítása Pesten a Haynau által elvont pénzből I. Ferenc József rendeletére.		
1878	Szedőgép Feltalálása Wicks Frederick Glasgow		
1808-1874	D. F. Strauss „Jézus élete”: az evangélium üzenete mítosz, vagyis az ősegyházban képződött legenda csupán. Felfüggesztik egyetemi állásából.		Pouget G. exeg. 1847-1933 Steiner Rudolf 1861-1925

1875		Földregés Kolumbiában és Venezuelában		
1875		Institut Catholique – (francia katolikus intézet) 1875 után Francia Katolikus Egyetem lesz a neve, melyet 32 püspök alapított.		
1876		Spanyol nemzeti egyetemek		Luthardt Christoph Ernst 1823-1902
1877		Német Palesztin egyesület létrehozása az archeológiai kutatásokra.		
1878-1903		XIII. Leó pápa – Világi nevén Vincenzo Gioacchino, aki 1810-ben Pecci-ben született, pontosabban Carpinetto Romanoban. A jezsuitáknál tanult. Belgiumban is működött. Utazásokat tett Londonba, Kölnbe, Párizsba. 1846-ban Peruggia püspöke lett, egyházmegyéjét újra szervezte. Ezáltal új egyházi és világ kapcsolatokat bontakoztatót ki. Véleménye szerint szükséges, hogy az egyház újra értékelje a civilizációt. Haladást és a tudomány fejlődését értékelte. Államtitkár lett 1877-ben. Pápaként párbeszédet folytatott a civilizációval, világi hatalom visszállítása a pápai államban a célja, az ifjúság nevelését fő feladatnak tartotta, család centrikus felfogás erősítését sürgette. Német Kultúr-Kampf ellensúlyozására trekedett. Konkordátum politikát folytatott. Több országgal folyamatos kapcsolatot tartott. Ökumenikus párbeszéd erősödik a keresztény felekezetek között. Az iskolai hitoktatást szorgalmazta. Új missziós rendet alapított A. Janssen 1875-ben. Isteni Ige társaságát SVD. Círill és Method értékelése. (1880) Rerum Novarum enciklika (1891)-társadalmi kérdésekről. Katolikus iskolák támogatása fűződik a nevéhez ld. Aeterni Patris. Szorgalmazta a katolikus filozófia erősítését, melynek következménye lesz a nagy katolikus filozófusok: Chenu, Balthasar, Rahner, Fires felkarolása. Bilia magyarázat negatív példáinak számítanak számára Strauss, Bauer, Ritschl, Renan. Katolikus Bibliaértelmezés A. Loisy, Maurice d'Hulst. Történetkritika alkalmazása megkezdődik a katolikus egyházban első képviselői: F.C. Vigouroux, A.M.H. Lagrange	Lisieux-i szt. Teréz 1873-1897; Cabrini szt. Franciska 1850-1917; Damján József 1840-1889;	White H. ÚSz. 1859-1934 Schaefer Erich 1861-1931 Gunkel Hermann 1862-1932 Ehrhard Albert J. 1862-1940 Mathews Shailer 1863-1728 Weiss Johannes 1863-1914
1878- 1903		XIII. Leó pápa: megegyezés a poroszokkal, a legtöbb támadó törvény feloldása. Az ortodox egyházban: orosz ortodox egyház 1453-tól (Konstantinápoly elfoglalása a törökök által) a konstantinápolyi pátriárka jurisdikciója alá kerül nyugaton. 1589 Moszkvai pátriárka („harmadik Róma”) alapítása 1721 a „Szent szinódus” alapítása Nagy Péter cár által. A szinódus vezetője a cár (cezaropapizmus). Balkáni egyházak: 1821 óta (megkezdődik a török elleni szabadságharc) az állami befolyás oldása a török befolyás elkerülése érdekében. Az „autokefál” (saját egyházfővel rendelkező) egyházak születése.		Burkitt, F. exeg. Orient. 1864-1935 Rahlf A. ÓSz Lxx 1865-1935 Riessler P. exeg. 1865-1935 Schmiedel P. W. exeg. 1851-1935 Windisch H. exeg. 1881-1935 Schoepfer Ae. Exeg. 1858-1936
1878		Niagara biblikus konferencia 14-pontos hitvallása, a fundamentalisták használják		Steinmann A. exeg. 1880-1936
1879		Knock-ban (Írország) Mária-jelenés „hűség a hitben” a katolikus egyházhoz		Deissmann.G. 1866-1937
1879		Aq. Tamást a „teológus normának” tekintik teológiai, filozófiai és		Dürr L. exeg. 1886-1934

		szociális tanításban.		
1881		Westcott B.F.- Hort F.J.A. Újszövetség kritikai szövege 30 év munka után - Usz szövegtörténete. Cambridge-London		
1881-1894		Biblia Revised Version , anglikán egyház számára a LXX görög szövegét használja (B) és (S), masszoréti szöveg ÓSz fordítás alapja, de a görög szöveg LXX szörendjét használja, még nagyobb pontosság a Vulgata kiadásban. Beleszámítva az apokrifokat is, a tudósok nem vitatják az 1898-1904 20 ÚSz fordítást, a könyvek időrendi sorrendjét.		Megne H. bilford. 1841-1939 Dalmann G. Osz 1855-1941 Harris J.R. exeg. 1852-1941 Kart E. exeg. 1879-1943 Büchsel F. exeg. 1883-1945 Lütgert Wilhelm 1867-1938 Bertholet Alfred 1868-1951 Schmidt Wilhelm 1868-1954 Faulhaber Michael 1869-1952
1883		Kálmán Károly: Zsoltárok könyve (Budapest)		Jülicher, A.exeg. 1857-1938
1884		Református szövetség megalakulása	Ugandai vértanúk Lwanga szt. Károly és társai †1885;	Lagrange M.J. exeg 1855-1938 Feldmann F. exeg. 1866-1944 MacRoy exeg. 1861-1945
1884		Herzl Theodor (1860-1904), a cionizmus atyja „Judenstaat” (Zsidó állam) c. könyve megjelenik		
1887		Az evangélikus szövetség megalapítása , evangélikus ébredési mozgalmak (Harms, Hengstenberg, konfesszionizmus). A negatív teológia-kritika elvetése az evangélikus és a református különleges öntudathoz vezet.	Couderc szt. Teréz 1805-1885;	Prat, F. exeg. 1857-1938 Walde B. exeg. 1886-1938 Wutz F.X. exeg. 1882-1938 Vollmer H.exeg. 1871-1941 Eurigen S. exeg. Moulton James Hope 1863-1917 Glubokovszkij Nikolai Nikanorovic 1863-1937 Weber Max 1864-1920 1865-1943 Kittel Rudolf 1864-1933 Rahlf's Alfréd 1865-1935 Troeltsch Ernst 1865-1923
1890		Ecole Biblique Jeruzsálemben 1890-ben. Katolikus biblikus Intézet. Leghíresebb kutatója és egyben alapító Lagrange J-M. aki az intézetet közvetlenül a rend generálisa irányítása alá rendelte. Katolikus Palesztina kutatás kezdete		
1891		„ Rerum Novarum ” enciklika a szociális kérdéstről (XIII. Leó pápa)		Merk, A. exeg. 1869-1945 Sickenberger J. exeg. 1872-1945 Lohmeyer E. exeg. 1890-1946
1892		EBib - Etudes bibliques (Párizs, Gabalda) Lagrange M.J. dominikánus szerzetes vezetésével indult a jeruzsálemi Ecole Biblique intézetében (1892-). Nem csak mindkét szövetség könyveinek kommentárját tartalmazza, hanem számos külön fejezt		Dibelius M. exeg 1883-1947 Prosksch O. ÓSz. 1874-1947 Schulz A. exeg. 1871-1947

	foglalkozik Palesztina történetével, geológiájával és archeológiájával.		Duhm Bernhard 1847-1928
1892	Befejeződik a Luther-Biblia első, egyházilag vezetett revíziója	Parzhami szt. Konrád 1818-1894;	Strack Hermann Lebrecht 1848-1922
1893	Ecole Biblique – folyóirat Párizsban – katolikus biblikus kiadvány		
1893	„ Providentissimus Deus ” enciklika (XIII. Leó). A biblikus kutatás felélénkülése a római katolikus egyházban. Vulgata marad a hiteles verzió. Egyházatyák tekintélye ellenében nem lehet magyarázni a Bibliát. Magánjellegű kutatások folytathatók a nehezebben érthető helyek magyarázatával kapcsolatban.		Schechter Solomo 1850-1915 Goldziher Ignác 1850-1921
1884-1894	Gregory C.R. Újszövetség kritikai kiadása – Tischendorf kiadás kritikája		
1894-	Népirtás. A törökök szinte teljesen megsemmisítik az örmény népet (és egyházat) Törökországban.		Zorell F. exeg. Orient. 1863-1947
1895	Kolozsváron megalapítják a Protestáns Hittudományi Főiskolát.		
1895	ICC – The International Critical Commentary (Edinburgh, Clark) 1895-1951 a sorozat, a kiadás vezetői Briggs, C.A. Driver, S. R. Plummer, A. erőteljesen német egzektikai hatások alatt szerkesztették. A kritikai és filológiai irányulást fokozatosan váltotta fel a történeti és archeológiai irányulás. Újabb kiadása Emerton J.A. és Cranfield C.E.B. vezetésével indult, de csak a Római levél (1975. 1977) és Mt első kötete (1988) jelent meg.		
1898	Németországban megjelent Ebenhard Nestle Görög ÚSz. kiadása, amely lendületet adott a későbbi ÚSz-kutatásnak. Először a Württembergische Bibelanstaltnál jelent meg. Megalakul a Német kelet kutató Társaság.		Behm J. exeg. 1883-1948 Chaine J. exeg. 1888-1948 Podechard E. exeg. 1866-1951
1899	Baptista prédikátor iskola Budapesten		
1898-1900	Bliss F.J és Macalister R.A.S. régi izraeli városokat tár fel. Gat, Azeka, Gezer (1907) kalendárium felfedezése.		
1898	Mozi The Passion Play első Jézus film		
1898-1899	Sainte Bible Poliglote Párizs 8 kötet		
1901-1910	VII. Edvard Anglia királya		Allgeier F: A. exeg. 1882-1952
1900	Egyetemek szekularizálása. Megalakult az amerikai keleti tanulmányok iskolája, az archeológiai kutatások előmozdítására.	b. Mangin Leó és társai vt. †1900 (Kína) ;	Ginsberg Asher 1856-1927 Billerbeck Paul 1858-1932
1900	Evangélikus Biblikus Intézet Hivatalos nevén: Deutsches Evangelisches Institut für Altertumswissenschaft des Heiligen Landes Alapítása és első szakasza (1900–1914)		Masaryk Thomas Garrigue 1850-1937 Freud Sigmund 1856-1939
1901	American Standard Version-t recenzálják a Rivaised Version felhasználásával, az amerikai olvasóközönség számára a görög szöveg alapján.		Faulhaber, M. exeg. 1869-1952 Bentzen Aage exeg. 1894-1953

1901		Pünkösdi (Pentecostal) egyház alakulása Topeka-ban (Kansas). Ennek hatására a methodisták és más felekezetek veszítenek az evangélizációs lendületből.		Fridrichsen A.J. exeg. 1888-1953 Holtzmeister U. exeg. 1877-1953 Bover J.M. bibl.th. exeg. 1877-1954
1900		A reformkatolikusok fellépése (modernizmus) Németországban: Hermann Schell (1850-1906 dogmatikus és apológéta), Franz Xaver Kraus (egyháztörténész, archeológus). A modernizmus legjelentősebb képviselői: Alfréd Loisy (1857-1940, protestáns vallástörténész), Párizsban Saussure Ferdinánd (1857-1913).	Menni szt. Benedek 1841-1914;	Innizer Th. Exeg. 1875-1955 Oepke A. exeg. 1881-1955 Zahn Theodor 1838-1933 Jülicher Adolf 1857-1938 Loisy Alfred 1857-1940
1902		Richard Weymouth ÚSz gondos és pontos angol fordítása . megalakult a Német Evangélikus Ókortudományi Intézet 1903 Schumacher G. kiássa Megiddó-t. 1907-1909 Watzinger C. kiásta Szichemet	Goretti szt. Mária 1890-1902; Galgani szt. Gemma 1878-1903;	Robert, A. exeg. 1883-1955 Stummer F. ÓSz. 1886-1955 Alt, A. ÓSz. 1883-1956 Moore George Foot 1851-1931 Schlatter Adolf 1852-1938 Lagrange Albert 1855-1938
1905		Franciaországban az állam és az egyház szétválasztása. Az egyházi javak állami tulajdonba mennek át, az egyház nehéz pénzügyi gondjai, alapvetően az állam fizeti a hivatalban levő klerust.	b. Contardo Ferrini 1859-1902;	Fischer J. ÓSz. 1881-1956 Schmidt K.L. exeg. 1891-1956 Dalman Gustaf 1855-1941 Eichorn Albert 1856-1926
1903-1914		X. Pius pápa – Világi nevén Giuseppe Sarto, aki egyszerű családból származik és 1835-ben született Riese-ben. Padovában filozófiát és teológiát tanult és 1858-ban szentelték pappá, káplán, plébános, majd 1875-ben Treviso kanonokja, 1844-ben püspök, aki igen szorgalmasan látogatja egyházmegyéjét. 1893-ban bíborosi kinevezést kap és velencei pátriárka lesz. Apostoli hitvallása, hogy lelkipásztor pápa akar lenni, az is lesz, „jó vidéki plébános”. Egyház és világ viszonya érdekelte. Bajok listája Isten tagadása, szentségtörő háborúk. Jelszava „Krisztusban megújítani mindent”. Pápai udvar reformját kezdeményezi, hivatás reformját indítja el, az egyházi zene, misekönyv, breviárium felülvizsgálatát rendeli el. Codex Iuris Canonici-t adják ki. A modernizmus vezetői: Le Roy, Loisy, Angliában Ryrrel, Olaszországban Bonaiuti. A Pascendi enciklika 1910-ben a modernizmus elítélésére született. Negatív hatást váltott ki.	Szt. X. Piusz pápa 1835-1914;	Goettsberger, J. exeg. 1868-1958 Manson, T.W. exeg. 1893-1958 Steuernagel C. ÓSz. 1869-1958 Kahle Paul 1875-1964
1906		Rudolf Kittel: Biblia Hebraica kiadása, Németo. Nestle Újszövetség görög szövege Louvain		Gressmann Hugó 1877-1927
1906		HNT – Hanbuch zum Neuen Testament (Tübingen Mohr Siebeck) 1906- indult a sorozat és Lietzmann, H. alapította, majd Bornkaamm, G. vette át a szerkesztés felügyeletét. Kritikai filológiai orientáltságú sorozat amelyben a legfőbb teológiai nézőpont meghatározása a legfőbb szempont.		
1906		Pápai Biblikus Bizottság alapítása (PBB)		
1906	PBB döntés	Pentateuchusnak alapvetően Mózes a szerzője, - de korábbi forrásokat használ és később módosult a könyv		

1907		„ Pascendi Dominici Gregis ” (X. Pius) A modernizmus ellen. A tudomány emberi Jézusa és a hit Krisztusa közötti megkülönböztetés ellen. Szentírás eredetéről. Részben leértékeli a teológiát, részben kiközösítések (pl. Loisy).		Stis St.Ósz. 1896-1959
1907	PBB döntés	János evangéliumának valós szerzője. Az események nem tanító céllal kitalált történetek. Az Úr beszédei nem az írónak a beszédei.		
1908	PBB döntés	Izajás valódi jövendöléseket tartalmaz , a könyvnek attól még lehet több szerzője.		
1909		Biblikus Intézet – Pontificio Istituto Biblico (PIB) A Római Szentszék intézménye Alapítója X Pius pápa 1909 –ben		
1909	PBB döntés	Ter 1-3 szó szerinti történetisége. Nem mitológia, nem kitalált történet. Metaforák jelentősége („jóm” nap és korszak is lehet). Minden dolog teremtője az Isten. Isteni parancs áthágása az ördög hatására (kígyóban). Ősszülők eredendő ártatlanság állapotából kiestek. Meváltóról szóló ígéret.		
1902-1910		H. von Soden Ujszövetség kritikai kiadása az elérhető kódexek alapján Berlin.		
1910	PBB döntés	Zsoltároknak nem kizárólagos szerzője Dávid , de 2, 16, 18, 32, 69, 110 tőle származnak. A könyv és a zsoltárok nem Nehemiás korából (Kr. e. 400k.) valók.		
1911	PBB döntés	Máté evangélium Jeruzsálem pusztulása előttről (Kr. u. 70) származik. Arám dialektusban íródott az eredeti szöveg. Dogmatikai és apologetikai irányú összefoglalók találhatóak benne. Nem hamisította meg Krisztus szavait.		Wikenhauser A. exeg. 1883-1960 Jung Carl Gustáv 1875-1961 Weinel Heinrich 1874-1936
1910-1936		V. György Anglia királya		
1910		Presbiterianások 5 pontos nyilatkozatát elfogadja az általános tanács és használják a fundamentalisták is.		Thieme K. exeg. 1902-1963
1910		Az antimodernista eskü bevezetése a katolikus teológiákon. A „két forrás” elmélet bevezetése az evangéliumok keletkezésébe a Pápai Biblikus Bizottság által		Elbogen Ismar 1874-1943 Procksch Otto 1874-1974 Lietzmann Hans 1875-1942
1910-1915		A fundamentalisták 12 kötetes tanulmánya 64 brit és amerikai tudós tanulmányával, megalakulnak a fundamentalista biblikusok		Dobschütz Ernst 1870-1934 Moffat James 1870-1944 Baumstark Anton 1872-1948
1912		A Luther-Biblia javított kiadása az evangélikus egyház által kiadott szöveg (Németo.).		Ecker Jakob 1851-1912 Nestle Eberhard 1851-1913
1912	PBB döntés	Szinoptikusok sorrendje – Mt, Mk, Lk – gr. Mt lehet későbbi Márk Péter igehirdetése alapján írt. A Magnificat Máriának és nem Erzsébetnek tulajdonítható. A szinoptikus probléma szabadon kutatható. Az Úr mondásainak gyűjteménye: „Q”		Smend Rudolf 1851-1913 Harnack Adolf 1851-1930

1913	PBB döntés	ApCsel egyedüli szerzője Lukács, nem csak a „mi” szakaszoké. A hirtelen vég nem egy másik kötet jele. A beszédek és a természetfeletti események nem gyöngítik a történeti hitelét.		
1913		H. von Soden kritikai görög szövegét Göttingenben is kiadják 1913-1914 Sir Woolley L. és Lawrence T. L. ásatásai. Babiloni kásatások.		
1913	PBB döntés	Pál a pasztorális levelek írója , első római fogságában (63-66 k.) írta ezeket. Töredék-elméletek nem gyöngítik a hitelességüket.		
1914	PBB döntés	A zsidó levél páli szerzősége nyitott, kánonisága töretlen.		
1915	PBB döntés	Parúzia-tannal kapcsolatos döntés I Tessz 4,15-15 nem jelenti, hogy Pál és hallgatói megérik Krisztus második eljövételét.		Parham Charles Fox 1873-1929 Baeck Leo 1873-1956
1913-1924		James Moffat Biblia: az első, egyetlen ember által fordított Biblia 400 év óta . 1914 Edward Robinson amerikai archeológus beutazza Palesztinát és felfedezi a hasonlóságot a bibliai helynevek és az arab nevek között		Schweitzer Albert 1875-1965
1914-1922		XV. Benedek pápa – Világi nevén Giacomo Paolo Battista della Chiesa, aki született 1854-ben Pegli-ben, nemesi családba. Genovában filozófiát és teológiát tanult, Rómában Capranica kollégiumban a jezsuita Frazelin előadásait hallgatta. Madridban nunciátúrai titkár volt Rampolla bíboros mellett (1901). 1907-ben Bologna érseke lett, mintaképe Lambertini bíboros volt, és 1914-ben bíborosi kinevezést kapott. I. világháború kirobbanása uralkodási idejére esik, Ad beatissimi apostolorum principis (1914) enciklika. Világi bajok leírása, pápaság és egyház különleges céljainak megfogalmazása. A béke megteremtése a legfontosabb cél. Szentszék semlegességére törekszik a háborúban. Kizárják a nemzetközi diplomáciából, a Népszövetségből. Kánoji kódex kihirdetése 1917-ben. Létrehoz egy bizottságot a kódex hiteles értelmezésére. Missziók politikai függetlenségét szorgalmazza. Elrendeli, hogy a Propaganda Fide régiós szemináriumokat állítson fel. Ökumenizmus hirdetője 1916 ima nyolcadot indított a keresztények egységért.		Hölscher Gustav 1877-1955 Bauer Walter 1877-1960 Buber Martin Mordecchai 1878-1965
1917		Fatima (Portugália) Mária-jelenés, „nap-csoda” 70.000 és 100.000 ember a tanúja. „Hűség a hitben” a katolikus egyházhoz.	b.Marto Ferenc 1908-1919; . Marto Jácinta 1910-1920;	Lenin Wladimir Iljics 1870-1924
1917		Oroszországi forradalom. Moszkva és egész Oroszország pátriárkájának visszahelyezése, Tychon pátriárka (†1925), halála után a pátriárkai szék betöltetlen marad.		Russel Bertrand Arthur William 1872-1970 Scheler Max 1874-1928
1918		Oszmán kor vége, közelkeleten megjelenik Izrael		

1918		Az egyház és az állam szétválasztása a Szovjetúnióban. A következőkben az egyház elnyomása és üldözése.		Drower, Ethel Stephana Lady 1879-1972
1918		A Codex Iuris Canonici bevezetése. Egyház és nacionalizmus. Protestantizmus: Az egyház és az állam szoros összetartozása a reformáció óta. Az állam lehetőségei ugyanakkor az egyház lehetőségeit is jelentik, a vallásosság egyben az állam érdeke is. Katolicizmus: A francia forradalom óta sokk és félelem a demokráciától (H. Maier). A monarchia legitimitációja, mint az egyedüli jogos államforma. Az evangéliumok belső szemlélete és 19. sz-i népiesség tovább erősíti a nemzeti érzést és a keresztény üzenetet az I. világháborúban: „ <i>A háború újjáélesztette a vallás erejét... az egyházat újra érezték</i> ” (Kübel) „ <i>A csatazajban csendben maradnak az égiek</i> ” (Zimmermann S.J.). Friedrich Neumann támadja a háborús prédikációkat: „ <i>Összekeverik Betlehemet Potsdammal</i> ”.		Gougel Maurice 1880-1955 Dibelius, Friedrich Karl Otto 1880-1967 Machen John Gresham 1881-1937
1918-		Németországban az evangélikus egyház helyzete hasonló, mint a katolikusoké 1803 után. A korábbi rendezett külső kapcsolata az állammal fokozatosan megtörik, az egyház „mellőzöttnek” érezi magát. A továbbiakban az egyházi körökben növekedett a tartózkodás az „új államokkal” szemben. A centripártok, mint túlnyomóan katolikus pártok meghatározó szereplői a politikai életnek a weimari köztársaságban (pl. Marx és Brünnig birodalmi kancellárok)		
†1918		Julius Wellhausen halála: az ószövetség és az evangéliumok, valamint a bibliai környezet kutatója.		Dreyfus Alfred 1839-1935
1919		A fundamentalisták „világ keresztényei” alapítványa		
1919		Újraszabályozzák az egyház közjogi helyzetét Németországban. Az önrendelkezési jog a nyilvános jog része, történeti alapon előjogokat biztosít. Az evangélikus népegyház alapítása és – legtöbb esetben – püspöki szervezete. 1922-től tömörülés a „Német Evangélikus Szövetségbe”.		Kautzsch Emil 1841-1910 Wellhausen Julius 1844-1918
1920		Mozi Királyok Király c. film De Mille 25 évig játszák templomokban is. Britt Palesztin antiquitás kutató intézet alakul, brit archeológusok megjelennek Palesztinában.		
1920		Spiritus Paraclitus enciklika, Jeromos halálának 1500. évfordulójára adták ki. Modern kritikai eredményeket alkalmazták. A sugalmazást és a csak egyes bibliai szakaszokra leszükkítéséről szóló tanítást elítéli. Modern biblikus felfedezések kritikája.		

1921-1923	Albright W.F. ásatásai bronkori és vaskori cserépkultúra. Közelkelet kultúrájának feltárása kezdődik meg. 1922 Woolley L. feltárja Babilon, Úr városát és mezopotámiai mitoszok szövegei kerülnek elő.		
1922-1939	XI. Pius pápa – Világi nevén Achille Ratti, aki született Milánóban 1857-ben polgári családban. Milánóban tanult teológiát, gyakorta keresett az Alpokban fizikai, lelki felüdülést. Rómában a Gregorianan kánonjogot tanult. 1882-ben teológiai doktorátust szerzett és Milánóban lett retorika tanár. A Bibliotheca Ambrosiana doktora Ceriani orientalista barátja. 1610-bem Jemenből arab kéziratokat vásárolt. Vatikáni könyvtár prefektusa lett 1914-ben. 1918-tól Lengyelország és Livánia vizitátora, látogatást tesz Bécsben, Berlinben, Varsóban. 1919-ben Pilsudski elnökhöz nunciusi megbízást kap. 1919-ben Varsót a szovjetek támadják. 1921-ben Milánói érsek lesz. Nevéhez fűződik az Actio Catholica megalapítása. 1921-ben Olasz Katolikus Egyetemen elindítják a katolikus politikus képzőt. Pápaságának programja keresztény civilizáció felépítése. Konkordátumok kötése 1922-1935 között. Kiegyezése az Olasz Királysággal és néppel. Az olasz konkordátumot Musszolini és Gaspari államtitkár írta alá. 1929-ben a lateráni szerződést kötik meg az olasz álmammal. Konkordátum a Weimari köztársasággal, 1924-ben Bajor konkordátum. 1925-ben Eugenio Pacelli Münchenből Berlinbe költözik. 1929-ben Porosz állammal szerződést hoznak létre. Totalitárius rendszerek náciizmus fasizmus kommunizmus nehezítik ténykedését. Kísérletet tesz Hitlerrel és Sztálinnal konkordátumot kötni, de meghiúsult. Totális rendszerek elítélése a Mit brennerder Sorge (1937) enciklika Hitler ellen irányul, Divini Redemptoris (1937) Sztálin ellen íródott. Actio Catholika erősítése. Fides katolikus hírügynökség megalapítása. 1922-ben Propaganda Fide szemináruma kezd meg működését és az Urbania Pápai Egyetem. Collegium Russicum, létrehozása melynek célja hogy jövőendő orosz hittérítőket képezzen. Ökumenikus kezdeményezésekben : Faith and Order (1927) újdonság, hogy a katolikus egyház is jelen van. 1931-ben Vatikáni Rádiót létesíti Marconi segítségével. Vatikáni képtárt és könyvtárat gyarapítja, 1938-ban Pápai Tudományos Akadémiát hoz létre		†1930 A. Harnack halála
1923	HSAT – Die heilige Schrift des Alten Testaments (Bonn: Hanstein P.) Ezt nevezik Bonner-Bibel-nek is. 1923-ban indult a kiadása Feldmann, F. és Herkenne, H. vezetésével 31 kötetben kivéve Ezdrás –Nehemiás (11 kötet teljesen megjelent). A német római katolikus biblikusok legnagyobb munkája a Divion Afflante Spiritu enciklikát megelőző években.		
1923	Ernst Troeltsch: teológus, történelem filozófus, szociológus Albert Schweitzer teológus orvos lesz Afrikában (Lambarene). Teológiai és a filozófiai műve: „Menekülés az élet elől”.		Lohmeyer Ernst 1890-1946 Eichorn Walter 1890-1978
1924	Biblikus Intézet Ferences Jeruzsálemben (SBF) A Római Antonianum jeruzsálemi intézetet mely elsősorban bibliai archeológiára szakosodott. 1901-ben a szentföldi ferences rendtartomány tervezte meg a központot és a végső alapítás 1924-ben történt meg.		Rudolf Wilhelm 1891-1897 Pedersen Johannes 1883-1977

1924		Czeglédy Sándor: Újszövetség (Budapest).		Vermes Géza 1924-
1925		Német evangélikus egyházi világkonferencia Stockholmban, Nathan Södenblom, svéd érsek. Az ortodox egyház részvétele. Héber Nemzeti Múzeum épül Palesztinában.		Nestle Ervin 1883-1972 Mowickel Sigmund 1884.-1965 Dodd Charles Harold 1884-1973
1925		Amerikai bírósági ítélet, megosztja a fundamentalistákat		
1927		Pápai Biblikus Intézet Jeruzsálemi tagozata megalakul Jeruzsálemben.		
1928		XI. Pius elveti az együttműködést az ökumenizmusban		
1928		MNTC – The Moffatt New Testament Commentary (London: Hodder and Stoughton; New York: Harpers and Bross) 1928-1950 között jelent meg 17 kötetben, azzal a céllal, hogy az újszövetség vallási üzenetét adja át. Nem feltétlenül szükséges hozzá görög ismeret, de régi típusú, vagyis klasszika filológiai műveltséggel rendelkező olvasót feltételez.		
1929		A Vatikán konkordátuma (Lateráni szerződés) Mussolinivel (1922 óta van hatalmon). A pápa fennhatósága a Vatikánban. Itália kártalanítása. A fasizmus fellépése.		Gramsci Antonio 1891-1937
1930		Biblische Zeitschrift - folyóiratot - Goettsberger J. és Sickenberger alapította 1930-ban, előbb Frankfurt-ban jelent meg 1931-től Padenbornban		
1930-		Az emigrált oroszok fokozatosan csatlakoznak a konstantinápolyi pátriárkához.	b. Batthyány S. László 1870-1931;	
1930		Katolikus Hittudományi Főiskola Szegeden a Temesvári teológia utódaként, melyet korábban Kőszeghy László 1806-ban alapított.		
1930-		Németországban az első világháború után „a liberális teológusok” rideg elvetése, ún. kultúrprotestantizmus. A „dialektikus teológia” kezdete, vezető Karl Barth (Római levél, Dogmatika), Emil Brunner, Rudolf Bultmann, Friedrich Gogarten. Támadás a liberális teológiában megjelenő „Isten országa” fogalom és kultúra fogalom közötti egyenlőség ellen, Isten másóságának hangsúlyozása, a radikális különbség az ittlét és a túlvilág, Isten és az ember, az idő és az örökkévalóság között. Biblikus és ekleziológiai orientáltságú teológia.		Bultmann Rudolf, Karl 1884-1976 Tillich Paul Johannes 1886-1965 Eissfeld, Ottó 1887-1973 Kittel Gerhard 1888-1948 Marti Karl 1885-1925
1932		Mária-jelenés Beauraing-ben (Belgium) „hűség a hitben” a katolikus egyházhoz.		Guardini Romano 1885-1968 Mauriac Francois 1885-1970 Lubac Henri Sonier 1896-1991
1932		NTD – Das Neue Testmant Deutsch (Göttingen: Vandenhoeck und Ruprecht) 1932-től jelenik meg 12 kötetben és öt, számos átdolgozott kiadást ért meg. Az alapító szerkesztő Althaus, P és Behm, J volt, később Alhaus, P és Friedrich G. 1949-50 között, 1969-ig Friedrich, G. A vallási üzenet átadására fekteti a hangsúlyt, és ennek rendeli alá az össze egyéb információit, kifejezetten pasztorációs célokat szolgál. (vö. ATD)		
1932		A „német keresztények” evangélikus hitmozgalom alapítása (DC). A zsidó elemek eltávolítása a kereszténységből. A „pozitív”		Karrer Otto 1888-1970 Wittgenstein Ludwig Josef Johan

		kereszténység bevezetése. Népi vallásosság, hősi jámborság.		1889-1951 Kaufmann Yezekel 1889-1963 Werfel Franz 1890-1945
1933		Ellenkezés megszüntetése a katolicizmus és a nemzetiszocialista párt között , Franz von Pappen: „A nemzetiszocializmus strukturális elemei a katolikus életmódtól nem csak nem idegenek, hanem kifejezetten megfelelnek a viselkedési módjának.”	Bogner Mária Margit (tiszteletreméltó) 1905-1933;	Joseph Cardijn 1882-1967 Chenu Marie-Dominique 1894-1989
1934		Mária-jelenés Banneux-ben (Belgium) „hűség a hitben” a katolikus egyházhoz.		
1933	PBB döntés	Mt 16,26 (Lk 9,25) szó szerint utal a lélek örök életére.		
1933		A német püspökök pásztorlevele: „ <i>Mi az egyházat semmiképpen sem akarjuk az állam hatalma alól kivonni.</i> ” A Vatikán és a birodalmi kormányzás kapcsolatának rendezése (konkordátum), a továbbiakban antikommunista fellépésben egység. A katolikus egyesületek feloszlata, perek a szerzetesek ellen, a nemzetiszocialisták mind nagyobb ellenségessége a katolikus egyház ellen. Az ellenállás mindinkább az egyénekre marad (Lichtenberg, Delp, stb.), általános egyházi ellenkezés csak a katolikus érdekek sérülése esetében. Katolikus Biblia-mozgalom (Bibliatársaság). Evangélikus egyházi választáson a DC győzelme. A lelkész segélyalap alapítása, később Martin Niemöller „hitvalló egyház” (BK). Ludwig Müller püspök-elnök megválasztása után a „Német keresztények” mozgalomának látványos mellőzése.		Dibelius Martin, Franz 1883-1947 Alt Albrecht 1883-1956 Wilder Amos 1895-1993 Rost Leonhard 1896-1979 Liebermann Saul 1898-1983 Gadamer Hans-Georg 1900- Rahner Hugo SJ. 1900-1968 Schlier Hainrich 1900-1978
1934		A Bibliikus Konferencia Barm-i Szinódusa, Barm-i teológusok nyilatkozata (Karl Barth hatása); második Hitvallás szinódus (Dahlem), egyházi proklamáció a szükségétörvényről. Az egyházi vezetés és Ludwig Müller teológiai iskoláját gyakorlatilag megbénították.	Kaszap István 1916-1935 (tisztel.)	Schmidt Karl Ludwig 1891-1956 Albright William Foxwell 1891-1971 Délitsch Suzanne 1891-1981 Heiler Friedrich 1892-1967
1935		Horváth Constantín Zsoltárkönyv (Zirc).		
1936		VIII. Eduard Anglia királya, beleegyezik a parlamenti döntésbe és lemond.		Huxley Aldous Leonard 1894-1963
1936		Sík Sándor: Zsoltárok könyve (Budapest).		Jeremiás Joachim 1900-1979
1936-1952		VI. György Anglia királya		Söhngen Oskar 1900-1983
1936		Anglia Westminster ÚSz, nem hivatalos katolikus fordítás (a hierarchia nem ajánlja)		Rad Gerhard von 1901-1971 Cullmann Oscar 1902-
1937		Biblia Hebraica – Kittel, Eissfeld, Alt és Kahle újabb átdolgozásával a Ben Asher-féle szöveggel, vagyis a Leningrádi kódex szövegével (1008-ból).		Noth Martin 1902-1968
1937		Studiorum Novi Testamenti Societas megalakulása Edinburgh-ban		

1937	HAT – Handbuch zum Alten Testament (Tübingen: Mohr Siebeck) 1937-ben kezdődik a kiadás és Eissfeldt, O. vezeti a sorozatot. Filológiai, történeti és arheológiai szempontok szerint készült. Számos kötet átdolozásban is megjelent.		
1937	Edinburgh egyházak világkonferenciája. Az egyházak ökumenikus tanácsának alapítása. A hit és egyházszervezet mozgalom következménye (Faith and Order) és a gyakorlati keresztények munkájának eredménye (Life and Work).		
1938	RNT - Regensburger Neues Testament (Regensburg Pustet 1938) Eredetileg 10 kötet volt, Wikenhauser A. és Kuss, O. vezetésével jelent meg. Számos kötetet átdolgoztak, néhányat összevontak és így a rövidített változatban jelentettek meg. Katolikus kommentár sorozat.		
1939-1958	XII. Pius pápa –Világi nevén Eugenio Pacelli, aki született 1876 Róma, ügyvéd fia. Capranica kollégiumban tanult, Gregoriana Egyetemen filozófia és teológia tanulmányokat folytatott és utriusque iuris doktor lett. Már igen korán a vatikánban a különleges ügyek osztályán dolgozott fogalmazóként, majd X Pius helyettes titkára lett. (1911) 1917-ben a Bajor kormány mellett nuncius, 1929-ben elhagyta Berlint, államtitkár lett Rómában. Pápasága alatt a vatikáni iratok formai precizítására törekedett. 1934-ben Buenos Aires-ben pápai legátusként látogat, Lourdban szintén pápai legátus, 1938-ban a Bp-en tartott Eucharisztikus kongresszuson pápai legátus. Tekintélyt parancsoló személyiség volt. A tömegeket magával tudta ragadni. Summi pontificatus enciklikáját– német ellenesnek vélik. II. Világháború alatt fokozott humanitárius tevékenységet folytatott. Kereső hirdő szolgálatot állított fel az eltűntek és hadifoglyok érdekében. Zsidók mentését szervezte, kb. 5000 zsidó menekült meg Róma kolostoraiban. Mussolini nem engedélyezte bukásáig a zsidók elhurcolását. A zsidó túlélők 90 %-at a katolikus egyház mentette meg, bár az is igaz, hogy a túlélők száma nagyon alacsony. Háború után politikai elszigeteltségbe került. Kommunizmus veszélyeire figyelmeztett, de felhívta a figyelmet a kapitalizmus veszélyeire is. Ökumenizmus mozgalmat csak védekező jellel és csak nehezen engedélyezte.		Bea Augustin 1881-1968 Kaplan Mordechaj Menachem 1881-1983
1943	Divino Afflante Spiritu enciklika , Vulgata mellett az eredeti szöveggel is foglalkozzanak. Szó szerinti és spirituális értelem megkülönböztetése. Elsősorban a szó szerinti értelem kutatása. Történelmi adatok problémáinak értelmes tisztázása. Modernista tiltás után felszabadulás. A katolikus bibliai reneszánsz kezdete.		
1940	Wurm püspök és Graf Galen püspök nyilvános tiltakozása az eutanázia (megölni az önmagát fenntartani képtelen életet) ellen. Vonakodó Fridrich von Bodelschwings a „kihallgatási kommisszió” előtt, Bethel intézet megnyitása.		
1941	Az egyházi sajtó betiltása Németországban , az ellenállást az egyes személyekre hagyják, később a BK megbénítása a belső ellentétek miatt.	Kolbe szt. Maximilián 1894-1941;	
1942	Németországban visszalépés a tömegektől, a háború alatt a	Szt. Lipót Mandity	

		nemzetiszocialisták teljesen nélkülözték az egyházat (vö. Wathegau).	1866-1942;	
1943-		Oroszországban a „Nagy honvédő háborúval” párhuzamosan újra betöltik a moszkvai pátriárkai széket: Sergius pátriárka (†1944), utódja Alexij pátriárka (†1970), majd 1971-től Pimen pátriárka.		
1943	PBB	Bibliafordítás eredeti nyelvekből lehetséges és kívánatos, de a misén felolvasott szövegnek a Vulgata szövegével harmonizálnia kell.		
1945-		Az összeomlás után a nemzetiszocialisták átvették a hatalmat az evangélikus népegyház felett a BK által. Hirtelen helyreálltak az evangélikus és katolikus szervezetek. Az egyház igen látható a megszálló erőknél, minden esetben fellépnek a német érdekekért (pl. 1946-tól Frings bíboros). Összecsapás az evangélikus népegyházban: „ Evangélikus egyház Németországban ” (EKD). EKD 1. tanácsulése, stuttgarti ökumenikus bűnbeismerés. 1941-től (az evangélikusoknál főleg, a katolikusoknál csak részben) viták vannak a mítoszalanítási programban (R. Bultmann). Viták a Szentírás olvasatának jelenben érthető voltáról és az érthetőségéről, az egzisztenciális magyarázat. A bibliai hermeneutikai magyarázat problémája. A 20. századi katolikus teológiát egy szisztematikus és pozitív történeti kitörés jellemzi. Joseph Lortz lép föl az eszmetörténeti-egyháztörténeti szemléletével, különösen vonatkoztatja ő ezt a protestantizmusra (1939). Michael Schmaus pedig egy igehirdetés-központú teológiát ír (1940-től). Karl Rahner S.J. az antropológiai orientáltságú teológia iránt elkötelezett (1950-től). Az 50-es években kezdte el írni Bernard Häring a maga igehirdetésnek elkötelezett teológiáját.	b. Apor Vilmos 1892-1945;	Kolbe Maximilián Maria 1894-1941 Sartr Jean Paul 1905-1980 Baltazar Hans Urs von 1905-1988 Lefebre Marcel 1905-1991 Bonhoeffer Dietrich 1906-1945 Kenyon Dame Kathleen 1906-1978 Heschel Abraham Josua 1907-1972 Zimmerli Walter 1907-1984 Camara Herder Pessoa 1909- Westermann Claus 1909-
1945-1955		Knox-fordítás a Vulgata-ból az angol katolikus hierarchia kérésére. Revised Standard Version, javított AV „a héber mássalhangzókra alapozott” az ÓSz számára és a legjobban használható ÚSz, mivel az angol szokásokra tekintettel van.		Congar Yves Maria Joseph 1904-1995 Cserháti Sándor 1945 Newman John Henry 1905-1970 Denielou Jean 1905-1974
1946		További feszültségek az állam és az egyház között NDK-ban. A német iskola demokratizálásának törvénye. RU az egyház dolga. Felállítják a kateketikai tanácsot és az egyházi tanácsot.	Teréz Kalkuttai (Agnes Gnoxha Bojaxhui) 1910-1997	Westermann Claus 1909- Wright George Ernest 1909-1974 Haman Albert 1910- Wildberger Hans 1910-1986 Goppelt Leonhard 1911-1973 Cragg, Albert Keneth 1913- Ricoeur Paul 1913-

1947-től		Kemény összecsapások a Vatikán és a kommunista államok között.		
1947		Biblia Poliglotta Matritensina Madridban		
1948	PBB levél Suhard bíborosnak	A PBB Ter 1-11-ről adott további utasításai nem állásfoglalások a szerzőség kérdésében. Írott és szóbeli források létezése a Pentateuchus szövege előtt. Ter 1-11 műfaja nem felel meg a klasszikus nyugati műfaji kategóriáknak.		
1948		La sacra Bibbia (Turin: Marietti) Garofalo S. 1948-ban kezdte kiadni, Őszövetségi és Újszövetségi monográfiákkal együtt. Később a kiadást átvette Rinaldi G. . Eredetileg a Vulgata szövegére épült a kommentár ezt fordították olaszra, a későbbi kötetben már eltértek a Vulgatától. SBJ - La sainte Bible (Párizs, Cerf) faximile kiadása a dominiánusok 1948-as Ecole Biblique jeruzsálemi kiadásának. Római katolikus egyházban elterjedt a használata, főleg a rövidsége miatt.		
1948		Moszkvai zsinat a szovjet béke-offenzívával párhuzamosan.		
1948		Összecsapás az „Egyesült német ev-lutheránus egyház” (VELKD) és vele szervezeti kapcsolatban levő Ev. Egyház felső-porosz uniója között (1953-tól Evangélikus egyházi unió EKV); összecsapás a korábbi porosz egyháztartományok között. Az egyházak Ökumenikus Tanácsának plenáris ülése Amsterdamban. Fenntartási reform, megkezdődött a gazdasági fellendülés az egyházban. A kereset 8-10%-a az egyházi adó, amelyet az állami adóhivatal szed be. 1. Katolikus napok a háború után Mainz-ban.		Schürmann Heinz 1913- Camus Albert 1913-1960 Schillebeeckx Eduard Cornelius OP 1914- Schnackenburg Rudolf 1914- Vielhauer Philipp 1914-1977 Battles Ford Lewis 1915-1979 Conzelmann Hans 1915-1989 Kraus Hans-Joachim 1918-
1949		Basic English Bible, csak 1.000 szót használ, egyszerű és közvetlen stílus		Mandela Nelson Rolihlahla 1918-
1949		ATD –Das Alte Testament Deutsch (Göttingen: Vandenhoeck and Ruprecht) 1949-ben indult a sorozat Hertrich, V és Weiser, A. vezetésével, 25 kötetben, számos kötetet átdolgoztak, jó néhányat angolra is lefordítottak (pl. Noth, M. Levitikus kommentárját.) Jórészt esszé jellegű kommentár, minimális filológiai jegyzetekkel és erőteljes teológiai érdeklődéssel. A szerzők között protestánsok is szép számban akadnak. CNT – Commentaire du Nouveau Testament (Neuchatel/paris: Delachaux et Niestlé) 1949-től indult a sorozat. A vezető Bonnard, P. és Cullmann, O. Eredetileg 8 kötetre tervezték, de 15 lett belőle. Első és második széria jelent meg belőle. A franciául beszélő protestánsok legjobb alkotása a CAT őszövetségi részének felel meg.		Marxsen Willi 1919-1993 Stendahl Krister 1921- Hegermann Harald 1922- Gunneweg Antonius 1922-1990
1949		Qumráni felfedezések (esszénusok?): Holt-tengeri tekercsek (ld. Kr. u. 68.) A qumráni barlangokból a Holt-tengertől elkerült őszövetségi héber kéziratok (két Izajás tekercs, Habakuk és töredékek más bibliai szövegekből (kivéve Eszter) és deuteró-kanonikus szövegek (Zs 151., Tóbiás)		Luck Marxsen Willi 1919-1993 Stendahl Krister 1921- Hegermann Harald 1922- Gunneweg Antonius 1922-1990 Luz Ulrich 1923-

1950		Nestle – Aland –féle Újszövetség görög szövege Münster	
1950		I. Evangélikus egyházi nap (Hessenben). Téma: Az ember megszabadítása. Katolikus egyház Mária testestül, lelkestül való menybevételének dogmája (XII. Pius)	Rogers Carl Ransom 1902-1987 Jonas Regina 1902-1994 Schneerson Menachim 1902-1994
1950	PBB levél	Biblikus professzorokat katolikus teológián nem kényszeríthetik arra, hogy más fontos tárgyakat tanítsanak. Papi szemináriumokban a tanítás menetét írja le.	Rahner Karl SJ. 1904-1984 Vaux Roland de 1903-1971
1950		aug. 12. Humani Generis (XII. Pius). Evolúció és poligenizmus ellen. Teremtés-elbeszélés értelmezésére hat ki. Ádám-Éva története nem a mitológiák szintjén van.	Rengstorf Karl Henrich 1903-1992
1951		Békés Gellért-Dallos Patrik: Újszövetség (Róma).	
1952-		II. Erzsébet Anglia királynője	
1952-		IB - The Interpreter's Bible (Nashville, TN Abingdon) A kiadói tanács vezetője Buttrick G.A., és 1952- indult a szerkesztés 12 kötetből áll a sorozat Ószövetség (1-7k) és Újszövetség (8-12) kötetét dolgozza fel. A KJV és RSV angol szövegét használja, nagyon bőséges bevezetővel a könyvek elején. IB - The Interpreter's Bible (Nashville, TN Abingdon) A kiadói tanács vezetője Buttrick G.A., és 1952- indult a szerkesztés 12 kötetből áll a sorozat Ószövetség (1-7k) és Újszövetség (8-12) kötetét dolgozza fel. A KJV és RSV angol szövegét használja, nagyon bőséges bevezetővel a könyvek elején. NICNT – New International Commentary on the New Testament (Grand Rapids, MI Eerdmans) 1952-től indul a 11 kötetes sorozat, és főleg protestáns hagyományokat képvisel. Később a sorozat kiadását 1974-ben Morgan and Scott vállalta Londonban és nevet is váltott a sorozat: The new London Commentary on the New Testament, melynek a rövidítése NICOT.	
1953		Mozi Day of Triumph- Passió film	
1953		HTKNT – Herders theologischer Kommentar zum Neuen Testament (Freiburg im B. Herder) 1953- indul a sorozat 14 kötetből áll, gyakorta A és B kötetre oszlanak. Wickenhauser, A. indította a sorozatot és Vögtle, A. és Schnackenburg, R. vette át az irányítást. A német római katolikusok reprezentatív kommentárja. A könyvek szövegének teológiai tartalmát igyekeznek megvilágítani, ennek rendelik alá a szövegekritikai, filológiai, archeológiai és történeti problémákat is. 25 kötet jelent meg, számos kötet átdolgozott kiadásban is.	
1954		Az egyházak ökumenikus tanácsának második teljes ülése (Evanston /USA).	Campenhausen Hans 1903-1989
1955	PBB	Biblikus konferenciákról. Támogatni a biblikus napokat és heteket. Ordinárius felügyelete a konferencia felett. Szakmai gyűlések ne legyenek nyitottak.	Scheiber Sándor rabbi 1913
1955		BKAT –Biblischer Kommentar Altes Testament (Neukirchen-Vluyn: Neukirchener V.) 1955-ben indul a sorozat Noth, M. vezetésével és a legfőbb irányító Hermann, S. és Wolff, H. W. A szerzők a legjobb protestáns egzegéták közül kerültek ki. Filológiai és teológiai érdeklődésű, sok hagyománytörténeti és forma-	Kozma Zsolt 1923

	kritikai megjegyzéssel. Számos kötetét angolra fordították és megjelent a Hermania-ban is. CGT – Cambridge Greek Testament Commentary (Cambridge UK University Press) 1955- Molule C. F. D. vezetésével a Cambridge egyetem gondozásában jelenik meg célja, hogy iskolai használatra alkalmas kommentárt készítsenek, tehát a történeti hitelessé, a filológia és a fundamentális teológiai szempontok állnak érdeklődésének előterében.		
1955-1958	Yadin ásatásai Hacorban.		
1956	Rank Xerox Gép feltalálása sokszorosításra és céget alapított		
1956	TynNTC – Tyndale New Testament Commentnaries (Leicester, UK Tyndale, legújabbban pedig, Inter-Varsity) 1956-84 között jelent meg Tasker, R.V.G. vezetésével. Az újszövetségi könyvek teológiai magyarázatára koncentrált, de részletesen foglalkozik a történeti kérdésekkel is. Számos kötetet most dolgoznak át. (Vö. TynOTC)		
1957	Egyesült Keresztény Egyház (United Church of Christ) ökumenikus unió kongregationisták, evangélikusok és reformátusok, azaz lutheránusok és kálvinisták alkotják.		Schweitzer József rabbi 1923
1957	BNTC – Balck's New Testament Commentaries (London: A és C. Black,) 1957-től indul a sorozat USA-ban, mint a Harper's New Testament magyarázata. Chaewick Oxfordból irányítja a kiadást. Nem túlságosan részletes, főleg azok számára készült, akik nem értenek görögül. Brit és Amerikai nem katolikus kutatók alkotják a szerző gárdát. THKNT – Theologischer Handkommentar zum Neuen Testament (Leipzig: Deichert, Berlin: Evangelische V.) 1928-tól indult a sorozat. 1957-től Fascher E. a vezetője. Konzervatív teológiai orientáltságú kommentár, amely nyitott az újabb problémákra is. 12 kötet jelent meg, soha nem fejeződött be a sorozat, számos kötetet újra átdogoztak.		Keresztes Pál 1943
1958-1963	XXIII. János pápa. – Világi nevén Angelo Giuseppe Roncalli, aki született 1881-ben Bergamó mellett, szegény családban. Római pápai szemináriumban tanult teológiát. 1904-ben teológiai doktorátust szerzett. 1915-ben katona lett, egészségügyi ápolóként dolgozott. 1921-ben Rómában a Hitterjeszési Művek elnökévé nevezik ki. 1922-ben Propaganda Fide legfelsőbb tanácsadó testületében tevékenykedett. 1925-ben püspök Bulgáriában, valamint apostoli vizitátor lesz és a Macedon menekülteket segítette. 1931-ben Bolgár pápai delegáció vezetője volt. 1934-ben Törökországban nuncius. 1939-ben látogatást tesz Szíriába és Palesztinába. 1944-ben Párizsban lesz nuncius. 1951-ben UNESCO megfigyelő lesz. 1953-ban Velencei pátriárka. Erőtéljes egyéniség volt, kedves, őszinte, optimista, paraszti fortélyokra képes. Pápai programja: Az evangélium hirdetése. 1959-ben meghirdette a II. Vatikáni zsinatot. 1962 okt. 11. II. Vatikáni zsinat kezdete. Ökumenikus zsinat, ortodoxok és protestánsok is jelen vannak. Létrehozza a zsinati megfigyelők intézményét. 2500 szavazati joggal rendelkező résztvevője van a zsinatnak. USA 956 küldött, Ázsia 300	boldog XXIII. János pápa 1881-1963;	Hume George Basil 1923- Lohse Eduard 1924 Muntag Andor 1923-2000 Barr James 1924- Rendtorff Rolf 1925- Ratzinger Josef 1927- Pannenberg Wolfhart 1928- Bright William 1928-

	küldött Afrika 379 küldött. Zsinat világesemény lett.		
1958-	Zerwick, J. Leville, S. Lyonnet, J. A. Fitzmeyer véleménye, hogy az ÚSz, csak a beszélt nyelvet használja		Gnilka Joachim 1928-
1959	Mozi - Ben-Húr sikeres film Jézus koráról		
1959	Statement of Faith Egyházi állásfoglalás (United Church of Christ)		Escrivá, Balaguery Albás Josemaria 1902-1975
1960	Vatikán. Az egység titkárság alapítása.		Martin Luther King 1929-1968 Tutu Desmond Mpilo 1931-
1961	Az egyházak ökumenikus tanácsának harmadik teljes ülése Új-Delhiben. Az orosz ortodox egyház felvétele, egyúttal a nemzetközi missziós tanács tagja is lesz. XXIII. János „Mater et Magistra” enciklikája (Az egyház a népek tanító anyja). Vita az egyház alapvető szociális tanításáról: a kapitalisták egoista szellemét keményen visszautasítja.		Pannenberg Wolfhart 1928 Bright William 1928- Küng Hans 1928- Schrage Wolfgang 1928- Wilkins Ulrich 1928- Habermas Jürgen 1929-
1960-61	Hittani kongregáció (Szent Officium) Biblikusok elítélése Szentírás objektív és történeti igazságának kétségbevonása miatt a szent Officium 1961-es figyelmeztetése. Zerwick, J. Leville, S. Lyonnet, J. A. Fitzmeyer kutatóknak.		Schottroff Willy 1931-1997 Umberto Eco 1932- Schulz Hermann 1937-
1961	Új angol Biblia , eredetileg általános magánhasználatra szánt Biblia.		Leonardo Boff 1938-
1961-1967	Kanyon K. jeruzsálém Dávid városa feltárása		
1961	M.Burrows: A Holt-tengeri tekercesek – mellékletében Komoróczy Géza 6 szövegfordítása, többek között a „Közösség szabályzata” magyarul.		Wiss Othmar OSB 1976-
1962-1965	II. vatikáni zsinat, 21. egyetemes zsinat. XXIII. János hirdeti meg 1959-ben, 16 dokumentum születik, melyet elfogad a pápa, a cél: megújulni „magunkban és a nyáj vezetésében”.		
1962	KAT – Kommentar zum Alten Testament (Gütersloh: Mohn) 1962-ben indult Rudolph, W. Elliger, K. és Hesse, F. vezetésével. Utódja az 1913-ben Sellin, E. (Leipzig, Deichert) 24 kötetes kommentárnak. Az új sorozatból, melynek a számozása jelentősen eltér a régitől, csak 4 kötet jelent meg. OTL – Old Testament Library – (Philadelphia, PA: Westminster) 1962-től indul, mint Ószövetségi könyvekkel foglalkozó monográfiák összessége, történeti és teológiai érdeklődésű. Számos német kommentárt lefordítottak és besoroltak az eddig megjelent 30 kötet közé.		
1962	Pritchard J.B. ásatásai Gibeonban		
1963-1978	VI. Pál pápa - Világi nevén Giovanni Battista Montini, aki született 1897-ben Brescia-ban, Lombard polgári családba. A jezsuitáknál tanult Bresciában, majd Rómában a Gregoriána Egyetemen, később a Sapienza Egyetem bölcsész karán, és a Nemesi Akadémián. 1924-ben államtitkársági fogalmazó lesz, és a egyetemi pasztorációban dolgozik, 1937-ben helyettes államtitkári beosztást kap a vatikáni államtitkárságon. 1944-től államtitkár, ez idő alatt karitatív tevékenységet folytatott,		

	<p>hadifogolymentést szervezett. Vatikáni információs hivatalt hozottta létre. 1955-ben Milánó érseke lett, elegáns, hatásos beszédekét mondott. 1958-ban bíborosi kinevezést kapott. 1960-ban az USA-ba látogatott. Mérsékeltlen haladó, kedves, szelíd és törekény ember, beszéde, írása elegáns, mély lelki beállítottságú, fogékony az élet szépségeire iránt, de átéli a drámát is. Aldo Moro meggyilkolása rettenes tragédia lesz számára. 1963 szeptemberében folytatja a zsinatot. Véleménye szerint az egyház jobb önmegismerésének útjai: szellemi út, erkölcsi út, az önreform, apostoli út a párbeszéd. Munkatársai: Agagianian, Döfner, Lelrecano, Suenens bíborosok. Egyház a mai világban kostitúció. Keleti egyházakkal új típusú kapcsolat. Zsinat a katolikus egyház képmása 1965.</p> <p>Kúria reform, Congregatio de doctrana fidei legfontosabb kongregáció, zsinatiból Congregatio pro clericis lesz. Propaganda Fidei – Congregatio pro gentium evangelisatione deu de propangada fidei. Egység titkárság, nem keresztény vallások titkársága is nyílik. Központi statisztikai hivatal. Pápai Tanácsok: Caritás, Püspöki szinódusok tartása. Liturgikus reform, bevirárium, mise reform. Ökumenizmus – Cullman kapcsolat. Athenagorsz plátriárka. Anglikán érsek Ramsay (1966). Apostoli utak India 1965. Bogota, Medelin 1968, Közép-Afrika 1969, Távolskelet 1970. 1966 Gromiko szovjet külügyminiszter, 1967 Podgornij, 1970 Gromikó a Vatikánban. Magyarország- Mindszenty felmentése. Problémák: Metz politikai teológia. Küng tévedhetlenség támadása, Curan főbb erkölcsi elvek tagadása. Humanae Vitae drámája 1978.</p>		
1963	<p>CAT - Commentaire de l'Ancien Testament (Neuchatel: Delachaux et Niestlé). Francia protestánok (Belgium Sváj, Olaszország, Franciaország) közös munkája, mely 1963-tól indult. Történet-kritikai és teológiai érdeklődésű, számos utalással az Újszövetségre is és a keresztény kánonra. A kiadás szakmai vezetője Martin-Achard R. Eddig 9 kötet jelent meg.</p> <p>PNTC- Pelican New Testament Commentaries (London/Baltimore: Penguin 1963-) Igen olcsó kommentár, kezdő magyarázók számára kitűnő Az RSV angol szövegre épül, számos neves szerző publikált a sorozatban.</p>		
1964	<p>PBB döntés</p> <p>Az evangéliumok történeti igazságáról. Formatörténeti módszerek mértékletes alkalmazásáról. Jézus tanítása kifejtésekor alkalmazkodott kora gondolkodásához. Az apostolok Jézus istenségét felismerték feltámadása után, de a róla szóló íghirdetés korfüggő. A szent írók az apostolok tanítását összefoglalóan közlik.</p>		
1964	<p>TynOTC – Tyndal Old Testament Commentaries (London: Tindale Downers Grove, IL Inter Varsity) 1964-től indul a sorozat számos rövid újra kiadható kötetel Wisemann D.J. vezetésével. Egyetemi hallgatók számára, konzervatív keresztény szellemű. 15 kötet jelent meg eddig.</p> <p>Anchor Bible Commentary Garden City NY (Doubleday) – 1964-ben kezdték a kiadását kiadói tanács vezetője Albright, W:F. és Freedmenn, D.N. összesen 26 kötet 15 Ósz 7 Újszövetség. Az Ószövetségi része nagyobb konszenzusra, az Újszövetségi</p>		

	része több vitára adott okot. Szerzők protestánsok és katolikusok egyaránt.		
1960-70	Egyetemi rendszer egységesítése		
1964	VI. Pál és Athenagorasz konstantinápolyi pátriárka találkozása Jeruzsálemben.		
1965	Nidernachsen-konkordátum. 1965-66 levélváltás a német és a lengyel püspökök között. A nyilvános felelősség kamarájának megnyitása az EKD „Az üldözés légere és a németek felelőssége a keleti szomszédokért” (Kapcsolat-émlékirat).		
1965	NICOT – The New International Commentary on the Old Testament (Grand Rapids, MI: Eerdmans). 1965-ben kezdődött Young F.J. vezetésével, ma Harrison, R.K. vezeti. Igen részletes kommentár, melyből eddigi 11 kötet jelent meg.		
1965	De Revelatione enciklika. A kutatások folytathatók a katolikus egyházban, mint korábban, XII. Pius által elindított fejlődés útján. 1966-1990 újabb fejlődések.		
1965	nov. 18. Dei Verbum (II. vatikáni zsinat konstitúciója). Kinyilatkoztatás forrásai – kinyilatkoztatás tettekben és szavakban, Szentírás és a hagyomány a kinyilatkoztatás forrása – egyesülnek azonos cél érdekében. Tanítóhivatal hitelesen értelmezi Isten igéjét. Ószövetség jelentőségének megnövekedése. Az evangéliumok Jézus mondásainak összefoglalásai. Nem tesz különbséget, de elismeri a különbséget az apostolok és a szent írók között. Szentírás és az egyház kapcsolata megváltozik. Szentírás és a szentségek közötti kapcsolat. Prédikáció a Szentírásból. Bibliafordítás eredeti nyelvekből.		Szörényi Andor † Farkasfalvy Dénes 1936 Gyürki László 1932
1966	The Greek New Testament – a Bibliatársulat alapján kiadott görög Újszövetség (C.M. Martini)		
1966	RSV katolikus kiadása , kapcsolat a katolikus és az anglikán egyház között, komoly lépés a közös katolikus és protestáns Biblia.		
1966	LSS – Los libros sagrados (Madrid, Ediciones Cristiandad) 1966-77 18 kötetben. Kiadó Schöckel, L. Alonso, Mateos, J. és Valverde J.M. a kötet alapszövege egyben modern spanyol biblia fordítás.		Rózsa Huba 1939-
1966	Jeruzsálemi Biblia , eredeti nyelvből fordítva és a francia katolikus szöveg alapján (Bible de Jerusalem).		Schmatovicsh János 1942-
1967	ISBN szám feltalálása a könyvek számára.		Tarjányi Béla 1942-
1967	NClarB – New Clarendon Bible (Oxford: Clarendon) Az angol Biblia RSV szövegére épült és 1967- indul a kiadása, 6 kötet jelent meg. Mt, Lk, Ján, Csel, Tesz, Fogságból írt levelek, Pasztorális levelek.		
1967	Kosztolányi–Gál: Újszövetség (Budapest).		
1968	ápr. 4. Dr. Martin Luther King Nobel-békedíjas néger vezető meggyilkolása Memphis-ben. Az egyházak ökumenikus tanácsának 4. teljes ülése (Uppsala). VI. Pál pápa „Humanae vitae” c. születésszabályozásról született enciklikája. Vita és kemény kritika.		Jakubinyi György 1946 - Bartha Tibor 1947 Schöner Alfréd rabbi 1947-
1968-1977	Átdolgozott Biblia Hebraica Stuttgartensis		

1968		VI. Pál: Ószövetségi exegetáknak: zsidók, katolikusok, protestánsok együtt tanulmányozhatják ezeket a könyveket.	Szt. Pió atya 1887-1968;	Sulyok Elemér 1947-
1969		Katolikus Biblia szövetség megalakulása Rómában		
1969		EKKNT – Evangelisch-katholischer Kommentar zum Neuen Testament (Einsiedeln: Benziger, Neukirchen-Vluyn: Neukirchener V.) 1969-től indul a németül beszélő egzegéták ökumenikus mozgalmának következtében. Lutheránus és római katolikus szerzők egyaránt megjelentetnek köteteket benne. E. Schweizer és U. Wilckens lutheránus részről, Schnackenburg R. és Blank, J. katolikus részről, vezeti a kiadást. Egymás kéziratait átnézik a különböző konfesszió tudósai. Történet-kritikai és teológia-történeti szempontok jellemzik a kommentárt. The Broadman Bible Commentary (Nashville) 12 kötet Ó és Újszövetség, a deuteró-kanonikus könyvek nélkül. A USA déli Baptista tudósai készítették 1969-72 között.		
1970		Confraternity fordítás , új katolikus, mely eredetileg 1939 előtt kezdődött Vulgátából, de mint új fordítás ÓSz héberből és ÚSz. görögből fejeződött be.		
1970		A cölibátus világméretű vitája. A holland pasztorális konferencia bezárása.		
1971		New American Standard Bible , ASV és az újabb héber kódexek javításainak figyelembevételével.		
1971		Sedula cura apostoli levelével VI. Pál átszervezi a PBB-t, csak a Hittani Kongregáció tanácsadó szerve lesz (20 biblikus tudós, 5 éves ciklus). Első tagok: A. Descamps, H. Cazelles, P. Benoit, J. Dupont, C. Martini, D. Stanley, R. E. Brown, J. D. Quinn, J. A. Fitzmeyer – USA ultrakonzervatívok szerint ők modernisták.		
1971		Ravasz László : Magyar protestáns Biblia fordítás (USA).		Szécsi József 1948-
1972		VI. Pál: A Szentírás nem csupán könyv, hanem egy könyvtár is, különböző műfajokban írott könyvek gyűjteménye.		Fröhlich Ida 1950-
1972		Hermeneia – A Critical and Historical Commentary on the Bible (Philadelphia, PA Fortress) 1972-től indult Cross, F.M. és Koester H. vezetésével, a történet-kritikai módszer népszerűsítésére USA-ban. Számos kötetét németből fordították angolra. Az Újszövetségi része 11 kötet. Az Ószövetségből 6 kötet jelent meg.		Fabiny Tibor 1951-
1973		Biblia, Szt. István Társulat kiadása (Budapest).		Jutta Hausmann 1951-
1973	Szent Officium	H. Küng a tévedhetetlenség ellen. A hitbeli kijelentések alkalmazott nyelve a megfogalmazás idejétől függ. A dogmatikai igazság nem teljesen van kifejtve a Szentírásban.		Benyik György 1952- Peres Imre 1953- Marjovszki Tibor 1953-
1973		Mozi L. Webber - Jézus Krisztus szupersztár sikerfilm		

1974		Judaika intézet , Róma Gregoriana egyetem keretén belül még Bea bíboros kezdeményezésére alakult, de Holocaust kutatással csak 1974-től foglalkozik.		Kocsi György 1956- Adorjáni Zoltán 1956- Kocsis Imre 1957-
1974		Magyar jubileumi kommentár (református–evangélikus): teljes Ó- és Újszövetség kommentálása. Szerzők: Aranyos Zoltán, Bartha Tibor, Békési Andor, Bolyki János, Czegle Imre, Czeglédy Sándor, Döbrössy Lajos, Domján János, Herczeg Pál, Imre Ernő, Karasszon Dezső, Kocsis Elemér, Kürti László, Lenkeyné dr. Semsey Klára, Módis László, Molnár Mihály, Nádasdi Vilmos, Nagy Antal Mihály, Nagy Antalné Kulcsár Erzsébet, Sarkadi Nagy Pál, Szabó Andor, Török István, Tóth Kálmán, Tussai János, Vályi Nagy Ervin, Varga Zsigmond, Zergi Gábor		Cziglányi Zsolt 1958- Zsengellér József 1966- Zamfir Korina 1966
1974		VI. Pál: Az Újszövetség Isten népének közegében jött létre – az egyház életadó közege a Szentírásnak.		Török László 1968-
1975		Jeruzsálemben megjelent az első része a Hebrew Univesity Bibel -nek, az első nagy szövegkritikai kiadás a héber Bibliából. 2003-ban még két kötetben Jeremiás és Izajás.		-
1976	PBB	Nők papságáról: 17:0 arányban arra szavaznak, hogy a Biblia nem ad választ erről a kérdéstről, 12:5 Szentírás és Krisztus terve nem zárta ki ennek lehetőségét. (A dokumentáció nem nyilvános.)		Xeravits Géza 1971-
1976		The Expositor's Bible Commentary with the New International Version of the Holy Bible (Grand Rapids Zondervan 1976-). Kiadó Gaebelin R. 12 kötet, elsősorban a kinyilatkoztatott mondandó érdekli a szerzőket.		
1977	Mozi	F. Zerrirelli: A názáreti Jézus c. siker film		
1978		I. János Pál pápa – Világi nevén Albino Luciani, aki 1912 Bellunoban született. Apja kőműves volt. 1913-ban kizsemináriumba került, kedvence az egyháztörténet és bibliamagyarázat volt. 1935-ben káplán lett, majd a papi szeminárium rektorhelyettese, 1937-47 között különböző tárgyakat tanított. 1947-ben a Gregoriánán tanult, 1949-ben Hitoktatási központ igazgatója lett. 1958-ban Velencei pátriárkának neveték ki. 1962-65-ben résztvett a II. vatikáni zsinaton, 1969-ben bíborosi kinevezést kapott. Imádságos, zsinat megvalósítására törekszik, fogékony a világbéke problémája iránt. Nagy Szt. Gergely pápa a példaképe.		

1978-2005	II. János Pál pápa. – Világi nevén Karol Wojtyła, aki született 1920-ban Krakkó-Wadowice városban. Apja, katonatiszt volt, félárva. Életének egyik alapélménye a lengyel tapasztalat marxista kommunista ideológia gyakorlatáról. Kőbányában dolgozott. Garrgou- Lagarange-nál írta a disszertációját Keresztes szt. Jánosról. R. Ingarden, M. Scheler etikájával kapcsolatos kérdésekkel foglalkozott. Szerelem és felelősség témáját éritő drámát írt 1960-ban. 1964-ben Krakkó érseke lett. 1967-ben bíborosi kinevezést kapott. Gadium et Spes konstitúció szövegének kidolgozásában nagy szerepe van a II. Vatikáni zsinaton. Teológiai és irodalmi érdeklődése erős. Lendületes ember, utazó pápa – első enciklikája a Redemptoris Hominis, 1981-ben merényletet követnek el ellene. Az összes földrészt bejárta missziós útjain. 11 enciklikát és számtalan levelet írt. Új katekizmus kiadása fűződik a nevéhez. Médiaát jól felhasználta az egyház érdekében. Megerősítette a konzervatív morális hagyományt (Veritatis Splendor enciklika), tiltja a nők pappá szentelését, világméretű pasztorális utakat szervezett, melynek eredménye lelki ébredés a katolikus egyházban.		
1978		New International Version , változóan a görög és a masszoréta szöveget használja, és igyekszik közhasználatú angol nyelven fordítani.	
1979		Németo. – Nestle-féle görög Újszövetség 26., teljesen átdolgozott kiadásban (Nestle-Aland). Ez lesz az újszövetségi bibliakiadások alapszövege.	
1979-1982		Újabb King James Bible , az 1611-es kiadás teljes átdolgozása AV, csak javítják a helyesírást, de a stílusát meghagyják.	
1980		Az első német, ökumenikus bibliafordítás , Einheits Übersetzung megjelenik a Katholische Bibelwerk-nél Stuttgartban. Az Újszövetség és a zsolnárok az evangélikus és a katolikus biblia-tudósok közös fordítása. A maradék ószövetségi szöveg a katolikus exegeták fordításában jelenik meg.	
1980	NEchtB – Die Neue Echter Bibel (Würzburg: Echter V. 1980-tól indult a kiadása. Német Római katolikus sorozat, amely az un. „Einheits Übersetzung” szövegére épült. Plöger, J.G. és Schreiner, J. vezetésével.	Márton Áron 1896-1980;	
1981-		Mária-jelenés Medjugorje-ben (Jugoszlávia), sem el nem fogadott, sem el nem vetett a katolikus egyház részéről.	
1981		Farkasfalvy Dénes: János evangélium (Eisenstadt).	
1982	WBC - Word Biblical Commentary (Waco, TX Word Books) 1982- adják ki Hubbard D.A. vezetésével 1977-ig. egyetemi oktatóknak szánták segédeszközü.		
1983	PBB krisztológia Evangélium nem minden része történeti. Jézus mondásait nem szó szerint őrizték meg. Jézus feltámadását nem lehet empirikusan bizonyítani. Az ember Jézus kutatásával kell kezdeni Jézus bemutatását, benne a „zsidóként” leélt szakasz.		

1984		ÖTNT – Ökumenischer Taschenbuchkommentar zum Neuen Testament (Güntersloch: Mohn: Würzburg, Echter V.) 1984-től indul a sorozat vezetője Grasser, E. és Kertelge K. ökumenikus sorozatok között a legkiválóbb rövidített változatban, jó bibliográfiával. Katolikus és protestáns szerők is megjelentettek benne.		
1986		II. János Pál Biblia-apostolság , tekintetbe kell venni az egyes könyvek irodalmi műfaját. Hasznos, ha ismerjük a szerző életét és kulturális környezetét. Elkerülni a szűklátókörű fundamentalizmust.	b. Teréz anya 1910-1997;	
1988		Kazantszakisz-Scorsese - Krisztus utolsó megkísértése – botrány film		
1988		J. Ratzinger bíboros Válságban a Szentírás értelmezése – történetkritikai értelmezés néhány gyakorlata ellen. Bultmann és Dibelius ellen. Nem alternatíva a fundamentalizmus.		
1989		I. Szegedi Bibliikus Konferencia Évenként megrendezett esemény, ökumenikus bibliikus kutatók találkozóhelye Magyarországon.		
1990		A Jeromos Biblia kommentár katolikus szerzői: Barré Michael, Begg Christofer T., Bleinskopp Joseph, Boadt Lawrence, Brown Raymond E., Byrne Brendan, Campbell Antony F., Castelott John, Ceresko Antony F., Clifford Richard J., Cody Aelred, Collins John, Collins Raymond F., Collins Thomas Aquinas, Coogan Michael David, Couturier Guy P., Craven Toni, Dalton William, J., Di Lella Alexander A., Dillon Richard J., Donahue John R., Dumm Demetrius, Faley Roland J., Fitzgerard Joseph A., Flanagan James W., Giblin Charles Homer, Guinan Michael D., Harrington Daniel J., Hartman Louis F., Horgan Maurya P., Jensen Joseph, Johnson D.W., Karris Robert J, King Filip J., Kobelski Paul J., Kselman John S., L'Heureux Conrad E., Laberge Léo, Laffey Alice L., Mallon Elias D., Mc Elleney, Neil J., McCarthy Dennis J., McCreesch Thomas P., McKenzie John L., McKenzie R.A.F., Meier John P., Moloney Francis J., Murphy –O'Connor Jerome, Murphy Roland E., Neiryneck Frans, North Robert, Nowel Irene, O'Colonnell Kevin G., O'Conor M., Osiek Carolyn A., Perkins PHEME, Saladarini Anthony J., Schneiders Sandra M., Senior Donald, Stuhlmüller Caroll, Suelzer Alexa, Vawter Bruce, Viviano Benedict T., Wahlsh Jerome T., Wild Robert A., Witherup, Ronald D., Wright Addison G., Yarbo Collins Adela		
1990.		Káldi-Neovulgáta, Jeromos Bibliatársulat (Budapest).		
1992		Pázmány Péter Katolikus Egyetem – Piliscsaba- Budapest		
1993	PBB	Szentírásmagyarázat az egyházban: - Emberi és isteni szó öszekapcsolása. - A Biblia szava a valóságos múltból érkezik, de egyben Isten szava is, Isten örökkévalóságába vezet bennünket.		
1993		Károli Gáspár Református Egyetem megalakulása Budapesten		
1993		Raj Tamás szerkesztésében héber-magyar Biblia (Makkabi kiadó)		
1994		Nyilatkozat az evangélikus és katolikus egyház együttműködéséről		
1995		Sapientia Szerzetesi Főiskola alapítása Budapesten 1995. jún. 20 Görög katolikus Hittudományi Főiskola Nyíregyháza.		

1997.		Újabb Gute Nachricht für Sie- német bibliafordítás		
1997		Káldi-Neovulgáta bibliafordítás jelenik meg a Szent Jeromos Bibliatársulat kiadásában (Tarjányi Béla ford., szerk.).	Teréz Anya szt. 1910-1997;	
1998		Fröhlich Ida: A qumráni szövegek magyarul.		
1998		Evangélikus Hittudományi Egyetem 1557-es Soproni latin iskola és 1923-as Pécsi Evanéglikus Főiskola jogutódja.		
1998		Xeravits Géza: Studia Biblica Athanasia (Nyiregyháza) alapítása. Évenként jelenik meg.		
2002.		A Jeruzsálemi Biblia „kis kiadása” az Aleppói Kódex alapján.		
2003		Jeromos Bibliakommentár magyar fordítása. Teljes Ó- és Újszövetség kommentálása (katolikus)		
2003		Újszövetség cigány-magyar nyelven (fordította: Vesho-Farkas Zoltán, lektorálta: Tarjányi Béla).		
2005		XVI. Benedek pápa – Világi nevén Josef Ratzinger aki Bajorországból származik. 1927-ben született mélyen vallásos katolikus tisztviselő családba. Freisingben végzett teológiai tanulmányai után 1951-ben szentelték pappá, testvérével együtt. 1953-ban doktori fokozatot szerzett, a Bonnban (1959-1963), a Münsterben (1963-1969) és Tübingenben (1967-1969) fundamentális teológiát tanított, Regensburgban pedig dogmatikát. A II. Vatikáni Zsinaton az új, haladó szemléletű teológusok, szakértők közé tartozott. A „Concilium” (1965) és a „Communio” (1975) folyóiratok egyik alapítója lett. 1977-ben müncheni érseki kinevezést kapott, és egyben bíborossá is kinevezte VI. Pál pápa. 1969-1977 között a Nemzetközi Teológiai Bizottság tagja lett. 1981. november 25-től megbízást kapott a Hittani Kongregáció teológiai és egyházfegyelmi szempontból kényes prefektusi tisztére, melyet Pápa választásáig betöltött. Számos biblikus vonatkozású dokumentumot adott ki. <i>Irodalom: Pápai Biblikus Bizottság: Szentírás magyarázat az egyházban Bp. Szt Jeromos Bibliatársulat 1998.-</i>		